

લંડન રાજ-રહસ્ય.

અથવા

મિસ્ટરીઝ ઓફ ધી કોર્ટ ઓફ લંડન.

રેનોલ્ડસ.

સાહિત્યમાં અનેક સ્થાન મેળવી ચુકેલું
 ઊર્મિ જીવન અને જ્ઞાસાનું માસીક
 પાને પાને સંગીન વાચન
 વાર્તા, કાવ્યો, દર્શન વિગેરે અનેક વિષયો, નવજુવાનોને
 પ્રાણુવાન સાહિત્ય અર્પિતું-
 વર્ષના ફક્ત રૂ. ૩, બહારગામ રૂ. ૩.૫૦, વી. પી. થી રૂ. ૩.૫૦.
 પરદેશ માટે રૂ. ૪ અથવા શીલીંગ સાત.
 (લેખન ગ્રંથને અલગ દીવાળી અંક સાથે.) નમુનો મફત

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૨૬૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ લંડન ૨૧૪-૨૯૨૨

વિષય ૬૬૬૬:૩

દરેક દરેક સ્ત્રી પુરુષોએ અવશ્ય વાંચવું જોઈએ, જ્ઞાન પરંપરાની
 જોડકાં, મંદિરના મહારાજાઓનાં ભોપાળાં વિગેરે અનેક વિગતો
 રજુ કરતું સામાજિક નોવેલ.

કીંમત ફક્ત રૂ. દોઢ, પોસ્ટેજ ૪ આના.

ઊર્મિ કાર્યાલય,

૧૮૧, બહારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

લંડન રાજ-રહસ્ય

અથવા

મિસ્ટરીઝ ઓફ ધી કોર્ટ ઓફ લંડન.

(ભાગ ૧)

મુળ લેખક:

રવર્ગસ્થ મી. જ્યેક્સ વીલીઅમ રેનોલ્ડ્સ

અનુવાદક :

સાકરલાલ મગસલાલ કાપડિયા

હરિપરા, મુરત.

પ્રકાશ :

હરિલાલ વલ્લભદાસ પ્રહલક્ષ્મી

૧૮૧, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ

પ્રાપ્તિ રૂ ૭

૧૯૩૦

પ્રત ૮૦૦.

—:—

કિંમત: રૂ. ૦-૧૪-૦.

આ પુસ્તક નં. ૧૮૧, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈમાં આવેલા
શ્રી હરિ-હર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં હરિલાલ વલ્લભદાસ પ્રહલક્ષ્મીએ આપ્યું છે.

પ્રકરણ.	વિષય.	પાનું.
૧	૧ લું ... હોટલમાં ...	૧
૨	૨ જું ... લેને ગઠ પૂત ઓર- ...	૬
૩	૩ જું ... અભણ્યો મહેમાન ...	૨૪
૪	૪ થું ... કુમારી કન્યાની સુવાવડ...	૧૯
૫	૫ મું ... જર ચાહે સો કર ! ...	૨૩
૬	૬ હું ... પોલિસ અમલદાર ...	૨૮
૭	૭ મું ... ફ્રાંસીએ લટકેલા બદમાશની વિષવા	૩૪
૮	૮ મું ... મવાલીઓનો અડો ...	૪૦
૯	૯ મું ... પહેલો પ્રેમ ...	૫૦
૧૦	૧૦ મું ... બેદી બોંયરામાં ...	૬૬
૧૧	૧૧ મું ... સર રીચર્ડ રેમ્ફર્ડની કમ'કથા ...	૬૮
૧૨	૧૨ મું ... પ્રેમમાં ફસી ..	૧૭૮
૧૩	૧૩ મું ... બેદમાં બેદ ...	૮૩
૧૪	૧૪ મું ... પોલીસ માટે પથરાતી ગળા ...	૯૦
૧૫	૧૫ મું ... પેલા છુદ્દાની પોકેટ છુક ...	૯૫
૧૬	૧૬ મું ... ઈંગ્લેન્ડનો પાટવી કુંવર ...	૧૦૨

લંડન-રાજરહસ્ય

અથવા

મિસ્ટરીઝ ઓફ ધી ક્રાઈ ઓફ લંડન.

પ્રકરણ ૧ લું.

હોટલમાં.

ઇ. સ. ૧૭૯૫ ના જન્યુઆરી માસમાં અમારી નવલકથાનો આરંભ થાય છે. એ સમયે ગ્રેટબ્રિટન અને યુરોપની રંગભૂમિ પર અનેક આશ્ચર્યજનક અને ભયંકર ઘટનાઓ બનવા પામી હતી. ત્રીજો જ્યોર્જ ઇંગ્લંડના રાજસિંહાસન પર બીરાજતો હતો અને તેજ ઇંગ્લંડનો કર્તાહત્તા વિધાતા હતો. ગાદી પર આવ્યાને તેને લગભગ ૩૫ વર્ષ વહી ગયા હતા અને તેના પુત્ર પ્રિન્સ જ્યોર્જ અથવા પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સની ઉમ્મર ૩૩ વર્ષની થઈ ગઈ હતી. જુવાનીનાં તોરમાં નૌજવાનોને જે સારી નરસી ટેવો પડે છે તે સર્વ રાજ કુમારમાં સીચી સીચીને બરાબ હતી અને પુખ્ત વય હોવા છતાં તેની નાદાનીયત વીસ વર્ષના યુવાન જેવીજ હતી. તે સમયે ઇંગ્લંડનો પ્રધાન મંત્રી વીલીયમ પીટ હતો. ઇંગ્લંડનું સુકાન તેના હાથમાં હતું. આકાશમાં અરાજકતાનાં વાદળાં ઘેરાવા માંડ્યાં હતાં. ફ્રાન્સના રાજવિપ્લવની પ્રજ્વળિતિ થઈ ત્યાં રિપબ્લીક યા પ્રજાસત્તાકની સ્થાપના થઈ ચુકી હતી. ફ્રાન્સનું રાજતંત્ર જ્યોફોખીન અને થમીટારીઅન પક્ષના હાથમાં જઈ પડ્યું હતું. ઇંગ્લંડનો સેનાપતિ ડ્યુક ઓફ યોક હતો. નેધરલેંડની લડાઈમાં તેની સરદારી નીચે અંગ્રેજ ફોજને બદનામી અને બેજબજતી શિવાય બીજું કંઈ મળ્યું નહોતું.

એજ સમયે લંડનની પાર્લામેન્ટમાં હિન્દુસ્થાનના નામચીન ગવર્નર જનરલ વોરન હેસ્ટીંગ્સનો કેસ જખરી ચક્ર્યાર ચલાવી રહ્યો હતો. ઇંગ્લંડમાં પ્રજામતનું જોર દિન પ્રતિદિન વધતું જતું હતું. હેબીઅસ કોર્પસ નામનો કાયદો કેટલાક દિવસથી રદ થયો હતો. રાજધર્મની પ્રધાનતા મંદ પડી ગઈ હતી અને રાજના ઇશ્વરત્વનો વાવટો ઝુકી પડ્યો હતો.

ફાન્સ સાથે લડાઈ જગાવવાને માટે પ્રધાન મંડળ પ્રજા પાસેથી ભારી રકમ માગી રહ્યું હતું. ગુલામોનો વેપાર નાબુદ કરવા માટે વીલ્યર ફોર્સ જામરી ધાંધલ મચાવી રહ્યા હતા, અન્સવીકની રાજકુમારી કેરોલીન સાથે પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સના વિવાદ નક્કી થવાની ખબર પ્રજાને મળી ચુકી હતી.

ઐતિહાસિક બનાવોની આટલી માહિતીથી આ નવલકથા આગળ વધતાં વાંચનાર સહેલાઈથી સઘળા રાજ પ્રપંચો સમજી શકશે.

૧૭૯૫ નો જન-યુઆર્ગી માસ ચાલતો હતો. એક દિવસ રાતે હોલ-બર્ન પરાંના જ્યોર્જ એન્ડ બ્રુલ્વર નામક હોટલના એક સુસજ્જિત દિવાન-ખાનામાં દેશ વિદેશમાં વેપાર કરનારા સોદાગરોનું એક ટોળું સગડીની આસપાસ વીંટાઈ વળી ઠંડી ઉડાવતા વિધ વિધ જનના ગપ્પાં મારી કહ્યું હતું. ઠંડી ખુબ પડતી હતી તેથી ગરમી લાવવાને શરાબની પ્યાલી પર પ્યાલી ઉડતી હતી. કેટલાક વેપારીઓ વિદાય થવાની તૈયારી કરી રહ્યા હતા. જેઓ લાંબા પ્રવાસથી આવ્યા હતા તેઓ મોજમજદ કરીને પોતાનો જીવ બહેલાવી રહ્યા હતા.

આ હોટલમાં સામાન્ય રીતે પ્રવાસીઓ અને સોદાગરોનો અડ્ડો જામેલોજ રહેતો તેથી સઘળા એક બીજાને પીછાતતા હતા. છતાં જો કેાઇ નવો માણસ આવી પુગતો તો સઘળા તેની સાથે સ્નેહાળ વર્તન ચલાવી તેને પોતાનો કરી લેતા. હોટલોમાં અનેક જનના માણસોની જાવ આવ થયા કરે છે પણ પ્રવાસી સોદાગરો જેવા સરલ, સાદા અને શુદ્ધિમાન સખસો દુનિયામાં ઘણા થોડા મળી આવે છે.

સાંજના છ સાત વાગ્યાનો સમય હતો. સોદાગરો રાજદ્વારી વિષય પર ચર્ચા કરી રહ્યા હતા. એજ સમયે દ્વાર ઉઘડ્યું અને લગભગ ૪૦-૪૫ વર્ષનો એક પાતળો પુરુષ ઓરડામાં દાખલ થયો. તેને જતાંજ અધા બોલી ઉઠ્યા: “અહલો મી. પેન્! તમે આવી પહોંચ્યા ? કેમ છો ? ખુશ તો ખરા ?”

“તમારી મહેરબાનીથી ખુશ તો છું પણ પેટમાં બીલાડા બોલી રહ્યા છે. આહ ! આજે કેવી ગજબનાક શરદી પડે છે. હીકળા એવું છે કે બહાર જતાં દમ નીકળી જાય છે. ..બોય !” પેન્ બોલ્યો.

“હું” જોન નામના નોકરે જવાબ વાળ્યો.

“મારે માટે જરૂરી ડીનર લાવ કપડા ઉતાર ને શુટ કાઢી સ્લીપર પહેરાવ

જેને તરતજ મી. પેન્નો એવરક્રાટ અને હેટ લખ ખીંટીપર ટાંગી દીધાં અને છુટ કાઢી તેની સ્લીપર હાજર કરી બોજન લેવા ચાલ્યો ગયો.

જેન ગયા પછી પેન્ન સગડી નજીક ખુરશી ખેંચી બેઠો. તેણે હાથ પગ ગરમ કર્યાં અને પછી પોતાના સાથીઓ તરફ નજર કરી.

“કેમ ? કેટલીક સફર કરી આવ્યા ? કાલે રાતે ક્યાં સુતા હતા ? હમણાં ક્યાંથી આવ્યા ?” એક જણે પૂછ્યું.

“બહુ મજલ કાપી આવ્યો. કાલે એલ્સબરી હોટલમાં રાત વાસો રહ્યો હતો. રહવારે નવ વાગે ત્યાંથી નીકળી હમણાં અહિં આવી પહોંચ્યો.”

“એલ્સબરીની કંઈ નવા જુની ?” એલ્સબરીનું નામ સાંભળી એક જણે આતુરતાથી પૂછ્યું.

“ત્યાં હાલમાં પાપીઓનો સીતારો ચમકી રહ્યો છે. પાપનું ખજાર તેજ થઇ ગયું છે. હાં ! ફીક યાદ આવ્યું ! તમે સર રીચડં સ્ટેમ્કડને ઓળખો છો ?”

“નામ સાંભળ્યું છે. એના થોડાક કામની ખજાર છે પણ આજ સુધી રાજેશ્રીની સુરત જેવાની મળી નથી. ભલા એકએક એનું નામ દેવાની શી જરૂર ?”

“એ મોટા ઉમરાવ માણસ છે. એલ્સબરી શહેરની નજીકના એક ગામમાં તેનો સુંદર મહેલ છે. કહે છે કે એ બહુ ઠાકમાઠથી રહે છે. ત્યાંના લગભગ બધા રહીશો કહે છે કે એ મોટા દાતીર અને ધર્મીમા છે. સેંકડો માણસને એ રોડી આપે છે. એલ્સબરીની મોટી બેંકના એ ડીરેક્ટર છે. પૂર ભભકથી રહે છે. ગામમાં એ ધર્મીમાના પોષાકમાં સાધુ હોવાનો ડોળ કરે છે પણ શહેરમાં અધમ અને પાપનો અવતાર ધારણ કરે છે, ટુંકમાં એક પણ પાપ એવું નહિ હોય કે જે એણે ન કર્યું હોય—” પેન્ને વેપારીઓ આગળ બોલ ફેંક્યા.

“એટલે ?”

“લણી વાત છે. જાગ કપટ, દગો પ્રપંચ, ઝુગાર, ચોરી, સ્ત્રીહત્યા, આગ વિગેરે વિગેરે વિગેરે...”

સઘળા આ ભયંકર વાત સાંભળી કમ્પી ગયા અને પેન્ન તરફ ફાટી આંખે જોઇ રહ્યા: એક જણે કયું: “મેં સાંભળ્યું હતું કે સર રીચડં

અતિ લલા અને ખાનદાન ગૃહસ્થ છે. અને પોતાની પત્ની પર અત્યંત પ્રેમ રાખે છે.”

આ સાંભળતાંજ પેન્ના વદન પર તિરસ્કારની છટા આવી તે બોલ્યો: “હશે એજ ધર્મતાએ એક્સપરી એકમાં ઘોટાળો કર્યો છે. એજ બેંકના રામસે નામના ‘પીપ્પી ડીરેક્ટર’ એ ઘોટાળો પકડ્યો છે. એ માટેજ એ બદમાસે પોતાની સ્ત્રીનું ‘પુન કયુ’ અને ‘પુન પ્રગટ’ ન થાય તે માટે પોતાના આલીશ્વાન મકાનને આગ લગાડી તે નાસી ગયો છે.”

“આહ ! એ મનુષ્ય નથી. શયતાન છે. એને પકડવાને વોરંટ નીકળ્યું કે નહિ ?”

“ત્રણ ધનામે જાહેર થયા છે, એને ગીરફતાર કરવાનું વોરંટ નીકળ્યું છે પણ ચાલાક સ્ટેન્ડર્ડ હબ્બુ સુધી કાયદાની ચુંગાલમાં ફર્યો નથી.”

જેઓ એજ રાતે હોટલ છોડી બહારગામ જવાના હતા તેઓ આટલી વાત સાંભળી સરસામાન લઈ ત્યાંથી વિદાય થયા. બાકી દશ બાર માણસો રહી ગયા. તેમાંથી પોતાના બે જાની મિત્રો સાથે પેન્ન એક ઓરડામાં ગયો અને તેઓ અવનવી વાતો કરવા લાગ્યા.

“સર રીચર્ડનો દેખાવ આખાદ રાજકુમાર જેવો છે. એમ કહેવાય છે કે હાલના મહારાજા જ્યોર્જ જ્યારે પાટવી કુંવર હતા ત્યારે હન્ના લાઇટફુટ નામની એક સૌન્દર્યસંપન્ન યુવતી સાથે તેમને છુપો પ્રેમ હતો...” પેન્ને વાત છેડી.

આ સમયે વેટર બોજનની રકાબીઓ અને શરાબની પ્યાલીઓ ટેબલ પર મૂકવા ઓરડામાં આવ્યો. વાત અધુરી રહી. પેન્ના પેટમાં કુરકુરીયાં બોલતા હતા એટલે તે બૂખ્યાં ડાંસની પેઠે માંસ, પાઉં અને પેડીસ પેટમાં ઉતારવા લાગ્યો. બે ત્રણ પ્યાલી શરાબની ઉડાવી તેણે થોડાંક કુટ ખાધા અને પછી ચીફ્ટ સળગાવી ધુમાડો ફાટતો કાઢતો તે બોલવા લાગ્યો: “હું શું કહેતો હતો?... હં હં! હન્ના લાઇટફુટની વાત કરતો હતો. તે સમયના પ્રિન્સ એક વેલ્સ અને હાલના મહારાજા તેની સાથે શુભ પ્રેમસાગરમાં સ્નાન કરતા હતા ત્યારે એ યુવતી ગર્ભવતી થઇ ગઇ. નવમે મહિને તેણે એક પુત્રનો જન્મ આપ્યો. ફેટલાક સખસો કહે છે કે પાટવી કુંવરે હન્ના સાથે છુપા લગ્ન કર્યા હતાં. ગમે તેમ હો. પણ હન્ના

પુત્રવતી થઇ. પ્રિન્સે એ છોકરાને છુપી રીતે સ્વર્ગસ્થ સર વિલિયમ સ્ટેમ્ફર્ડને સોંપ્યો. એજ સમયે લેડી સ્ટેમ્ફર્ડનો તરતનોજ જન્મેલો નાદાન પુત્ર મરી ગયો હતો એટલે પતિપત્ની હન્નાના પુત્રનું પ્યારથી લાલન પાલન કરવા લાગ્યાં. આ વાત મેં સાંભળેલી છે, હો ! ખરૂં ખોટું પરમાત્મા જાણે !—”

આ વાત ચાલતી હતી તેજ પળે એક કદાવર બાંધાનો નવજવાન ઓવરકોટ સાથે ઓરડામાં ગુપચુપ દાખલ થયો. તેણે પેજના છેલ્લાં વાક્યો સાંભળ્યા હતા. અંદર આવતાં વાર તે તિરસ્કારપૂર્ણ સ્વરે બોલ્યો : “મારા વિચાર પ્રમાણે આ વાત તદન જુડી અને નાપાયદાર છે.”

ઓવરકોટવાળો યુવાન આ શબ્દો અત્યંત મિઠ્ઠાઈથી બોલ્યો. તે સાંભળી ઓરડામાં ગપ્પાં મારતા ત્રણ જણ ચોંકી ગયાં અને નવીન આર્ગંતુકની મુદ્રા જોવા લાગ્યા. તે નૌજવાનનું શરીર સુડોળ અને ઘાટીલું હતું, તેનું વદન સુંદર હતું અને તે પર ખાનદાની અભિમાનની છટા હતી. તેનું કપાળ ભવ્ય હતું અને મદીલી આંખોમાં શરાબનો નીશો સ્પષ્ટ જણાતો હતો. તેના કિમતી વસ્ત્રો તથા ગૌરવભરી ચાલથી તે કોઇ અમીર યા રાજવંશી હોય એવો લાગતો હતો. તેના વાળમાં કારા અને ભુરા રંગનું મિશ્રણ હતું. અને ઉમ્મર ત્રીસ બત્રીસ વર્ષની લાગતી હતી.

તે ઓવરકોટ અને ટોપી કાઢી એક ટેબલ પાસે બેઠો અને શરાબ લાવવાનો વેટરને હુકમ થયો તરતજ શરાબની પ્યાલી હાજર થઇ. પેજ હવે તેને જોવા લાગ્યો. તે તેને એકાટસે જોઇ રહ્યો થોડી વાર પછી આ માણસને અગાઉ તેણે કોઇ જગ્યાએ જોયો છે એવો તેને ભાસ થયો. “એ એજ હશે ! મારી બૂલ તો નહિ હોય.” આવા વિચાર કરતો તે પેલા શખસને જોવામાં એટલો લીન થઇ ગયો કે તેના બે સાથીઓ તેને એકલો છોડી ચાલ્યા ગયા તેનું પણ તેને જ્ઞાન રહ્યું નહિ. ઓરડામાં પેજ અને પેલો નવો આવનાર એમ બે જ માણસ રહી ગયા.

મકરણુ ૨ જી.

લેને ગધ પુત ઝાાર-

પેલા નૌજવાને હજુ પેજ તેને ટીકી ટીકીને જોઇ રહ્યા છે તે જોયું નહતું. ઝારડામાં આવતાં તે શું બોલ્યો હતો, તેણે શું સાંભળ્યું હતું વિગેરે સર્વ તે જાણી ગયો. ખુરશી પર બેસતાંજ તે અચાનક ગંભીર ચિંતામાં લીન થઇ ગયો. ઝારડામાં બીજું કોઇ છે કે નહિ તેનું પણ તેને જ્ઞાન નહોતું.

કોઇ અગ્નિપ્રયા તરફ ટીકીટીકીને જોવાથી પોતે અસહ્ય ગણ્યાશે એવા ખ્યાલથી પેજ સગડી તરફ ફરી બેઠો અને દેવતા સંકારવા લાગ્યો. અસ્થિર મનને સ્થિર કરવા માટે તેણે સોડા સાથે મેળવી થોડો વ્હીસકી પીધો પણ તેની અસ્થિરતા ઘટવાને બદલે વધી ગઇ. થોડીકવાર પછી તે પુનઃ પેલા ગૃહસ્થને તીક્ષ્ણ નજરે જોવા લાગ્યો.

એચેનીથી ખુરશી પર પડ્યો પડ્યો પેજ વિચાર કરવા લાગ્યો. આ થોટાળો શો છે ? મને જ્ઞાન તો નહિ થયો હોય ? આવું બચકર કૃત્ય કર્યા પછી તે આવી જાહેર જગ્યાએ છોડે ચોક આવવાની હિંમત કરે એ સંભવિત નથી. પણ ચહેરો તો એવોજ છે. એવુંજ વદન, એજ આંખો, એજ બાલ, એવુંજ કપાળ, એવીજ ગૌરવભરી ચાલ-બધુંજ સરખું છે ! શું આ માણસ તેજ પાપી હશે ? જખરો થોટાળો છે. કંઈ સમજ પડતી નથી—

વિચારમાં ને વિચારમાં પેજે જોસથી ઘંટી વગાડી, ઘંટીના અવાજ થી હોટલનો નોકર ગમરાઇ ગયો. તે દોડતો દોડતો પેજ પાસે આવી બોલ્યો: “શો હુકમ છે ?”

“એક પેગ વ્હીસકી લાવ—” વેટર તરત દારૂ લઇ આવ્યો પણ પેજ એ વખતે પેલા સખ્સનેજ ટીકી રહ્યા હતા. વેટર ગયો અને પાછો આવ્યો તેનું તેને જ્ઞાન નહતું પેલો નૌજવાન શરાબ પી દીવાલ પર ટાંગેલાં દરિયાઇ લડાઇનાં ચિત્રો જોઇ રહ્યો હતો.

પેજે હોટલના વેટર જોનને ઇસારાથી પોતાની પાસે બોલાવી ધીમે સ્વરે પૂછ્યું:

“આ સખ્સ કોણ છે ?”

“મને ખબર નથી પણ મારા શેઠ જાણતા હશે.” જોને જવાબ આપ્યો.

“જ તારા શેઠને પુછી આવ.” પેન્ને કહ્યું.

વેટર ગુપચુપ ધીમે ડગલે ઓરડામાંથી બહાર ગયો. “હવે મારો સંદેહ મટી જશે.” પેન્ને વિચાર કર્યો. એ પાંચ પગમાં વેટર આવી બોલ્યો: “સાહેબ, કંઈ ખબર ન મળી, શેઠ મારા પર ગુસ્સે થઈ બોલ્યા: જા, તારું કામ કર.”

“ત્યારે મારી ધારણા સાચી છે.” પેન્ને ધીમે અવાજે બોલ્યો અને તેણે પુનઃ પેલા સપ્સ તરફ નજર કરી. બન્નેની આંખો મલી. પેલા યુવાનની નીલી આંખો સરલ, સ્થીર અને શાંત હતી. તેના વદનપર ગાંભીર્ય અને ગૌરવભરી તેજસ્વિતા હતી. પેન્ને વિચાર કર્યો “પાપીઓ આટલા શાંત નથી હોતા.” તેણે તેની સાથે વાતચીત કરવાના ઇરાદાથી કહ્યું: “આજે કેવી કડક ઠંડી પડે છે સાહેબ ?—” “હા.” અભિમાનથી આટલું બોલી પેલા સપ્સે મ્હોં ફેરવી લીધું. તે એવી રીતે ખુરશીપર બેઠો કે જાણે તે પેન્ને સાથે વાત કરવાજ માગતો ન હોય પેન્ને હોઠ કરડ્યા પણ તેની આતુરતાએ સમ્બતાની મર્યાદા તોડી નાખી તે પેલા અપરિચિત સપ્સના ટેબલ આગળ જઈ બોલ્યો “માફ કરજો સાહેબ ! પણ મને લાગે છે કે મેં તમને ક્યાંય જોયા છે !”

“અસંભવિત! મને કોઈ ન પીછાને એટલા મારે તો હું અહીં આવ્યો છું” ભરમર ચઢાવી પેલો સપ્સ બોલ્યો.

“મને પણ એમજ લાગ્યું હતું. તમને જોતાંજ મને શક ઉપજ્યો હતો પણ હવે એ શક નષ્ટ થઈ ગયો.” પેન્ને ઉદ્ઘતાઈથી બોલી ઉઠ્યો. પેલા સપ્સનો ગુસ્સો ફાટી નીકળ્યો. તે એકદમ ઉભો થઈ પેન્નેને એ ચાર સંભળાવી દેવાની અણીપર હતો એટલામાં પેન્ને એકદમ ઓરડામાંથી બહાર નીકળી ગયો.

પેન્ને ચાલ્યો જવાથી પેલા સપ્સના ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ: “બદમાસ સાળો ! મેંજ અહિં આવવામાં મુર્ખાઈ કરી ” તે બમડ્યો અને એકદમ ઓવરક્રાટ ચઢાવી હૈટ પહેરી ઉભો થયો ઓવરક્રાટનો કોલર ચઢાવી તેણે મ્હોં છુપાવી લીધું અને ત્વરિત વેગે તે હોટલમાંથી બહાર નીકળી ગયો.

ખીજી બાજુ પેજ સીધો હોટલના માલિક પાસે દોડી ગયો અને જરા ગુસ્સે થઈ બોલ્યો “ હમણું તમારા હોટલમાં કાણ છે તે જાણો છો ? ”

“ હા. પણ એ જાહેર થવા માગતા નથી એમ આવતાં વાર તેમણે મને સમજાવી દીધું હતું—” હોટલવાળાએ કહ્યું.

“ જહનમમાં જાય એ ! શું તમે માણસ છો ? સાચા અંગ્રેજ બન્યા છો ? આવા સખસને અત્રે જોઈ ગુપચુપ બેસી રહો છો ? ”

“ જો એ સખસ જાહેર થવા નહિ માગતો હોય તો તમને તે મને વચ્ચે પડવાની શી જરૂર છે ? ” હોટલવાળો ગુસ્સે થઈ બોલ્યો.

“ શી જરૂર છે ? જીએ, એ ચાલ્યો જાય છે. હું એને હમણા જ પકડું છું. ”

આટલું કહી પેજ પેલા સખસને પકડવા દોડ્યો પણ માર્ગમાં દોકર વાગવાથી જમીનપર પછડાયો. તેને સજ્જડ વાગ્યું. કાંસનો કાંસતો તે ઊભો થયો પણ એટલામાં પેલા માણસ હોટલમાંથી નીકળી ગયો હતો. એજ સમયે હાથમાં બીડી લાકડીવાળા એ કદાવર માણસો હોટલમાં દાખલ થયા. એક જણ બોલ્યો “ દોસ્ત ! આપણે કોન્સ્ટેબલ છીએ એ વાત જાણવા ન દેતો—”

કોન્સ્ટેબલનું નામ સાંભળતાં પેજ પોતાના જખમને ભુલી ગયો અને તેમની પાસે જઈ બોલ્યો : “ તમે કોન્સ્ટેબલ છો ? તમે અહિં કેમ આવ્યા છો તે હું જાણું છું. હું તમને મદદ કરીશ ”

“ ધીમે સાહેબ ધીમે ! જો કાછને ખચર પડશે કે પોલીસના માણસો આવ્યા છે તો જે સખસથી શોધમાં અમે આવ્યા છીએ તે છુ થઈ જશે. ”

“ ઠીક, મારી સાથે ચાલો ’ પેજ તેમને તે પ્રથમ જે ઓરડામાં બેઠો હતો, ત્યાં લઈ ગયો. ત્યાં જઈ પેજે વેટરને બુટ લાવવાનો હુકમ કરી કોન્સ્ટેબલને પૂછ્યું : “ બોલો, તમે એલ્સબેરી કેસની તપાસ કરો છો ને ? ”

“ હા ’ એમ કહી એક કોન્સ્ટેબલ એક હેન્ડબીલ કાઢ્યું. તેમાં સર રીચર્ડ ’ સ્ટેમ્ફર્ડને પકડી આપવા માટે ૧૫૦૦ પાઉન્ડનું ખર્ચા જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું.

“ મને પણ વાંચવા દો —” કહી પેન્ને હેન્ડબીલ હાથમાં લઈ તરત તે વાંચી લીધું; “ મારો શક સાચો હતો. એ તેજ સખસ હતો એવુંજ લાંબુ અને કઠાવર શરીર, એવીજ દાલચાલ, એવોજ ચેહેરો, એવાજ કાળાભુરા વાળ, એવીજ નીલી આંખો ! બધું આખાદ મળતું હતું. ” પેન્ને આ વાત કરતો હતો ત્યારે નોકર છુટ લઈ આવ્યો. તેણે કોન્ટેબલને હેન્ડબીલ આપી દઈ છુટ પહેરી લીધાં અને પોતે કોન્ટેબલ સાથે જવાને તૈયાર થઈ ગયો. “ જુઓ, જતી વખતે હોટલવાળો મળે તો તમે કોણ છે તે ન કહેતા; નહિ તો એ માણસ પેલાને ચેતાવી દેશે. ”

“ વાર ”

પેન્ને ૬૫૦૦ પાઉંડનો લેખ લાગ્યો હતો ખનંત કોન્ટેબલ સાથે તે હોટલમાંથી બહાર નીકળ્યો બહાર ગાડીઓની હાર ખડી હતી. નજીક એક બીરતી ઉભો હતો તેને પાસે ઓત્તાની તેના હાથમાં એક *કાઉન સરકારી પેન્ને પુછ્યું : ” હમણાં એક લાંબો સખસ ઓવર કોટ પહેરી હોટલમાંથી નીકળ્યો તે ક્યાં ગયો ? ”

“ પીળી ગાડીમાં બેઠી એજવર રોડ તરફ—” બીરતીએ કાઉન ખંસામાં મૂકી જવાખ આપેા.

પેન્ને તરત એક ગાડીમાં ચઢી બેઠો. તેના બે સાથીઓ પણ બેઠા “ ચલાય, એજવર રોડ. હમણાં એક પીળી ગાડી ગઈ છે તેને પકડી પાડશે તો એક ગીતી ઇનામ આપીશ ” પેન્ને કાચમેનને કહ્યું.

ઇનામની લાલચે કાચમેને ઘોડા મારી મુક્યા. પવન વેગે અગ્નિ ઉડવા લાગ્યા.

“ એ સખસને પકડવા માટે મારું દીવ તરફડી કહ્યું છે. ” પેન્ને બોલ્યો.

“ તમે એને પીછાન્યો તેજ ધડીએ ગીરફતાર કેમ ન કરાવ્યો ? ” કોન્ટેબલે પૂછ્યું

“ મને જરા શક લાગ્યો હતો એ સખસ પર અનેક ભયંકર આરોપ હતા તેથી જો એ તેજ માણસ ન હોય તો ભારી પડી જાય ને ? ”

“ જો અમે એવો વિચાર કરવા બેસીએ તો અમારું કામજ ન થાય—કેમ ખરું ને ! ” એક કોન્ટેબલ બોલ્યો.

* પાંચ શીલ્ડીગેનો એક કાઉન.

“હા.” બીજા કોન્સ્ટેબલે કહ્યું. “અમે ગમે તેને શક પરથી પકડી લઇએ છીએ. જો તે ગુનેહગાર નીકળે તો ફીક છે; નહિ તો તેની ક્ષમા માગી લીધી એટલે બસ.”

“પણ જો તે માણી ન સ્વીકારે તો?”

“તો અમે તેને ચોક્કા પર લઇ જઈ તેના પર પોલીસની ફજમાં વચ્ચે પડવાનો આરોપ મૂકી કામ ચલાવીએ છીએ.”

“એમ!—” પેજ બોલ્યો તેણે ગાડીની બારીમાંથી નજર કરી પીળા ગાડી જેવાની કાશેષ કરી પણ તે નજરે ન પડી ત્યારે તેણે કોન્સ્ટેબલ તરફ ફરી કહ્યું. “તમે એક્સપરી પોલીસ સ્ટેશનના અમલદાર છો?”

“હા.” જવાબ મળ્યો. “અમે આ સપ્તસની શોધમાં હતા એટલામાં એક મિત્ર મળ્યો. દારૂની પ્યાલીઓ ઉડી અને તેણે સર રીચર્ડની કદાવુડી કહી અમને ખબર આપી કે તે એવર કોટ પહેરી બુલ્ડર હોટલમાં ગયો છે. અમે તેને પકડવા માટેના ઇનામની વાત બાણુતા હતા એટલે સીધા હોટલમાં દોડી આવ્યા—”

“એજવર રોડ તો આવી ગયો—” પેજ બોલ્યો અને કાચમેનને કહ્યું “ચલાવ, જલદી હાંક. પીળા ગાડી દેખાય છે?”

“જી નહિ”

આકાશ સ્વચ્છ હતું. ચંદ્રની પૃથ્વી પર શ્રવેત ચાદર બીજાવી રહી હતી. દૂર દૂરની ચીજો સ્પષ્ટ નજરે પડતી હતી. પેજ ગાડીમાંથી ડોકું બહાર કાઢી દૂર દૂર જોઇ રહ્યો હતો. ગાડી પવન વેગે ચાલી રહી હતી. એજ વખતે કાચમેન બોલ્યો: “બુઓ, પેલી પીળા ગાડી જાય છે—”

“હા, હા. જલદી હાંક ને અમણું ઇનામ લે—”

“આપણને પણ દોઢ હજાર પાઉંડ મળશે” કોન્સ્ટેબલ બોલ્યો.

“ગાડી તો ઉભી રહી” કાચમેને કહ્યું.

“બુઓ, બુઓ, પેલો અદમાસ ગાડીમાંથી ઉતરી પડ્યો.” પેજ બોલ્યો. “એ તેજ અદમાસ છે. રસ્તા વટાવી તે પેલી બાણુતા કોઇ મકાનમાં ધુસી જતો લાગે છે.”

“લો, આ તેની ગાડી પણ પાછી ફરી—” એક કોન્સ્ટેબલે કહ્યું.

એ મીનીટમાં બન્ને ગાડી મળી. પેજે ગાડી ઉભી રખાવી. પીળા ગાડી પણ ઉભી રહી. પેજ તરત તે ગાડીના કાચમેન પાસે જઇ બોલ્યો: “પેલો ક્યાં છુપાયો? તેણે શું કહ્યું?”

“કાણુ? તમે શું કહેા છે?” કાચમેન બોલ્યો.

“તારી ગાડીમાં જે માણસ હતો તે ક્યાં ગયો?”

“તે કંઈ બોલ્યો નથી. તમે તેને ઉંચા થઈ થઈને જોતા હતા એટલે તેણે ગાડી ઉભી રખાવી અને મને એક ગીતી આપી ચાલી ગયા—”

“ક્યાં ગયો?”

“મને શું ખબર?”

“સમજ્યો! તને ગીતી આપીને તે તારું મ્હો અંધ કરતો ગયો છે. બોલ હું તને એ ગીતી આપીશ”

“લાવો—” કહી કાચમેને એ ગીતી શીધી: “તમારો આજ્ઞાર! હું એટલુંજ જાણું છું કે ગાડીમાંથી ઉતરી રસ્તા પરથી તે ગુમ થઈ ગયા. પછી ક્યાં ગયા તેની મને ખબર નથી. ગલીમાં ગયા કે રસ્તા પરના અગાચાવાળા મકાનોમાં તે હું જાણુનો નથી.”

“આટલી વાંતમાં એ ગીતી લઈ જશો?”

“હ. હા.” કહી તેણે ગાડી હાંકી મુકી.

“સાગો લુચ્ચો છે.” પેજ બખડ્યો: નકામી એ ગીતી લઈ ગયો. પણ આજે હું સર રીચડને છોડવાનો નથી ચાલો આપણે તેને પકડીએ.”

આ શબ્દો તેણે કોન્ટેબલને તરફ જોઈને ઉચ્ચાર્યા પણ પીળી ગાડી આગળથી પોતાની ગાડી આગળ જવાને બદલે તે પાગલની પેંડે આગળજ દોડવા લાગ્યો કોન્ટેબલે તે જોઈ ગાડીમાંથી ઉતરી તેની પાછળ ચાલ્યા એટલે કાચમેનને ભાડાની શીકર પડી તેણે કાચબોદા પરથી ભૂસકો મારી એક કોન્ટેબલને પકડી ભાડું માંગ્યું. કોન્ટેબલેએ વિચાર કર્યો કે જો ભાડું ચુકવી આપીશું તો પછી પેજ પૈસા આપવાનો નથી. આવા ખ્યાલથી બંને જણ પાછા ગાડીમાં જઈ બેઠા. ગાડી પેજની પાછળ પાછળ ચાલવા લાગી.

પેજ તે જગ્યાએ ગયો કે જ્યાં પીળી ગાડીમાંથી પેલો સખસ ઉતરી ગયો હતો. રાત પડી હતી અગીઆર વાગ્યા હતા. સૌ કોઈ પોત પોતાના ઘરમાં આરામથી પડ્યા હતા. એ વખતે પેજ તે સ્થળના દરેક મકાનના દરવાજા ઉઘડાવી “આવરકોટવાળા લાંબા આદમી” ની પુછપરછ કરવા લાગ્યો. આવી રીતે તેણે પાંચ છ મકાનના દરવાજા ઉઘડાવ્યા પણ તેની આશા ફળી નહિ. તે નિરાશ થઈ પાછો ફરતો હતો એવામાં તેની

નજરે એક ગલી પડી, સીધો તે ગલીમાં ધુસ્યો અને ધુનમાંને ધુનમાં આગળ વધ્યો. કોન્ટેબલો તેની પાછળ આવે છે કે નહિ તેનું પણ તેને જ્ઞાન નહોતું. પોલીસ અમલદારો નહિ આવે તો હું બદમાશને ગીરફતાર કરીશ એવીજ ધુનમાં તે રસ્તો કાપતો હતો. જાણે એનીજ પાછળ પોલીસ પડી હોયની તેમ તે જોસથી ચાલ્યો જતો હતો. થોડેક દૂર જઈ તે એક નાની ગલીમાં ફર્યો કે તરત એક ભયંકર માણસ તેની નજરે પડ્યો. તેના હાથમાં જાડી ડાંગ હતી. તેને જોતાંજ પેજ ઉભો રહી ગયો અને ચંદ્રના પ્રકાશમાં તેને જોવા લાગ્યો. તે ન્યુગેટ જોલમાંથી નાસ્તો આવેલો કેદી હતો. તેને જોતાંજ પેજનું શરીર ધ્રુજી ગયું. લાચાર થઈ પેજે પોતાનું સોનાનું ધડીયાળ, વાંટી અને ગળવામાંના ગધા પૈસા આપીને છુટવાની અરજ કરી પણ પેલો બદમાસ તેને એમ છોડે એવો નહોતો તેણે પેજની ઝડતી લેવા માંડી. પેજ ભયથી થરથરી થયો. તેના ગળવામાં પોકેટ બુક હતી. તેમાં તેના માલિક મેસર્સ હડસન એન્ડ મોલીની કેટલીક હુંડીઓ અને અગત્યના કાગળો હતા. પેજ જરા સામો થયો. એટલે બદમાશ બરાડયો: “ચુપ! જરા પણ ચેંચા કરી તો આ કાઠીથી ખોપરી તોડી નાખીશ”

પેજ ચુપ રહ્યો બદમાશે પોકેટ બુક કાઢી તે તેની છાતી ઝુલ્લી ગઈ “ઓહ! આ તો હુંડીઓ છે.”

“હા” થરથરતા અવાજે પેજ બોલ્યો.

“એને હું શું કરું? પચાસ ગીની આપે તો દઉં.”

“પચાસ ગીની! હમણાં મારી પાસે કાણી કોડી પણ નથી.”

“ઠીક એક કામ કર લાંડન પુલ પર જ્યાંથી ટુલી સ્ટ્રીટ નીકળે છે એ જગ્યા તેં જોઈ હશે. કાલે રાતે નવ વાગે ત્યાં તને એક કાળા કપડાં વાળી સ્ત્રી મળશે. પ્રથમ તે તારી સાથે વાત કરતી આવશે. તું તેને પૂછજે કે ‘તું કોને ખાજે છે?’ તે કહેશે કે ‘મને એક ચીજ મળી છે તેના માલિકને શોધું છું.’ તું કહેજે કે ‘એ ચીજને હું માલિક છું’ એટલું કહી પચાસ ગીની તેના હાથમાં આપજે એટલે તે તને તારી પોકેટ બુક આપી દેશે પણ જોજે! ગીની બનાવટી નહિ હોય!—”

“ કાલ રાત પહેલાં એ કાયમ નહિ થાય ? ” પેન્ને લાચાર થઇ પૂછ્યું.

“ નહિ બરાબર એજ વખતે આવજો. જો, બીજી એક વાત સાંભળી બે તે સ્ત્રીને કાઠપણુ રીતે સતાવતો ના પોલીસને પકડાવી દેવાની કાશિય કરીશ તો તું જીવતો નહિ રહે, તેને એકલી ન માનતો સમજી ગયો ? ”

“ હા. ”

“ હીક હવે હું ગંડું છું, પણ જવા પહેલાં તને એક વાત કહી દઉં. હું ઘણો કામનો માણસ છું. વેસ્ટ ઇન્ડિયા અનેક આખરદાર માણસો અને એળામે છે. પણ એ લોકો જે મને કદિ બોન્ડ સ્લાવમાં મળી ગય તો મળે મને કદિજ ન્નેથોજ ન હોય એવો દેખાવ કરે છે. અમે સઘળું કામ ગુપ્ત્યુપ કરીએ છીએ. જે તને કાઠની મદદની જરૂર પડે તો મને યાદ કરજો ‘હોસ’લી ડાઉન’માં ‘બેગસ’ સ્ટાફ’ નામનું એક મકાન છે. ત્યાં મેગ્સમેનના નામે ચીફો આપશે તો તે મને મળી જશે. સમજ્યો. ચાલો, સાહેબજી ! ”

આટલું કહી તે લાકડી ધુમાવતો ચાલ્યો ગયો. તેનો કદાવર આંધ્રા જોઇ પેન્ને તેની પાછળ પડવાની હિમ્મત કરી શક્યો નહિ. તે એ બદમાસને થોડીકવાર જોઇ રહ્યો પછી જરા શાંત થઇ પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો. એજ વખતે તેને બે કોન્સ્ટેબલો યાદ આવ્યા અને એ લોકો તેની સાથે આવ્યા હોત તો મારા આ હાલ ન થાત. ગીનીઓ ગઇ, બડીયાળ ગયું, વીટી ગઇ, કાલે પકીટ છુક લેવાને બીજી ૫૦ ગીની આપવી પડશે તે પેલો બદમાસ સર રીચર્ડ પણ છટકી ગયો. અફસોસ !-” આવા વિચાર કરતો તે ગલીમાંથી બહાર નીકળ્યો તો ત્યાં ગાડી પણ નહોતી તે કોન્સ્ટેબલો પણ નહોતા. લાચાર, હતાશ, પેન્ને થાક્યો હોટલમાં ગયો. જેમ તેમ તેણે રાત પુરી કરી પણ તેના નસીબમાં પૂરી ઉંઘ પણ લખી નહોતી. નંદવારના પહોરમાંજ પેલા બે કોન્સ્ટેબલોએ તેનું બારણું ખખડાવ્યું અને પોતે ગાડીવાળાને આપેલા ભાગના પૈસા માગ્યા. પેન્ને પાસે પુટી બદામ પણ નહોતી, કોન્સ્ટેબલો સાથે ચેરીમેરી થાય તેમ નહોતું એટલે તેણે હોટલવાળા પાસેથી થોડાક પૈસા ઉધાર લઇ કોન્સ્ટેબલોને વિદાય કર્યા.

પ્રકરણ ૩ જી.

અજણ્યો મહેમાન.

એજવર રોડ પર અનેક ઘરોની હાર લાગેલી હતી. દરેક મકાનની આગળ સુંદર, રમણિય અને આરામ ભર્યા હતા. આ બધાં ઘરો બાંધનાર શીલ્પીનું નામ ગીબીન્સ હોવાથી તેણે આ ઘરોને “ગીબીન્સ હાઉસ” નું નામ આપ્યું હતું પણ તેમના મિત્રો આ સુંદર ભવનોને ‘સ્વર્ગિય ઉદ્યાન’ ના મનહર નામે પીછાનતા હતા.

જે ગલીમાં પેજ પર પેલા મરાલીએ હલ્લો કર્યો હતો તેના નાક પરના એક ઘરમાં મીંડ કલેરંડન નામનો એક ગૃહસ્થ રહેતો હતો. તેણે એક ગરીબ પાદરીની કન્યા સાથે પ્રેમ લગ્ન કરવાથી કુલીનતાના દમામમાં મરી રહેલા તેના સંબંધીઓએ તેની સાથે અસહકાર કર્યો હતો. જ્યારે તેની આર્થિક સ્થિતિ તદ્દન બગડી ગઈ ત્યારે તેનો પિત્રાઈ ભાઈ લોડ માચંમોટ તેને વર્ષ દોઢસો પાઉંડની મદદ આપવા લાગ્યો અને દાલમાં તેની સહાયથીજ તેનું યુજરાન ચાલતું હતું. તેની પત્ની-મિસીસ કલેરંડન નમ્ર, સ્નેહાળુ અને પવિત્ર સ્ત્રી હતી. તેને લીધેજ તેનો પતિ તેના કુટુંબથી બહિષ્કૃત થઈ તારાજ થયો છે એમ માની એ બિચારી અંતરમાં ને અંતરમાં બળી મરી ને અંતે તે ગામમાં ચાલી ગઈ કે જ્યાંથી કોઈ પાછું ફરતું નથી. તે સ્વર્ગવાસી થઈ ત્યારે તેના પતિની ઉંમર ૩૫ વર્ષની હતી. એ પતિપરાયણ સ્ત્રી મીંડ કલેરંડનને બે પુત્રોની અણબોલ બક્ષીસ આપી ગઈ હતી. અને મીંડ કલેરંડનની પુત્રીઓ તેની આરામકુંજ બની રહી હતી. માતાવિહોણી બાળકીઓને ઊછેરવાની ફરજ પિતાપર આવી પડી. તે શહેર છોડી ગામડામાં જઈ રહ્યા પણ સંસારની જે તાલીમ મા આગી શકે છે તે આપથી અપાતી નથી. મીંડ કલેરંડનની પુત્રીઓ બણી, પણ તેમનું જ્ઞાન પુસ્તકીયુંજ હતું. બંને અન્ય ગ્રંથો સાથે ધાર્મિક પુસ્તકો વાંચતી-તેમાં લખેલી વાતો માની લેતી. પણ ધર્મની વિશાળ, ધાર્મિક સમસ્યા સમજતી નહિ. બંને જુદેનો નિયમિત ચર્ચમાં પ્રાર્થના કરવા જતી. પણ ધર્મને માટે શરીર થવાની કલા તેમને કાષ્ટએ શીખવી નહોતી.

બંને બાળાઓ સરલ, નિષ્કપટ અને આનંદી હતી. દુનિયાદારીના પુછળ પ્રપંચોની એકેને ગતાગમ નહોતી તેમનો અબ્યાસ પુરો થયા પછી

મી. કલેરંડન પાછો શહેરમાં આવ્યો અને હાલમાં એજવર રોડપર રહેતો હતો. અહિં આવ્યાને તેને લગભગ દોઢ વર્ષ થઇ ગયું હતું.

જે રાતે અમારી નવલકથા શરૂ થઈ તે રાતે તે ઘરમાં નહતો પોતાના કુટુંબીઓ સાથે તે વર્ષો થયાં સમાધાની કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો હતો. તેના આવક ખર્ચના પાસાં સરખા રહેતા નહોતા તેથી પોતાના પિત્રાઇ ભાઇ પાસેથી કંઇક આર્થિક સહાય મેળવવાની આશાથી તે તેને મળવા ગયો હતો. બંને બાળાઓ ઘરમાં એકલી હતી.

મી. કલેરંડનની પુત્રીઓને લોકો ઓકટેવીયા અને પોલીનને નામે ઓળખતા. ઓકટેવીયા ૨૧ વર્ષની હતી અને પોલીને ૧૯ વસંત જોઇ હતી બંને લાંબી, સુડોળ અને મનોદર હતી ઉભયનો દેખાવ લગભગ સરખોજ હતો. ફક્ત પોલીનના વાળ જરા વધુ જુરા દતા ઉભયના ઓઠ રક્તવર્ણી, વદન મનોદર અને નયનો વિશાળ, ચંચળ અને નીલાં હતાં. ઉભયના ગાલ યુવાબની યુવાબી પાંદડી જેવાં કામળ હતા અને ઉભયના શરીરમાં ચોવનની છટા ખીલી રહી હતી.

ઓકટેવીયા રૂપગર્વિતા હતી તેની પ્રશંસા તેને ગમતી. પોલીન શર્માળ હોવાથી મનમાંજ મત્તકામ રહેતી. ગરીબીમાં પણ તેમના પિતાએ ઉભયને ખુબ લાડ લગવ્યા હતા બંને એકમેકને ચાહતી. ઉભયનો પિતાપ્રેમ સમાન હતો, ગરીબીમાં પિતાની મુશ્કેલી ન વધે તે માટે પ્રેમાંથી એક પણ ખૂદેન ઉઠાવ ખર્ચ કરતી નહિ ઘરનું કામ પોતેજ કરી લેતી. દુકામાં એ આદર્શ બાળાઓ હતી.

ગૃહવર હોટલમાંથી પેલા ઓવરકોટવાળા ગૃહસ્થને સર રીચર્ડ રેમ્ફ્રડ મની લઇને પેજ તેની પાછળ પડી એજવર રોડપર આવ્યો હતો તેજ રાતે અગીઆરેક વાગે એક ફેરીઆએ મી. કલેરંડનના દ્વાર ખખડાવ્યાં ઓકટેવીયાએ દ્વાર ખાલનાં ફેરીયાએ આટલી મોડી રાતે તરદી આપવા માટે માફી માગી થોડોક માલ પહેરાવી દીધો. અને પૈસા લઇ વિદાય લીધી. તે ગયા પછી બગીચાનો દરવાજો બંધ કરવાને ઓકટેવીયા બહાર ગઇ તેજ પજો અચાનક એક ગાડી બગીચાની સામે ઉભી રહી અને તેમાંથી પેલો ઓવરકોટવાળો ગૃહસ્થ નીચે ઉતરી એકદમ ઓકટેવીયા પાસે જઇ બોલ્યો:

“મીસ! મહેરબાની કરી મને થોડીવાર આશરો આપશો.?”

ઑકટેવીઆ મુજાઇ ગઇ. તે કાંઈ બોલી ન શકી. મૈન સમતિ લક્ષણમ સમજીને પેલો ગૃહસ્થ દરવાજામાં દાખલ થઇ ગયો. ઑકટેવીયાને હવે ભાન આવ્યું કે એક અગ્નિપ્રાસાદ સપ્સને આવવા દેવામાં તેણે ભૂલ કરી પણ કોણ જાણે કેમ તે મુગીજ રહી તરત દરવાજા બંધ કરી તે મકાનમાં ગઇ. આ બધો બનાવ એક પલ્લકમાં બની ગયો.

એક સુસજ્જન દિવાનખાનામાં પોલીસ બેઠી હતી. એક ટેબલ પર પડ્યો પડ્યો લેમ્પ દિવાનખાનામાં પ્રકાશ ફેંકી રહ્યા હતા. ડીનરના ટેબલ પર ભોજનની સામગ્રી પડી હતી. એ સમયે કોઇ પુરુષના છુટનો અવાજ સાંભળી તે ચોંકી ઉઠી અને બચ અને અન્યબીથી કંપવા લાગી.

દિવાનખાનામાં પગ મૂકતાંજ પેલા ગૃહસ્થની નજર પોલીસપર પડી. તેને જ્ઞેતાંજ તે દિલ વિનાનો થઇ ગયો. અચાનક દિવાનખાનામાં પ્રવેશ કરવા માટે તે મારી માગવાની અણીપર હતો. એવામાં ઑકટેવીઆ આવી પહોંચી. હવે તેની અગ્નિ સુંદરતા જ્ઞેતાની પેલા સપ્સને તક મળી. ઑકટેવીયાને જ્ઞેતાંજ તે પાગલ થઇ ગયો. પણ તે જમાના આદિસ માણસ હતો, પોતાના સાહસથી અને યુવતીઓને ડરી ગયલી જ્ઞેત્ર તે વિનથી સ્વરે બોલ્યો.

“આજાઓ ! આવી રીતે, અચાનક, આટલી રાતે, વગર તેડે હું અહીં આવી પહોંચ્યો એ સારા માણસનું કામ નથી તે હું સમજું છું પણ હું તમને ખાત્રી આપું છું કે મારાથી તમારે ડરવાનું જરા પણ કારણ નથી.”

આ સાંભળી ઑકટેવીઆએ પોલિસ તરફ નજર કરી. બંનેની આંખો મળી. બંનેને લાગ્યું કે એક લાચાર માણસને આશરો આપવાની ના પાડવામાં ખાનદાની નથી. બંને ખુરશીપર બેસી ગઇ પેલો સપ્સ પણ એક બાજુ ઓવરકોટ મુકી એક ખુરશીપર ગોઠ્યો. તેનો ચહેરો ખુબસુરત તથા વર્તન સંસ્કારી હતું. આવો સુંદર યુવાન બંને બહેનોએ કદિ જોયો નહોતો. પેલો સપ્સ બંનેની દયા પ્રાપ્ત કરવાના હેતુથી બોલ્યો: “કુમારિઓ, મારાથી ડરશો નહિ. હું આશરદાર માણસ છું મારું નામ હાલી ! સગલતા કહો કે મૂખાંધ કહો પણ હું મારા એક મિત્રની જાળોને ભોગ બની તેનો જમીન બન્યો અને તે નારી જવાથી જમીન તરિકે મારા પર ધાડ આવી છે. તમે નાદાન છો, દુનિયાના કાવાદાવાથી અગ્નિ છો એટલે જગત જ્ઞેને “કાયદો કહે છે તે કેવી બચંદર બસા છે તે નહિ સમજતાં હો; છતાં તમે સમજી શકશો કે એક ગૃહસ્થ માણસની પાછળ પોલીસ પડે છે

ત્યારે તેના છુરા હાલ થયા વિના રહેતા નથી. હાલમાં પોલીસ મારી પાછળ પડી છે ને હું તેમનાથી મારો પ્રાણ બચાવવાને નાસી દુટતો હતો. તમે મને આશરો આપી મારાપર જે ઉપકાર કર્યો છે તે હું કદિ પણ ભૂલીશ નહિ.”

આ વાતની આખા અસર થઈ. અને યુવતીએને મી. હાલીની દયા આવી.

“તમે ભૂખ્યા હશે, મી. હાલી!” મને આશા છે કે અમારા ઘરની સુકી રોટી સ્વીકારી તમે અમને આભારી કરશો” એકટેવીઆ નમ્ર સ્વરે બોલી.

મી. હાલીને આ સોનેરી તક જણાઈ. તેણે મ્હોં મંત્રણાની આમંત્રણનો સ્વીકાર કર્યો. એકટેવીઆએ નરતજ શરબતી આટલી, છરી કાંટા, બોજનની રકામીઓ વી ટેબલપર ગોઠવી દીધી. પેલા યુવને ખાતાં ખાતાં મીઠી મીઠી વાતોથી અને સુંદરીએની પ્રશંસા કરી તેમનાં મન જીતી લીધાં અને વાતમાં ને વાતમાં એ પણ જણાવી દીધું કે તેને જેવો દમ્બ “એરી” નું ભૂત વળગ્યું નથી. મી. હાલીને વાતચીતપરથી ખચ પડી કે અને બહેનો ઘરમાં એકલીજ છે. તેમનો પિતા ડબ્બીશાયર ગયો હતો. તે ત્યાં શા માટે ગયો હતો તે વાત પણ એકટેવીઆએ બેબે દીને કહી દીધી વાતમાં ને વાતમાં એક કલાક વહી ગયો. કાલને વખતનું ભાન ન રહ્યું ઘડીઆગમાં આરના ટકોરા થયા. મી. હાલી ઉભો થયો એવરકેટ પહેરી, પોતાને આશરો આપવા માટે ને અને આળાનો આભાર માનતો હતો એવામાં બહાર કાલની ગાડી તૂટવાનો તથા કોડાની મચ્છીનો અવાજ સંભળાયો. તે સાથેજ સ્ત્રીએની ઘીસ સંભળાઈ. તે દેખી અને સમસ અરાડા પાડવા લાગ્યા. સઘળાનું ધ્યાન એ દિશા તરફ ખેંચાયું.

પ્રકરણ ૪ થું.

કુમારી કન્યાની સુવાવડ.

રસ્તાપર એક થોડા ગાડી પવન વેગે જઈ રહી હતી. અચાનક તેની ધરી તુટી ગઈ. થોડા કાણુમાં ન રહ્યા અંદર બેઠેલી સ્ત્રીઓની ચીસ સંભળાઈ હતી. સ્ત્રીઓની ચીસ સાંભળી હાલી' દોડતો બહાર નીકળ્યો. પોલીસ અને એકટેવીયા પણ તેની પાછળ ગઈ.

રસ્તાપર બનેલો અકસ્માત બચાવેલો હતો. લલ્લભલાની છાતી કમ્પી નાચ એવો એ દેખાવ હતો. બધાં અંકુશમાં ગાવતા નહોતા. કાચમેન કાચબોક્ષ પરથી પડી ગયા તેનું માથું તુટી ગયું અને તે ગાડીથી થોડેક દુર રસ્તાપર બેઠોશ થઈ પડ્યો એક આપા કાચ બોક્ષને વળગી જેમતેમ પડી રહી હતી.

મી. હાલી'એ થોડાથી થોડેક દુર પડેલા કાચમેનની પ્રથમ સંભાળ લીધી. તે મરી ગયો નહોતો. ધીમે ધીમે હમ ચાલતો હતા હાલી'એ તેને ધસડીને થોડેક દુર મૂક્યો. પછી દાખને કાચબોક્ષ પરથી નીચે ઉતારી. બચથી તે અધમુદ્ર થઈ ગઈ હતી. આ બધું કામ પલકારામાં થઈ ગયું. અત્રે કહેવાની જરૂર છે કે જ્યારે હાલી' બહાર આવ્યો ત્યારે થોડા ઉભા રહી ગયા હતા.

ગાડીનું બારણું ખાલતાં હાલી'ની નજર દારથી થોડેક દુર બેઠેલી એક રમણીપર પડી. એ યુવાન લલનાને જોતાંજ તે ચાંક્યો તરતજ તે પાછો હટી ગયો અને ગાડીની પાછળ જઈ જોતજોતામાં અદૃશ્ય થઈ ગયો.

મી. હાલી'ને અચાનક નારી જતો જોઈને એકટેવીયા અને પોલીસ અકસ્માતમાં ફસેલી સ્ત્રીઓને સહાય કરવાના હેતુથી ગાડીની નજીક ગઈ. એ વખતે ગાડીમાંની બે સ્ત્રીઓ પણ નીચે ઉતરી પડી, બન્ને બહેનોએ દયાભાવથી તેમના હાથ પકડી લીધા.

ગાડીમાંથી ઉતરેલી સ્ત્રીઓમાંની એક અહાર ઓગણીસ વર્ષની અપસરા જેવી સુંદરી હતી. બીજી તેનાથી દશ બાર વર્ષ મોટી પ્રાદા હતી. તેની સુંદરતા આટલી ઉમ્મરે પણ જેવી તેવી નહોતી. પેલી અપસરાને જોઈ હાલી' ચમકીને નારી ગયો હતો.

એકટેવીયા અને પોલીસ બન્ને સ્ત્રીઓ રહેણ લાગણીથી પોતાના ઘરમાં લઈ ગઈ. ઘરમાં જતાંજ પેલી યુવતી દુઃખથી પીડિત થઈ પુરશી

પર એસી ગઇ. તે દદ્ધથી કાંસવા લાગી. તેની દશા જોઇ તેની સાથી મહારાઇ ગઇ. તેણે બન્ને બહેનો તરફ કંઈ નજરે જોઇ વિનંતી કરી : “મહેરબાની કરી આને કોઈ ઓરડામાં સુવાડી દો. એ ગભવતી છે ને પ્રસવ પહેલાંની વેદનાથી પીડાય છે...”

આ વાત સાંભળતાં બન્ને બહેનો આશ્ચર્ય પામી પણ પોતાનો મનોભાવ વ્યક્ત કર્યા વિના ઉભય તે અનુપમ લાવણ્યવતી રમણીને લઇ એક ઓરડામાં ગઇ. પેલી પ્રાદા પોતાના નોકરોને કંઇક જરૂરી હુકમ આપવાને ઘરમાંથી બહાર ગઇ.

કાચમેન હવે હોંસમાં આવ્યો હતો અને આયાની ખાંધપર હાથ મૂકી ધીમે ધીમે ઓકટેવીયાના ઘર તરફ ડગલાં ભરતો હતો. આયાને જખમ થયો નહોતો. પેલી પ્રાદાએ આયાને કહ્યું : “મરીદડા, તું જલદી ઘરમાં જ-એની વેદના વધી પડી છે-” આટલું કહી તેણે એવા મામિક લાવથી દાસી તરફ નજર કરી કે ચંદનીના પ્રકાશમાં દાસી તેનો મનોભાવ સમજી ગઇ અને વીજળીક વેગે ઘરમાં ચાલી ગઇ.

આયા ગયા પછી પ્રાદાએ નોકરને ઉદ્દેશી કહ્યું : “ખેમ્પ્રોક! બધાને અહિંથી રવાના કરી દે અને અકરમાતનું એક પણ ચિન્હ ન રહે એવી વ્યવસ્થા કરી નાખ. તું નજીકમાં કોઈ જગ્યાએ એકાદ ઓરડો ભાડે રાખી લે ને કાલે મને તારું કેકાગું લખી મોકલજે. પણ સજુર! કયે નામે ચીટી લખશે? જો, મીસીસ સ્મીથને નામે લખજે. જા આ રસ્તાનું નામ અને ઘરનો નંબર બરાબર જોઇ લેજે.”

નમન કરી નોકર મળેલા હુકમનો અમલ કરવા ગયો. મીસીસ સ્મીથ (આપણે હાલમાં તેને એન્જ નામે ઓળખીશું) પાછી ઘરમાં ગઇ. સીધી તે ગભવતી સ્ત્રીના ઓરડામાં ગઇ અને દાસી તરફ મમ્બરો નજર ફેંકી બોલી : “દાસી, મારી વહાલી મીસીસ મોરડોંટની તખીયત કેમ છે?” આ સવાલ પૂછીને તે દાસીને એટલુંજ સમજાવવા માગતી કે હવેથી પેલી દદ્ધ સ્ત્રીને મીસીસ મોરડોંટને નામે પુકારવા.

મિસીસ મોરડોંટને કસ્ટવાવડ થવાથી એટલું દદ્ધ થતું હતું કે શું થઇ રહ્યું છે ને શું નહિ તેનું તેને લેશ માત્ર જ્ઞાન નહોતું મિસીસ સ્મીથે ઓકટેવીયાને ડોક્ટરને બોલાવી લાવવાની હવે અરજ કરી અને બલી બોળી ઓકટેવીયા તરતજ હૃદ પહેરી શાલ વીંટાળી બહાર ચાલી

ગઇ. તે ગયા પછી પોલીસ નીચેના ઓરડામાં ગઇ. થોડીવારમાં ઓકટેવીયા ડોક્ટરને લઇ આવી પહોંચી.

ડોક્ટર થસ્ટેનની ઉમ્મર આશરે આળીસેક વર્ષની હતી. તેનો દેખાવ જરા એડાળ હતો. તેની આંખોમાં નીચ સ્વાર્થવૃત્તિ ઝગારા મારતી હતી. એક દહીંને જોઇને તે તરતજ ઘેર આવ્યો હતો કે તરત ઓકટેવીયા તેને બોલાવવા ગઇ હતી એટલે સાહેબને તુરતા તુરત તેની સાથે આવવું પડ્યું હતું. તેના જીભ જવડેજ ખુલતી. ઝીણી ઝીણી વાતો પૂછવાની તેને ટેવ નહોતી. તેને એક માત્ર દરકાર હતી કલદાર રૂપૈયાની! પૈસામાંજ તેનો પરમાત્મા સમાયો હતો. સોના ચાંદીના સીકા માંડ કંઈ પણ નીચ કૃત્ય કરતાં ડરે એવો આ ડોક્ટર નહોતો. તેની પત્ની પણ એવીજ હતી એટલે મીઠાંબીઠાના જોડી ઠીક મળા હતી. બચ્ચાં કચ્ચાને બાર અલ્લામીયાંએ નાખ્યો નહોતો એટલે ડોક્ટર સાહેબની તીબેરી ચીકાર ભરાઇ ગઇ હતી.

ઓકટેવીયા ડોક્ટરને પેલી દહીં સ્ત્રીના ઓરડા આગળ મૂકી પોલીસ પાસે જઇ તાપતી તાપતી બોલી: “બહેન! આજે રાતે કેવા કેવા બનાવ બને છે?”

“હા. પણ એ બનાવો આનંદજનક નથી, મી. હાલી” એકાએક કેમ નાસી ગયા હશે?”

“અરેખર, અગ્નયણીની વાત છે આપણે એની આટલી મહેમાનગીરી કરી પણ એ મળ્યા વિનાજ ચાલ્યા ગયા.—”

“જતાં જતાં ચુડનાઇટ પણ ન કરી.—”

“એની વાત જવા દે-એ ગમે તેવા હાથ પણ છે તો ગમર જવાન હો!”

“એને ભુલ! જવામાંજ હાપણ છે બહેન! હવે આ બિચારીની ચિંતા કર. જનન ઉંપર કેવી ચીસ પાડી રહી છે.”

“હા, એની વેદના અસહ્ય જણાય છે. હું એની ખબર લઇ આવું” ઓકટેવીયા બોલી.

“જા બહેન, જા, જલદી જા. દુઃખથી એનું સુંદર મોહો કેવું કરમાઇ ગયું છે? જનન સ્ત્રીઓ કોઇ મોટા ખાનદાનની જણાય છે. એનાં વસ્ત્રાલંકારો કેટલાં કિમતી હતા તે જોયાં ને?”

“હા. બન્નેની રીતભાત પણ અમીરી લાગે છે. માર ઘોડાની ગાડીમાં જતી હતી, સાથે નોકર ચાકરો હતા ; પણ એ બન્ને બહુ દુર જવાની હોય એમ લાગતું નથી કારણ કે સાથે કંઈ સરસામાન નહોતો.” ઓકટેવીયાએ તકથી પોતાના વિચારો જણાવ્યા.

“મને તો એમ લાગે છે કે એ કામ ઉંચા કુળની સ્ત્રીઓ છે ને ગુપ્ત રીતે ક્યાંક જતી હતી. એમની ગાડીપર કંઈ નિશાની પણ નહોતી કે જેથી કયા ઉમરાવની ગાડી છે તે માલુમ પડે.”

“અને કાયમેન તથા નોકરે પણ નામવાળા પટા પહેર્યા નહોતા.”

આવી વાતચીત ચાલતી હતી એવામાં મિસીસ સ્મીથ અચાનક દ્વાર ખોલી અંદર આવી બોલી : “બહેનો, તમે મારી પ્રિય સખી માટે જે શ્રમ ઉઠાવ્યો છે તે માટે હું તમારો જેટલો આભાર માનું તેટલો થોડો છે. ખાત્રી રાખજો કે તમારી ઉદારતા વ્યર્થ નહિ ગય-”

“વાહ મિસીસ સ્મિથ! આવી શી વાત કરો છો ? અમે ગરીબ હોઈશું. પણ લાલચુ નથી હો!” ઓકટેવીયા બોલી.

“બહેન ! મેં તમને માફ લગાડ્યા એમ કહ્યું નથી. હું કૃતજ્ઞતા દર્શાવવાજ બોલી છું. ઠીક એ વાત જવા દો ને એક મહેરબાની કરો-”

“બોલો.”

“મહેરબાની કરી મારી દાસીને ડોક્ટર થર્સ્ટનનું ઘર બતાવી આવો. ડોક્ટર દફતરને છોડીને જવા માગતા નથી. તેમને કંઈક દવાની જરૂર છે. તેથી તેમણે પોતાની પત્નીપર ચીકી લખી આપીછે. મટીલ્ડા આ રસ્તો બરાબર જાણતી નથી તેથી મુઝાબ ગઇ છે-”

તરત ઓકટેવીયા બહાર જવાને તૈયાર થઇ. મિસીસ સ્મીથે દાસીને ખુબ મારી. મટીલ્ડા તરતજ હાજર થઇ. શિયાળાની કડકડતી ઠંડીમાં રાતની વખતે તેની સાથે ઓકટેવીયા ડોક્ટર થર્સ્ટનને ઘેર ગઇ. મિસીસ થર્સ્ટન આરામથી સૂઇ ગઇ હતી. દરવાજાપરની ઘંટડી મારતાં દાસીએ દ્વાર ખોલ્યા અને મિસ કલેરંડન તથા મટીલ્ડાને બેસાડી ડોક્ટરની દાસી પોતાની શેઠાણીને જગાડવા ગઇ.

ડોક્ટર થર્સ્ટન દ્રવ્યને માટે કાળાં કામ કરી વૈદક વિદ્યાને કલંકિત કરનાર શયતાન હતો. અનેક સ્ત્રીઓના તેણે ગર્ભપાત કરાવ્યા હતા. અનેક ગર્ભવતી સ્ત્રીઓએ તેના ઘરમાં ગુપ્ત રીતે બાળકોને જન્મ આપ્યાં હતાં.

આવા ધંધાને લીધે ડોક્ટરના ઘરમાં તરતના જન્મેલા બચ્ચાને લાયક વસ્ત્રો તૈયાર રહેતાં. મટીલડા એવા કપડાં લેવાજ ગઇ હતી. ચીઠી વાંચી ડોક્ટરની સ્ત્રી સમજી ગઇ કે તેના પતિદેવને કાષ્ઠ સોનાની ચલ્લી હાથ લાગી છે. તેનું હૃદય પુલ્કિત થયું. તરત તેણે મટીલડાને જરૂરી વસ્ત્રો આપી દીધા અને મટીલડા ઓકટેવીયાની સાથે ઘેર પાછી ફરી.

મટીલડા પચ્ચીસેક વર્ષની હતી. બુધ્ધિ તીવ્ર હતી. નૌજવાનોને ચક્રાવી નાખે એવી તે સુંદર ન્હોતી પણ મધ્યમ વર્ગની રમણીઓમાં તેનું રૂપ લાવણ્ય ઉતરે એવું ન્હોતું. તેને જોતાંજ તે સારા ઘરની કન્યા હોય એમ લાગતું હતું. તેનો પિતા ગરીબ પાદરી હતો તેથી તે પોતાના બાળકોને અમીર ઉમરાવોને ત્યાં નોકરી મોકલતો હતો.

મિસીસ મોરડનની પ્રસવવેદના પહે પહે વધવા લાગી. તેના પલંગપર એક બાળુએ ડોક્ટર અને બીજી બાળુ મિસીસ સ્મીથ બેઠી હતી. પલંગપર પડી પડી તે ચીસે ચીસ પાડતી હતી તેની ઉમ્મર અઢાર ઓગણીસ વર્ષની હતી. તેનું કદ લાંબુ અને શરીર સુડોળ હતું. ઉત્તર ઉરજ, મોહક વદન, વિશાળ નીચી આંખો. ધનુરાકાર બ્રૂટિ, રક્ત પ્રવાહશા ઓઠ અને દાડમ કલિ સમા દાંતથી તેનું સૌન્દર્ય અત્યારે પણ ગળ્ય કરી રહ્યું હતું. તેના છૂટા થયેલા લાંબા વાળ ઉશીકાપર, તેની ખાંધપર તથા છાતીપર ઉડીને જાણે મોજથી રમત રમતા હોયની એવા લાગતા હતા.

ઝોરડામાં ગયા પછી ડોક્ટર થસ્ટને થોડીવાર પછી મિસીસ સ્મીથપર નજર કરી. તેની આંગળીપર લગ્નની વીંટી હતી. પછી તેણે દદી સ્ત્રીના હાથ જોયા. તરતજ ડોક્ટર સમજી ગયો કે આ કેસ બેદી રહસ્યવાળો છે. દદી સ્ત્રી કુમારી હતી. ખુરશીપર પડેલી પૈસાની થેલીઓ અને કિમતી ઝવેરાત જોધને તે વિચાર કરતો હતો કે “આજે ઠીક લાગ ફાવશે.”

લગલગ વીશ મીનીટ પછી મટીલડા કપડા લઇ આવી પહોંચી. તે આન્યા પછી થોડીજવારમાં દદી રમણીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો.

મકરણ પ મું.

જર ચાહે સો કર !

સ્થવાર થયું. ઠંડી એવી પડતી હતી કે બિજાનામાંથી મ્હો જ્હાર કાઢવું ગમતું નહિ. વાતાવરણ ધુમ્મસથી ઘેરાયલું હતું. જ્યારે સુખવાસીઓ ત્રિયતમાના પાશમાં પડ્યા હતા ત્યારે એક ગરીબ કન્યા શાકભાજી વેચવા નીકળી પડી હતી. એના પગમાં છુટ ન્હોતા. શરીર પર ગરમ વસ્ત્રો ન્હોતા; ટાઢને લીધે એ ચરચરી રહી હતી. એના દાંત કડકડતા હતા, હાથ પગ ફાટી જવાથી તેમાંથી લોહી નીકળતું હતું. રસ્તા પરના મકાનોના દરવાજા તરફ આશા ભરી નજરે જોતી તે ચાલી જતી હતી. મળશ્વકે પાંચ વાગે ઉઠી જંગલમાંથી શાક તોડી લાવી પાપી પેટનો ખાડો ભરવા માટે એ નાદાન બાળકી ટાઢથી ચરચરતી જ્હાર પડી હતી.

શાકવાળી થોડે દુર ગઇ કે તેની પાછળ દુધવાળી આવી. “દુધ લેવું છે” નો મીઠો ટહુકો કરતી તે માગ કાપતી હતી, તેના દેખાવ સુંદર હતો. તેના આખા શરીરમાંથી યુવાની ટપકતી હતી. એના ગાલો પર આરોગ્યની રાતી સુરખી હતી. તેણે ગરમ શાલ ઓઢી હતી; પગમાં છુટ અને મોળાં પહેર્યાં હતાં છતાં તેને પણ ટાઢ સતાવી રહી હતી.

દરેક મિનિટ પછી એજ રસ્તા પરથી બડીઆરો નીકળ્યો. તેની પીઠ પર પાઉં રોટીની ભારી ઝોળી લટકતી હતી. તે દશ બાર ડગલાં ગયો કે તરત કેકવાળોને માખણવાળો છુમ મારતા નીકળ્યા. રસ્તા પરના મકાનોની દાસીઓ હવે જંગી ગઇ અને શેઠ શેઠાણી જાગે તે પહેલાં મકાન સાફસુફ કરી રાખવાના કામમાં મંડી પડી હતી દાસીઓ કામ કરતી હતી એવામાં રાતે મીલો અથવા કારખાનામાં રાતપાળી કરી ઘેર જતી મજૂરણો રસ્તા પર આવી પહોંચી આ મજૂરણોએ જેવાં તેવાં મેલા ઘેસા કપડાં પહેર્યાં હતાં. એક એકને બેટીને સઘળી રસ્તો કાપતી હતી. રસ્તામાં પીકું આવતાં સઘળીના મ્હોમાં પાણી છુટતું અને “આવી ઠંડીમાં જરા લાલ પાણી મળી જાય તો કેવી મજા ?” એવા વિચાર આવતા. કોઇ કોઇ રાતે કોઇ ઉપરી અમલદારની પોતાના પર પડેલી મીઠી નજરની વાત રસ લઇ લઈને કરી રહી હતી.

એજ સમયે એ ચાર વેસ્યાઓ રસ્તા પર આવી ચઢી. કોઇ અડ્ડામાં રાત ગાળી એ પતીતાઓ ઘેર જતી હતી, તેમની આંખો ઉંડી

ઉત્તરી ગઇ હતી, ગાલ પરનો પાઉડર ભુંસાઇ ગયો હતો, ઓઠ પરનો રંગ નાણુદ થઇ ગયો હતો અને વાળ વીખરાયલા હતા આ તે પતીતાઓ હતી કે જેનું નામ દેતાં સમાજના આખરદારો જાહેરમાં મ્હોં મરડે છે અને છતાં એજ “આખરદાર પુરૂષો” આ કમનસિંચ વર્ગની લાલસાના અગ્નિમાં ઘી હોમે છે. દુનિયા કેવી વિચિત્ર છે ?

લંડનવાસીઓ ધીમેધીમે બિછાનાનો ત્યાગ કરતા હતા. દરેક ઘરમાં નાસ્તાની તૈયારી થઇ રહી હતી. એવામાં બીખારીઓનું ટોળું આવી પહોંચ્યું. ફાટયા તુટયા કપડાં પહેરી ટાઢથી થરથરતા બાળકો પેની યા શરધીંગની આશાએ કચ્છ પોકાર કરવા લાગ્યા. સઘળાની છાતી ખુલ્લી હતી. તેમાં શિયાળાની શરદી તીરની પેઠે દદ્દ કરતી. સઘળાએ ખુલ્લા મેદાનમાં રાત પસાર કરી હતી. તેથી તેમના માથાં ભીંજાઇ ગયાં હતાં. એક બીખારી બાળકના શરીરમાં લાડચામ સિવાય બીજું કંઈ નહોતું. તેની પાંસળીએ પાંસળી ગણી શકાતી. એના માઆપ નહોતા કે ન કાઇ વાલી ! તેના માઆપ કાણુ હતા તેનું પણ તેને જ્ઞાન નહોતું. તે ઝાડ નીચે યા ખુલ્લા મેદાનમાં પડી રહેતો ને દિવસે બીખ માગી જેમ તેમ જીવતો. ઠંડીથી તે કમ્પી રહ્યો હતો. એના કરતાં જેલના કેદીઓની હાલત પણ સારી હશે !

પ્રભાત થતાં ઓક્ટેવિયા અને પોલિનની આંખો કમલની પાંદડી પેઠે ખુલી ગઇ. અને ત્રહા પાણીની તૈયારી કરવા લાગી. આખી રાત બન્ને જાગી હતી પણ તેમના મ્હો પર ઉગ્મગરાનું ચિન્હ પણ નહોતું. બન્નેનાં વદન હંમેશનાં જેવાં આનંદી અને પ્રફુલ્લ હતાં

રાતે એ વાગે મિસીસ મોરડોન્ટની તમિયત ફીક થવાથી ડોક્ટર થસ્ટન પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો હતો. તે ગયા પછી કુમારી અવસ્થામાં પુત્રવતી થયલી મિસીસ મોરડોન્ટ અને તેની સાથી મિસીસ રમીથ આ કુમળાં બાળકને કોઇને ગળે વળગાવી દેવા માટે ગુપચુપ વાતો કરવા લાગી. આખરે બન્નેએ ડોક્ટર આગળ પોતાનો મનોભાવ ખુલ્લો કરવાનો ફરાવ કર્યો.

ડોક્ટર સ્વત્રે આઠ વાગે પાછો આવ્યો. તે આવતાંજ મિસીસ રમીથ તેને બાબુના એક ઓરડામાં લઇ જઇ બોલી:

“ડોક્ટર ! હું તમારી સાથે એક અગત્યની ગુપ્ત વાત કરવા માંગું છું પણ તેનો પ્રસ્તાવ કેમ કરવો તે મને સમજતું નથી.”

“હું તમારો મનોભાવ સમજી ગયો છું. બોલો, તમારે જે કહેવું હોય તે બેસીને કહો.” ડોક્ટર હસીને બોલ્યો.

“તમે ભુધિમાન છો. વાત એમ છે...”

“કે આ બચ્ચાનું શું કરવું?” ડોક્ટરે વાક્ય પૂરું કર્યું.

“વાત ઘણી નાજુક છે, ડોક્ટર!—” મિસીસ રિમથ ધીમા સ્વરે બોલી: “તમે સમજી ગયા હશે કે મારી સખી હજી પરણી નથી. પરણ્યાં પહેલાં એ હતભાગિની પુત્રવતી થઈ બેઠી છે. એક મોટા ખાનદાન પર કલંક લાગવાનો ભય ઉભો થયો છે.”

“તમે ના ગભરાવ. એનો ઉપાય થઈ શકશે. હું તમને મદદ કરવાને તૈયાર છું.”

“શું? તમે? ડોક્ટર! તમે આ કમનસીબ બાળકને ઉછેરવાનું માથે લેશો? આ ડોક્ટર! અમે તમારો આભાર કદિ બુઝીશું નહિ એ સદાય માટે તમને ઉદાર બદલો મળશે.”

“હું તૈયાર છું. પણ તમે તમારી સરતો પાળશો તેની જામીન-ગીરી શી?” ડોક્ટરે મુદ્દાની વાત ઉપાડી.

“સાંભળો. આ બાળકને તમે તમારે ઘેર લઈ જાઓ. જોઈએ તો તમારા પાલક પુત્ર તરિકે એને પાળો. તમારે ગમે તે નામ એને આપજો અને તમારા સગાં જ્ઞાતામાં એને વિષે તમને કીક લાગે તે કહેજો પણ પ્રજુના કસમ આપને મને વચન આપો કે કાળાંતરે પણ તમે એના માત પિતાની શોધ કરશો નહિ જો તમે તમારી સરતો પ્રમાણિકપણે પાળશો તો તમને દશ હજાર પાઉડનો બદલો આપવામાં આવશે.”

“દશ હજાર પાઉંડ?”

“હા. વધુ જોઈએ છે?”

“નહિ. એટલા પુરતા છે. મારે તમારી સરતો કબુલ મંજૂર છે.”

“તમે કબુલ કરો છો કે આ બચ્ચાની માનો બેદ તમે સ્વપ્નામાં પણ કોઈને નહિ કહી દો?”

“નહિ.”

“એક બીજી વાત! કદાચ તમે કોઈ વાર મારી મજબીને રસ્તાપર કે કોઈ પણ જગ્યાએ મળી જાઓ તો બૂલે ચૂકે તેની સાથે તમને પરિચય છે એવું બતાવવાની કોશિષ ના કરતા.”

“હું મમના કસમ ખાઈ તમારી સરતો મંજુર રાખું છું.”

“મારે માટે પણ એજ સરત યાદ રાખજો. મને તમે કદિ આકસ્મિક રીતે મળો તો મારી સાથે એક બોલ પણ ના બોલતા,”

“વારૂ બીજું કંઈ છે ?”

“નહિ. આજે સાંજે તમને દશ હજાર પાકેડ મળી જશે. અને અમે કાલે અદિથી વિદાય થઈશું.”

“કાલેજ ? આવી શરદીમાં તમે મીસીસ મોરડોંટને લઈ જશો ?”

“હા. કાલે જવુંજ પડશે.” મિસીસ સ્મિથ નિશ્ચયાત્મક સ્વરે બોલી ને ડોક્ટરે દલીલ કરવાનું માંડી વાળ્યું.

ડોક્ટર સાદું નહીં કરી વિદાય થયો. મિસીસ સ્મીથ પ્રસુતાના ઓરડામાં ગઈ તેનું હસ્તું વદન જોતાંજ પ્રસુતા સમગ્ર ગઈ કે બાજુ પાર પડી છે બોજન લીધા પછી મિસીસ સ્મીથે ઓકટેવીઆ પાસેથી ખડીઓ કલમ ને કાગળ મંગાવ્યા અને પોતે ગુપ્ત ગુપ્ત નીચેનો પત્ર લખ્યો:—

“.....ને ગઈ રાતે અકાળે સુવાવડ થઈ છે. અને છોકરો અવતર્યો છે બાળક સુંદર અને તંદુરસ્ત છે. તેનું ઠેકાણું સારી રીતે કરી નાખવામાં આવ્યું છે. બધું ગુપ્ત રીતે થયું છે અને .....મજામાં છે. એક બે દિવસમાં બીજો પત્ર લખીશ. કાલે અમે ઘેર જઈશું.”

છ. ડી.

મિસીસ સ્મીથે ક્વરપર “જનરલ બાથ”, પો. ઓ. વેમાઉથ” નું ઠેકાણું લખ્યું અને એ પત્ર ટપાલની પેટીમાં નાખવા માટે તે પોતે ઓફિસ ક્લર્ક સ્પીટમાં ગઈ. પત્ર નાખી તે વેસ્ટ એન્ડની એક બેંકમાં પહોંચી. ત્યાં તેણે એક મોટી રકમનો એક વટાવ્યો અને પછી જવેરીની દુકાનમાંથી સ્પીટને લાયક બે રીસ્ટ વોચ અને બીજા દાગીના ખરીદ્યા.

ખરીદી કરી તે ઘેર આવી. અને પોલીસ તથા ઓકટેવીઆને ધડી-આળ અને વીંટી ભેટ આપવા લાગી. બન્ને બહેનોએ આભાર સાથે ના પાડી.

“હું બંને આપની નાની પણ તમારી સખી તરીકે ભેટ આપું છું.” મિસીસ સ્મીથ બોલી અને તેણે અગ્રહ કર્યો કે બન્ને બહેનો તેની ભેટને ઠેલી શકી નહિ.

“કાલ રાતની વાત પેટમાંજ રાખજો હો બહેન !” મિસીસ સ્મીથ મમંભરી નજરે બંને તરફ જોઈ વિનંતી કરતી બોલી: “જો કાલને અગર પડશે તો અમારા મ્હોં કાળાં થઈ જશે.”

“અમે કાપને કહીશું નહિ પણ આપુ જ્યારે ઘેર આવશે ત્યારે તેમને કહ્યા વિના અમારો છુટકો નથી. પણ તમે ચિંતા ન કરો. અમારા પિતાજી કાપની એવ જોલે એવા નથી.”

સાંજે ડોક્ટર આવ્યો. મિસીસ સ્મીથે તેને કરાર પ્રમાણે દશ હજાર પાઉંડ ગણી આપ્યા. અને ડોક્ટર બચ્ચાને લઈ જવા તૈયાર થયો. આ પછે મિસીસ મોરડાંનું દશ કરણ થઈ ગઈ. તેણે સમાજના નિયમોના ભંગ કર્યો હતો, આ બાળક તેના પાપના જીવંત પુરાવા રૂપ હતું; છતાં તેનું હૃદય પ્રેમાળ હતું. બાળકને વિદાય કરતાં તેની જાતી ચીરાઈ ગઈ. તે પોકપોક રોવા લાગી. બાળકને જાલથી ચુમીઓ લેવા લાગી. પણ લાચાર! એ લાડકા બાળકને વિદાય કર્યા વિના છુટકો નહોતો. મટીલડાએ શાલમાં વીંટાળી બાળક ઉંચકી લીધું. ડોક્ટર આગળ ચાલ્યો ને તેની પાછળ મટીલડા ગઈ.

ડોક્ટરને ઘેર બાળકને સોંપી થોડી વારમાં મટીલડા પાછી આવી તેણે પ્રસુતાને આશ્વાસન આપતાં કહ્યું: “ચિંતાનું કંઈ કારણ નથી. મિસીસ ચર્ચને એક જવાન ધાધ રાખી લીધી છે. ડોક્ટર અને તેની સ્ત્રી બચ્ચાને પોતાના પુત્ર તરીકે જ પાળશે.”

બીજે દિવસે હજુ રાત પુરી થઈ નહોતી એટલામાં દરવાજા આગળ ગાડી આવી ઉભી. શાલ એડી મિસીસ મોરડાંનું અને મિસીસ સ્મીથ બન્ને બહેનોનો આભાર માની ગાડીમાં જઈ બેઠી. મટીલડા કોચ બોક્સ પર પેન્સિલોની પાસે બેઠી અને ગાડી પવન વેગે ઉપડી ગઈ.

મકરણ ૬ હું.

પોલિસ અમલદાર.

કોન્સ્ટેબલોને ભાડાના પૈસા આપી પેજ શોકમગ્ન ચહેરે નીચે નાસ્તો લેવા ગયો. તે વખતે ત્યાં બીજું કાંઈ નહોતું. પેજની ચિંતાનો પાર નહોતો. ગઇ રાતે સર રીચર્ડ સ્ટેમ્પ્ડને પકડવા જતાં તેની દશા 'લેને ગઇ પૂત ઘોર ખો આઇ ખસમ' જેવી થઇ હતી. તેનું ઘડિયાળ ગયું, વીંટી ગઇ, તેની કંપનીની હુંડીઓવાળી પાકીટ થુક ગઇ અને આજે રાતે નવ વાગે તે પાછી મેળવવા માટે તેને ૫૦ ગીની તોલવાની હતી. તે મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો: 'હવે શું કરું? કંપનીને મારા લંડન આવવાની ખબર મળી હશે. જો હું જલ્દી નહિ જઇશ તો મેસર્સ હડસન એન્ડ મોલી'ને મારાપર શક આવશે. પણ હું કયે મ્હોડે ત્યાં જઈ? હુંડીઓ ચોરાઇ ગઇ છે એ વાત કહેતાં મારી હિમ્મત કેમ ચાલશે? કદાચ મારી વાત શેડીઆઓ માની લેશે પણ મારી મૂર્ખાઈ પર હસશે ને નોકરીપરથી રજા આપશે તો? આંજો નહિ જઈ. કાંઈ દોસ્ત પાસેથી ૫૦ ગીની ઉધાર લઇ પાકીટ થુક લાવી કાલેજ ઓફિસમાં જઇશ... પણ નહિ જઇશ તો ગેરહાજરનું કારણ પૂછશે..."

અશાંત મને તે નાસ્તો લેવા બેઠો. સર રીચર્ડ સ્ટેમ્પ્ડ, એલ્સબરીના કોન્સ્ટેબલો, અને મવાલી મેક્સમેન તેની નજર સામે તરી આવ્યા તે પોતાની મૂર્ખાઈ માટે પોતાની જાનનેજ ધિક્કારવા લાગ્યો તેને કંઈ ખાવાનું ન ગમ્યું. કાફી, ઇંડા પાઉં માખણ વિ. નાસ્તો જેમનો તેમ પડી રહ્યો. તે નકામો બિચારા નોકર પર બખાળા કાઢી રહ્યો હતો એટલામાં ઓરડાના દ્વાર અચાનક ખુલી ગયા અને મી૦ હડસન તેની સામે આવી ઉભો રહ્યો. તેને જોતાંજ પેજના હોસ ઉડી ગયા. તેનું મ્હો ઉતરી ગયું.

મી૦ હડસન વુડ ઓટમાં આવેલી મેસર્સ હડસન એન્ડ મોલી'ની કંપનીનો ભાગીદાર હતો. તેની ઉમ્મર લગભગ પચાસ વર્ષની હતી. પોષાક કિમતી પણ જીવના જમાનાનો હતો. તેણે હાથમાં સોનાની ચુકવાળી લાકડી પકડી હતી અને જાકીટ પર સોનાના ઘડીઆળનો છેડો લટકી રહ્યો હતો. હડસનના ચહેરાપર શંકા અને દીક્રાગીરીની ચોકબી છાપ હતી.

ઓરડામાં જતાંજ તેની નજર પેજ પર પડી. પેજનો ચહેરો જોતાંજ તેનો ગભરાટ તે સમજી ગયો પણ તે તેને જણવા ન દેતાં પુરશી પર

એવી સાંસ આવતો તે બોલ્યો: “મીં પેજ! કેમ એક મહામાં તો છોને? હમારા પત્ર પરથી અબર પડી હતી કે તમે કાલે સાંજે આવવાના હતા તેથી આ રસ્તેથી જતાં હું તપાસ કરવા આવ્યો.”

“તમારો આબાર સાહેબ! મીં એલીની તબિયત કેમ છે?”

“હા. શરીરે તો સારા છે પણ—”

“પણ શું?”

“વાત એમ છે કે બકલી અને ત્રેન્ટની કંપનીને તાળા હાથવાથી આપણી કંપનીને પણ કંઈક નુકસાન થયું છે.”

“બકલી અને ત્રેન્ટ! એ કંપની તો આખરદાર ગણાતી હતી!” પેજે અન્યબીથી પૂછ્યું.

“હા. હું પણ એમ માનતો હતો પણ વસ્તુ સ્થિતિ તેથી ઉલટીજ નહીં. આજેજ એ લોકોની બે હુંડીઓ પાછી ફરી.”

પેજની હવે ખાત્રી થઈ કે હડસન જરૂર હુંડીઓ માગશે. તેના મહારાટ વધ્યો. તે લથડતા આવતો બોલ્યો: “આ વાત સાંસગી અને બધી દિલગીરી થાય છે. તમને બધું નુકસાન તો નથી ગયું ને?”

“નહિ બહુ હાનિ થાય એમ નથી પણ આપણું લહેણ જલદી વસુલ કરી માગનારાઓનો હિસાબ તત્કાળ ચુકવવો પડશે. એક્સપરીથી તમે જે હુંડીઓને બીજા કાગળપત્રો લાવ્યા છે તેની મને જરૂર છે.”

પેજ એટલો ગભરાયો કે તેણે મહામાં દુધ નાખવાને બદલે ટેબલ પર ઢોળી દીધું. મીં હડસન તેને સ્થિર નજરે જોઈ રહ્યો હતો.

“લાવો, હુંડીઓ લાવો—કાલે મી. એલીને જે કહેવું હોય તે કહેજો.”

“હમણાંજ હુંડીઓની જરૂર છે?”

“હમણાં નહિ તો ક્યારે?” હડસન ગુસ્સે થયો.

“માફ કરો સાહેબ! આજે સતે દસ વાગે હું સપ્તળી હુંડી આપને સ્વાધીન કરીશ” પેજ કંપતો કંપતો બોલ્યો.

“નહિ. નહિ. હમણાંજ જોઈશે. મને દાળમાં કંઈ કાળુ જણાય છે”

“સાહેબ! એક અવાજી મારી ખાસેથી હુંડીઓ પડવી ગયો છે.”

“મવાલી પડાવી ગયો? અત્યાર સુધી એ વાત કેમ ન કરી?”

“તમારા ભયથી ! આજે રાતે મને હુંડીઓ મળી જશે એવી મારી ખાત્રી છે. એ બદમાસે ૫૦ ગીની લઈ હુંડીઓ પાછી આપવાની ગોઠવણ કરી છે.”

“તમે તેને મળવા જાઓ ત્યારેજ પોલીસને સ્વાધીન કરાવી દેને?”

“હિંમત નથી ચાલતી એ બદમાસ ધણો ભયંકર માણસ છે. તે ૫૦ ગીની લેવાને એક કાળા પોપાકવાળી સ્ત્રીને મોકલશે. તેને પોલીસ પાસે પકડાવી દેવાની તજવીજ કરે તો મારો જીવ જોખમમાં પડશે એવી તે ધમકી આપી ગયો છે.” પેજે કહ્યું.

“આ તો ન્યાયને છેતરવા જેવી વાત છે. નહિ, નહિ, બદમાસોને એમ નમી જવામાં સાર નથી. આત્રો, ટોપી પહેરી લો ને મારી સાથે ચાલો.

પેજ હા કે ના કંઈ કહી શક્યો નહિ. તેને હટ પહેરી ગુપ્તગુપ્ત હડસનની સાથે જવું પડ્યું. મીં હડસનને અત્યારે દ્રવ્યની કેફ ચઢી હતી. પૈસાના જેરે તે લંડનના નામચીન બદમાસને જેર કરવાના ધરાદાથી સીધા પેજની સાથે યો સ્ટ્રીટ પોલીસ સ્ટેશન પર ગયો અને ત્યાં જઈ પીટર અમલેને મળવાની માગણી કરી. અમલે નીપુણ પોલીસ અમલદાર હતો. બલભલા ચોરો તેનાથી ડરતા હતા. પેજ અને હડસનને આ અમલદાર માટે વધુ રાહ જેવી પડી નહિ થોડીજવારમાં જ ફીટ કાંપો પહેલવાન જેવો આધેડ ઉંમરનો સખસ તેમની પાસે આવી હાજર થયો. તેના હાથમાં એક ભારી લાકડી હતી. ગળવામાં ભરેલી પીરતોલ પડી હતી. બેદરકારીને લીધે તેનાં કપડાં કંઈક મેલા થયા હતા. એજ નામદારનું નામ પીટર અમલે હતું.

સાહેબ સલામ થયા બાદ હડસને પોતાના આગમનનું કારણ જણાવ્યું. તેણે પેજનો આખો કોરસો સંજ્ઞાવ્યો ત્યાં સુધી પીટર ટેબલના એક ખુણા આગળ ગ્રુપ ગ્રુપ બેસી સાંભળી રહ્યો. પેજ તેની પાછળ ઉભો ઉભો કંઈ વિચાર કરતો હતો.

“સાહેબ ! આ ગૃહસ્થ લુંટાયા હતા કે !” પીટર અમલેએ વાત પૂરી થયા પછી પેજ તરફ આંગળી કરી પૂછ્યું.

“હા. એ અમારી કંપનીના નોકર છે. તમારે એને જે પૂછવું હોય તે ખુશીથી પૂછો.” મીં હડસને પોલીસ અમલદારને કહ્યું.

અમલેએ પેજ તરફ ખુરશી ફેરવી કહ્યું :

“તમે માડીમાં બેસી ધર તરફ જતા હતા?”

“જી નહિ. પગે ચાલ્યો જતો હતો.”

“ચોરી કંઈ જાણ્યોએ થઈ?”

“જ્યોજી એન્ડ બુલ્વર હોટલથી આશરે એક માઇલ દૂર એજવર રોડની ડાબી બાજુની એક સાંકડી અંધારી ગલીમાં” પેન્ડે જવાબ વાળ્યો

“કંપનીના કિમતી ઓચરીયાં લઇને તમે મોડી રાતે ત્યાં શા માટે ગયા હતા?” મીં હડસન ગુસ્સાથી બોલ્યો.

પેન્ડે ગભરાયો. જો તે ખોટી વાત કહેશે તો તેના પર શક જશે એવા ભયથી ગઇ રાતે બનેલો આખો કારસો તેણે કહી દીધો.

“ત્યારે તમે મેક્સમેનના પંઝામાં ફર્યા હતા ખરું?” અમલે બધી વાત સાંભળી બોલ્યો.

“જી હા.”

“મીં હડસન! તમારો માણસ ખરેખર લુંટાઇ આવ્યો છે. આ ગૃહસ્થ બુક બોલતા નથી” પેન્ડેની છાતીપરનો સધળો ભાર પોલીસ અમલદારના આ શબ્દો સાંભળી હલકો થઇ ગયો.

“હવે શું કરવું?” મીં હડસને આતુરતાથી અમલેને પૂછ્યું.

“હું ઘણા દિવસથી બદમાસ મેક્સમેનની શોધ કરી રહ્યો છું પણ એ ઘણો ચાલાક છે.” પીટર અમલેએ કહ્યું: “એના જેવો દાદો આખા લંડનમાં બીજો કોઇ નથી. એ એટલો સાહસિક અને હિંમતવાન છે કે કોઇથી ડરતો નથી. પોલિસને થાપ આપવી એ એને મન રમત વાત છે. આજે રાતે જો સ્ત્રીને ૫૦ ગીની લેવા માટે એ મોકલનાર છે તે એની માથુક છે. એ ત્રણ વર્ષ પર એ સ્ત્રીના ઘણીને ખુનને માટે ફાંસીની સજા થઇ હતી ત્યારથી તે શોકદંષ્ટ કાળાં વસ્ત્રો પહેરે છે અને * “ગેલોઝવીડો” ને નામે ઓળખાય છે. એ પતિમરણથી દીલગીર થઇને કાળાં વસ્ત્રો પહેરતી નથી પણ દુનિયાની નજરે આબરુદાર ગણાવાને માટે એવો ઢોંગ કરે છે. “બેગ્સ્ટાફ” ના માલીક સાથે બદમાસોને ગાઢ સંબંધ છે. જો એકવાર એ બદમાસોને હું પરહેજ કરું તો માઈ નામ પ્રખ્યાત થઇ જાય.”

“મીં અમલે! આ બદમાસોને કાયદાની ચુંગાલમાં ફસાવી સમાજને નિર્ભય બનાવવા માટે તમને હું યથાશક્તિ મદદ કરવાને તૈયાર છું.” મીં હડસને પોલિસને મદદ કરવાની ઇચ્છા પ્રકટ કરી.”

* “ગેલોઝવીડો” એટલે ફાંસીએ લટકેલા સજાસની વિધવા.

“જો મીં પેજ હિન્મત રાખે તો જરૂર બદમાસો સકંજમાં આવે”
પોલીસ અમલદાર પગ હલાવતો બોલ્યો: “કેમ મીં પેજ તમે તૈયાર છો?”
પેજ કંઈ ન બોલ્યો. તેનો બાપ આજેજ મરી ગયો હોય એટલો
તેને શોક થયો હતો.

“તૈયાર કેમ ન થાય?” હસન બોલ્યો: “મીં પેજ! તમે પોલીસને
મદદ કરશોને?”

“હા, હા, હું તૈયાર છું” પેજ જેમ તેમ આટલા સખદો બોલી
ઠક્યો. તેને પેલી કાળી વિધવા અને મેક્સમેનનો ડર કંપાવી રહ્યો હતો.

અને પીટર અમલેએ ટેબલનું ખાનું બોલી થોડક કાગળો
કાઢ્યા. તેમાંથી જોસફ વોરન નામના સખસને લગતું એક
હેડલીફ કાઢી તે બોલ્યો: “જુઓ, આ મેક્સમેનને પકડવા માટે
સો પાઉંડના ઈનામનું જાહેરનામું છે. જો એ ગીરફતાર થાય તો હું અને
મી. પેજ અરધું અરધું ઈનામ વહેંચી લઈશું.”

પેજ ફરી ઈનામની લાલચમાં પડ્યો. “હા, હા, બરાબર છે.”

“તમે મેક્સમેન સાથે થયલા કરાર પ્રમાણે આજે રાતે લંડન પુલ
પર જાઓ ને પેલી બાઇને મળી તેને કેહેજો કે તમારે મેક્સમેનને જરૂરી
કામ માટે મળવું છે. જો મેક્સમેન તેની નજીક છુપાયો હશે તો તે તરત
તમને તેની પાસે લઈ જશે; નહિ તો એ બદમાસોના ટેકાણા પર તમારે
જવું પડશે. ગમે તેમ થાય પણ “બેગસ” સ્ટાફ” ગયા વિના તમારે
છુટકો નથી. પછી બધું હું સંભાળી લઉં.”

“હું એકલો જાઉં કે પોલીસ સાથે આવશે?”

“તમે પણ કેવી વાત કરો છો? પોલીસ કોન્સ્ટેબલોને તમારી
સાથે જોશે તો સધળા છુ થઈ જશે ને પછી આખું લંડન ખુંદી નાખ્યું
તો પણ કોઇનો પતો નહિ મળે.”

“વારં હું પેલી બાઇ પાસે જઇને શું કહું?” પેજે અકળ વકળ
થઈ પુછ્યું.

“એમ કેહેજો કે હું લંડનની એક મોટી કંપનીનો કેશીઅર છું,
હિસાબમાં થોડોક ઘોટાળો થઈ ગયો છે. મારા પર માલીકાનો ક્રોધ ગયો

છે અને હવે નોકરીમાં ચાલુ રહેવાની આશા નથી. જ્યારે નોકરીજ છોડું છું તો ખાલી હાથે શા માટે જઈ? એવા વિચારથી હું મેક્સમેનની મદદ માથું છું. આટલું સાંભળતાંજ પેલી બાઈ તમને મેક્સમેન પાસે લઈ જશે અને મેક્સમેન પણ તમારી વાત માની જશે. પછી એ બચ્ચાને હું સંભાળી લઈશ પણ જો જો; ચાલાકીથી કામ કરજો; નહિ તો સધળી બાઈ બદલાઈ જશે.”

બસ સધળા બદોબસ્ત થઈ ગયો. અમલે રાતના સાહસ માટે ક્રાન્સ્ટેબલોની ગોઠવણ કરવા જવાને તૈયાર થયો. અને મી૦ હડસને તેના હાથમાં થોડીક ગીનીઓ મૂકી વિદાય લીધી

ડીટેક્ટીવ વાર્તા

કોની બૈરી

ફા. ૨, પોસ્ટેજ આના ૬.

વિલાસ ઓશીસ.

પ્રકરણ ૭ મું.

ફાંસીએ લટકેલા બદમાસની વિધવા.

રાતના નવ વાગ્યા હતા. વરસાદ ઝરઝર ઝરઝર પડતો હતો રસ્તા પરના ફાનસો જાણે ધુમ્મસ પડ્યો હોય તેમ ટીમટીમ થઇ રહ્યાં હતાં. રસ્તામાં કાદવ ડાઘડ ધઇ રહ્યું હતું. ખાસ ફરજ પડ્યા વિના બહાર નીકળવાનું કોઇને ગમે એમ નહોતું છતાં બચકર લાંડનના રસ્તાઓ ખાલી નહોતા. જેઓ પાસે છત્રી હતી તેઓના ચહેરાપર જરા ઓછી ગમગીની હતી પણ છત્રી વગરના ચીથરેહાલ માણસોની દશા દયાજનક હતી. કોઇ મોટી મોટી દુકાનમાં ખુશામત કરીને સીવવાનું કામ લઇ આવેલી ગરીબ દરજ્જો ટાઢથી ધુજતી, વરસાદથી ભીંજતી રસ્તા કાપી જતી હતી. ગરીબ મજૂરોની સ્ત્રીઓ કોઇ સસ્તી દુકાનેથી રાતનું વાળું ખરીદવા જતી હતી જ્યારે કેટલીક શ્રીમંત સ્ત્રીઓ બની હતીને ગાડીમાં બેસી નાટક જોવા યા નાચ કરવા જતી હતી.

રસ્તાપરથી જતા પુરૂષોમાં કંગાળ પગારના કારકુનો, દિવસની મજૂરીથી થાકીને કોઇ પીકમાં એકાદ પેગ શરાબ ઢાંચીને ઘેર જતા કારીગરો અને મજૂરો, કોઇ ખીશા કાતરો અને આવની કાલના માગનારને આપવા માટે કોઇ પાસેથી પૈસા માગવા નીકળેલા કરજદારો નજરે પડતા હતા. રસ્તાપર કેટલીક છટકેલ સ્ત્રીઓ પણ ભાકુતી આશંકા શોધવા નીકળી પડી હતી અને આવી સ્ત્રીઓ બહાર નીકળે ત્યારે ધોખા થવા છતાં આખી જાંઘની વિષય વાસનાના કુંડમાં બાળી નાખનાર લહેરીઓ બહાર પડ્યા વિના રહે ખરા? કેટલાક છટકેલ યુવાનો સીગારેટનો ધુમાડો કાઢતા, રસ્તે જતી યુવતીઓને આંખ મારતા માર્ગ કાપતા હતા. દારૂડીઓ પીકમાં જતા આવતા માલુમ પડતા હતા અને પાછ પૈસા માટે કાદવ ડાઘડમાં ઉભા રહી વરસાદથી ભીંજતા બીખારીઓ રાહદારીઓ તરફ આશાભરી કશ્ચુ નજરે જોઇ રહ્યા હતા. કેટલાક ચોરો કોઇના ખીસામાં હાથ નાખવાની જાણે જરાપણ ધાનત ન હોય તેમ પાટનુનના ખીસામાં હાથ નાખી સીટી વગાડતા ચાલી જતા હતા. દુકાનોની બારી વરસાદના પાણીથી ઝાંખી પડી ગઇ હતી. દવા વેચનારાઓની દુકાનપરથી રંગીન બતો રાહદારીઓ પર દુષ્ટ ભાવનાનો પ્રકાશ નાખી રહી હતી અને ઝવેરીની દુકાનમાંના ધડીયાળો, વાંટીઓ અને બીજા અલંકારો જાણે બનાવટી હોય એવા લાગતા હતા.

શ્રીમંત સુખી માણસો જ્યારે પોતાના મહેલોમાં ગરમ સગડી પાસે બેસી ગરમ કપડાંની હુંકમાં વીંટળાઈ સ્વાદીષ્ટ ભોજન ખાઈ પોતાની માથુડા સાથે પ્રેમચેષ્ટા કરી રહ્યા હતા ત્યારે હજારો લાખો ધર ખદાર વિનાના કંગાળો રસ્તે રખડતા હતા ! શ્રીમંતોને કોઈ ચીજની કમી નહોતી ત્યારે એજ શહેરમાંજ એજ સમયે ગરીબોનાં બાળકો સુકી રોટી અને દુધ વિના ટળવળી રહ્યાં હતાં.

દુનીયાની આવી વિચિત્રતા કંઈ નવી છે ?—પણ એ વાત જવા દો. આપણે આપણી નવલકથાજ આગળ ચલાવીએ.

રાતના નવ વાગ્યા હતા. એ સમયે મીઠ પેજે મોટો કોટ પહેર્યો અને ગળામાં ગરમ ટુવાલ વીંટળી તે જુના લંડન પુલ આગળ ગયો કે જ્યાંથી ટુલી સ્ટ્રીટ નીકળે છે.

શરદી સખત પડતી હોવાથી તે જરા ગરમી લાવવા માટે એક બારમાં ગયો. અને ત્યાં એક ટેબલ પર બેસી દારૂ પિવા લાગ્યો, તે સારાખ પી રહ્યા હતા તે સમયે તેની નજર બારના એક ખુણામાં બેસી પાછપતો ધુમાડો કાઢતાં મી. ગ્રમલે પર પડી. તે એવા આરામથી ચિંતા રહીત દીલે પાછપ પી રહ્યા હતા કે તેને ન પીછાનનાર માણસ એમજ સમજે કે તે દુનિયાનો સૌથી બેદરકાર અને લહેરી જીવડો હશે ! દારૂનો ગ્લાસ એક છુટડે ખાલી કરી થોડી પણ પછી ગ્રમલે ઉભો થયો. પેજ તરફ એક અથાં ભરી નજર ફેંકી અને પૈસા ચુકાવ્યા વિના પીઠામાંથી ખદાર નીકળી ગયો વેપારી વૃત્તિના પીઠાવાળાએ તેની પાસે પૈસા ન માગ્યા કારણ કે તે જાણતો હતો કે પોલિસ અમતદારને ખુશમીજાજમાં રાખવા માટે મક્ત છાંટો પાણી પાત્રાની ફરજ છે.

તે પીઠામાંથી ખદાર નીકળ્યો કે તરતજ પેજ ખદાર ગયો. તેનાથી થોડાંક ડગલાં દૂર એક કાળાં વસ્ત્રમાં સજ થયેલી સ્ત્રી નજરે પડી. ફાનસના જાંખા પ્રકાશમાં પણ તે એ સ્ત્રીનું શીકકું પડેલું પણ સુંદરતાના થોડાંક ચિન્હોવાળું વદન જોઈ શક્યો પેલી સ્ત્રીએ તેના તરફ વિચિત્ર નજરે જોયું. એ સ્ત્રી મધ્યમ કદની અને સૂડોળ બાંધાની હતી. તેની જુવાની અને સુંદરતા હજી તેને છેક તજી ગઈ નહોતી. તે પેજ તરફ બે ત્રણ પણ એકી ટસે જોઈ રહી અને પછી જાણે કોઈ આશ્ચર્ય સ્ત્રી હોય તેમ તે એક બે ડગલાં આગળ વધી.

પેજ સમજી ગયો કે તેને આ બધા સાથે કામ પાડવાનું છે. તેની પાછળ જવું કે નહિ તેનો વિચાર કરતો હતો એટલામાં તે સ્ત્રી પાછી ફરી અને ફરીથી તેણે પેજ તરફ અથંભરી નજર ફેંકી.

“માફ કરજો બાનુ! તમે કોઇની રાહ જુઓ છો?” પેજે હિમ્મતથી તેની પાસે જઈ કહ્યું.

“મને એક ચીજ મળી છે તેના માલીકને હું શોધું છું.” પેલી કાળાં વસ્ત્રવાળી બાઇએ જવાબ વાળ્યો અને તે હતી. પેજે જોયું કે તેના હાંત પછી દાડમકલિ જેવાજ છે.

“હુંજ એ ચીજનો માલીક છું અને તમને તે માટે ૫૦ ગીની આપવા આવ્યા છું.” પેજે ધીમે સ્વરે જવાબ આપ્યો.

“મને અહિં મળવાનું તમને કોણે કહ્યું હતું?”

“મેગ્સમેન નામના સખસે—” પેજે તરત જવાબ આપ્યો.

“ઠીક મારી સાથે ચાલો—” ફાંસીને લાકડે લટકેલા સખસની વિધવા બોલી.

આટલું કહી તે એક અંધારી ગલીમાં ગઈ નજીકજ એક મારવાડી (યાહુદી) ની દુકાન હતી. ત્યાંના ઝાંખા ફાનસ નીચે ઉભી રહી ગેલોઝનીડો બોલી: “પૈસા લાવ—” તરતજ તેણે પેજની પોકેટબુક પછી ખદાર કાઢી

પેજે તેને ગીનીવાળી એક નાની કોથળી આપી. પેલી સ્ત્રીએ તેમાંના થોડાક સીકકા ખદાર કાઢ્યા અને તે પર તીક્ષ્ણ ઝડપી નજર ફેંકી તે બનાવટી નથી એવી ખાત્રી કરી પાછા કોથળોમાં નાખ્યા. અને પછી પેજને તેની પોકેટબુક સ્વાધીન કરી.

“ઉઘાડીને જોઈ લો સાહેબ! તમારી એકેએક ચીજ સલામત છે. અમને એ હુંડીઓ નકામી છે.”

પેજે પોકેટબુક ઉઘાડી બધા કાગળીઆ સલામત હોવાની ખાત્રી કરી લીધી અને પેલી બાઇ તેને છોડી જવાની અણીપર હતી એવામાં તેને અટકાવી તે બોલ્યો: “હું તમારા મિત્ર મેગ્સમેનને મળવાને ધણોજ આવુર છું. જો બની શકે તો આજે રાતે પણ બેગસ સ્ટાફમાં આવવાને હું તૈયાર છું.”

પેલી સ્ત્રીએ તેના પર તીક્ષ્ણ ભરી નજર ફેંકી પણ પેજ સ્થીર રહ્યો તેના દેખાવથી એ બધાને વિશ્વાસ આવ્યો ને તેણે કહ્યું: “ઠીક હું ત્યાંજ જઈ છું. તમારે આવવું હોય તો ચાલો.”

લંડન રાજ-રહસ્ય.

મીઠા લાડીએ અચાનક ઓકટેવિયાનો હાથ પકડ્યો. (પાનું ૫૨)

“ ખુશીથી આભો ” પેજ તૈયાર થયો.

હવે તેઓ થેમ્સ નદીના દક્ષિણ કિનારા પરના જંગલી, ગંદા, ભયંકર અને મવાલી લતામાં દાખલ થયા. આ રસ્તાપર ફ્રાન્સો નહોતા પણ કોઇ કોઇ દુકાનમાં ટીમટીમ થતી બતીનોજ પ્રકાશ નજરે પડતો હતો. અંધારાને લીધે કાદવના ઢગલા અને ખાડાઓ પેજ જોઇ શક્યો નહિ તેથી થોડીકવાર સુધી તેણે પોતાની સાથી સાથે ગુપચુપ કદમ ભર્યાં કર્યાં આ મવાલી લતામાંથી પસાર થતાં તેને ભારે મુશ્કેલી નડી. એકવાર તેનો પગ મોટા પથર સાથે અથડાયો બીજીવાર તે મુએલા ફૂતરા પરથી પસાર થઇ ગયો. અને પછી એક ખાખોચીયામાં ફસડી પડવાથી તેના મ્હોપર પણ ગંદા કાદવના ડાઘા ઉડ્યા. આગળ જતાં ખરાબ વાસ મારતો કચરો આવ્યો તે જેમ જેમ આગળ જતો ગયો તેમ તેમ અંધકાર વધતોજ ગયો કેમકે દુકાનો બંધ થતી જતી હતી અને આકાશમાં એટલું ધનધોર થયલું હતું કે એક તારો પણ દેખાતો નહોતો.

ટુલી સ્ટ્રીટમાં થોડેક દુર ગયા પછી ગેલોઝ વીડો (આ બદમાશ બલ્લાને હવે આપણે આજ નામે ઓળખીશું) મીલ લેનમાં ફરી. પેજે હવે સુપ્રકોદી તોડી “ આ ભયંકર લતો જણાય છે.”

“ હા. જેઓને આદત નહિ હોય તેઓ મારે.”

“ પણ તમે તો જાણે અહિંની દરેક જગાથી માહિતગાર હો તેમ અથડાયા વિના ચાલી શકો છો.” પેજે અજબ થઇ પૂછ્યું.

“ અહિંની તસુએ તસુ જગા મારા પગ નીચે આવી ગઈ છે.” જવાબ મળ્યો.

“ હવે આપણે ક્યાં જઇએ છીએ ? ” તેની ભોમીયણુ જમણી બાજુએ ફરતાં તેણે બીજો સવાલ કર્યો.

“ પીકલીડ હેરીંગ સ્ટ્રીટ તરફ—”

આ લતામાં સઘળા ધરો બંધ હતા. અને કોઇ બારીમાંથી સહેજ અજવાળું આવતું ત્યારેજ પેજ કંઇ જાતની ગલીમાંથી જઇ રહ્યો છે તેની તેને ખબર પડતી. લાંડનનો તે ભોમિયો હતો તે પરથી તથા નદિના વહી જતા પ્રવાહના અવાજથી તે સમજી શક્યો કે અહિંથી થેમ્સ નદિ નજીક છે. આજ પળે તેને અચાનક એવો ખ્યાલ આવ્યો કે આ ભયંકર લતામાં એકલા અટુલા માણસને લુટી લઈ અથવા મારી નાખી તેની

લાશને નહિના પૂરમાં ફેંકી દેતાં નીચ મવાલીઓને કોણ અટકાવી શકે ? આ વિચારથી પગથી માથા સુધી થરથરી ગયો અને કોઇ કોન્સ્ટેબલ પાછળ આવે છે કે નહિ તે જાણવાને તેણે પાછળ નજર કરી પણ અંધારે એવું ઘેર હવું કે ત્રણ ચાર વાર છેટેની ચીજ પણ દેખી શકાતી નહિ.

આખરે પેલી બલા હોસલી ડાઉનના નાક આગળ થોભી અને પેજને અટકાવી બોલી : “ અહિંયા જરાવાર થોભો.”

“ શા માટે ? ” પેજ અજબ થઇ બોલ્યો.

“ ચૂપ રહો.” કહી તેણે પેજને એક ઝાડના થડ પાછળ પોતાની સાથે ઉભો રાખ્યો. થોડીક વાર ત્યાં મૌન છવાયું. અને પછી કોઇના પગલાંનો અવાજ સંભળાયો. ગેલોઝ વાંડોએ એક પુરુષને ત્યાંથી પસાર થતો જોયો અને તે હોસલી ડાઉનમાંજ દાખલ થયો તેની ખાતરી કરી લીધી.

“ હજી જરા થોભો.” ગેલોઝ વાંડો બોલી.

થોડીજ પળમાં બીજો માણસ પહેલા માણસની પેઠેજ ત્યાંથી પસાર થયો.

પેજ આગળ જવાને આતુર થઇ રહ્યો હતો પણ ગેલોઝ વાંડોએ તેને પકડી રાખ્યો. પેજને લાગ્યું કે પેલા માણસો પોલીસના ઠાસુસોજ હશે એજ વખતે તેના ખ્યાલ આવ્યો કે કદાચ ગેલોઝ વાંડો તેના ટાંટીઆ થરથરે છે કે નહિ તે જોવા માગતી હશે. જો તેને કંઈ શક થયો તો જો બચકર બદમાસને પોલીસને સ્વાધીન કરવાને તે તૈયાર થયો હતો તે પેજને એક પળ પણ જીવવા દેશે નહિ એવા ખ્યાલથી તેની છાતી ફાટી ગઈ. આ સમયે તેને હિંમત રાખી સ્થિર રહેવાની અત્યંત આવશ્યકતા જાણાઇ અને તે સ્થિર સ્વરે બોલ્યો : “ પણ તમે શા માટે ઉભાં રહો છો ? ”

“ ચૂપ રહો. વધુ પગલાં સંભળાય છે.” ગેલોઝ વાંડો બોલી.

“ પણ મને એ પસંદ નથી.”

“ ચૂપ રહો.” પેજની સાથીના સ્વરમાં દમામની છટા આવી ને તેજ પળે પેજના ગાલપર પીસ્તોલની નળી અડકી. પેજ જો ઝાડના થડને અટકેલીને ન ઉભો હોત તો બચથી લથડી પડત તે ગુપચુપ જઇ જોવો સ્થિર રહ્યો.

એક ત્રીજો માણસ ત્યાંથી હોસલી ડાઉનમાં દાખલ થયો.

“હજી જરા થોભો, જો જરા અવાજ કરશો યા એક ડગલું ભરશો તો પાગલ કુતરાની પેઠે હું લમને ગોળીથી ઠાર કરીશ.” ગેલોઝ વીડો ભયંકર પણ ધીમા સ્વરે બોલી. તેના જુરસાથી પેજ સ્તબ્ધ થઇ ગયો. જે સ્ત્રીને તેણે શીકકી કામળ અને સુંદર જોઇ હતી તે આટલી કુર હશે એવી તેને કલ્પના પણ નહોતી. ગેલોઝ વીડોએ તેના ગાલ આગળથી પીસ્તોલ ખેંચી લીધી હતી પણ તેના વતનપરથી પેજની ખાત્રી થઇ ચુકી હતી કે અહીંયા તે શું કે ચાં કરે તે ચાલવાનું નથી.

લગભગ દશ મિનિટ પસાર થઇ ગઇ પણ કોઇ નજરે પડ્યું નહિ.

“હવે ચાલો.” ગેલોઝ વીડો બોલી બન્ને છુપી જગાએથી બહાર નીકળી હોસાંલી ડાઉનમાં દાખલ થયા, પેજને હવે ખીલકુલ આગળ વધવાની હોંસ નહોતી તે ગેલોઝ વીડોને થાપ આપી ઉભી પૃઠ્ઠીએ નાસી જવા માગતો હતો કારણ કે હમણાંજ જે એ સખસો પસાર થઇ ગયા તે આ બધા જોઇ ગઇ તેથી તેને પોતાની સલામતી જાંખમમાં આવેલી જણાઇ. તે નાસી જવાનો વિચાર કરતો હતો તેજ પછે તેને ખીજા વિચારો આવ્યા તે મી. હાસનના ગુરસાથી ખેંચીતો હતો. તેને નોકરી જવાનો ભય લાગતો હતો. અને તેને મેગસમેનને પકડાવી ઇનામમાં બાગ મેળવવાની લાલચ હતી. વળી જો તે નાસી જાય તો તેને દગાબાજ ધારીને ગેલોઝ વીડો પાછળથી ગોળીથી ઠારજ કરે એ વિચાર પણ તેને ચુપ રાખવાને પુરતો હતો. શું કરવું ને શું નહિ તેનો વિચાર કરતો તે ડગલાં ભરી રહ્યો હતો એવામાં ગેલોઝ વીડો એક મકાન આગળ ઉભી રહી અને પેજનો હાથ ધીમેથી પકડી તેને ‘મેગસ’ સ્ટાફના દરવાજામાં દાખલ કરતાં બોલી “ચાલો, આપણે આવી પહોંચ્યાં.”

પ્રકરણ ૮ મું.

મવાલીઓના અડા.

એક મોટા, ગંદા અને ઝાંખી બતીવાળા ઝોરડામાં એક ટેબલ પર ફેટલાંક સ્ત્રી પુરૂષો એકાં હતાં; બધાની સામે દારૂનાં પ્યાલાંઓ અને બાટલીઓ પડી હતી અને ફેટલાં રાતનું વાળુ કરતા હતા.

રેતુ ઠંડી હતી પણ આ જગાએ સખ્ત ગરમી પડતી હતી કેમકે એક ખુલ્લા પર પડેલી સગડીમાં ધગધગતા અંગારા બગી રહ્યા હતા અને આખા ઝોરડામાં એટલા માણસો સીંગાર પીને ધુમાડા કાઢી વાતાવરણ ગરમ કરતા હતા. જમીનપર કચરો અને ધુળ ભેગાં થયા હતાં છતપર કાળાકાળા ડાઘ પડ્યા હતા અને વાસ એવી મારતી હતી કે પેજ ત્યાં પગ મુકતાંજ યુગળાઈ ગયો.

ગલીની છેક નજીક આવેલા ઝોરડાને એક લાંબી સાંકડી બારી હતી જે પર એકવાર લીલો પડદો લટકતો હતો. પણ હવે તે એટલો ગંદો થઈ ગયો હતો કે તેનો અસલ રંગ કયો હશે તેની કલ્પના થઈ શકતી નહીં. તેની આમે દારૂ વેચવાનો કાઉન્ટર હતો અને તેની પાછળ ગરગદાસોને એજવાનું “દિવાનખાનું” હતું.

બારમાં એક જડો, લાલ મહોવાળો, મવાલી જેવો પુરૂષ ઉભો હતો તેના માથાપર ગંદી ટોપી હતી. અને મહોમાં ટુંકી પાછપ હતી ગરમીને લીધે ડગલો કાઢી નાખી તે ખમીશની બાંહે ચઢાવી ઉભો હતો. તેના ચહેરામાં દુષ્ટતાની છાપ સ્પષ્ટ જણાતી હતી. અને તેનું લાલ નાક કસમપુર્વક ખાત્રી આપતું હતું કે તે તેના દારૂનો ઓછો શોખીન નહોતો.

આ માણસ બેગસ રફાટનો માલીક હતો. તેનું ખર્ચ નામ સ્ટીફન પ્રાઇસ હતું અને પીકાનાં બારણા પર તે લખેલું હતું; છતાં તેને તેના ઘરાકો “બીગ બેગરમેન” (મોટા બીખારી) ના નામથીજ ઓળખતા. તેને તેના ધંધામાં તેની સોળ-સતર વરસની દીકરી મદદ કરતી હતી. એ દીકરી પણ બાપના જેવીજ હતી. તેનાં લાલ વાળ એટલા વીખરાયેલા હતા કે તે નરી વાઘણ જેવી લાગતી અને કોઈ દિવસ તેણે કાંસડી ભેદ હશે કે કેમ તે વિષે શંકા ઉત્પન્ન થતી. તેના ગંદા હાથ અને ગંદુ મહો જોનારને એમજ લાગતું કે તેને સાબુ સાથે બર્થકર દુસ્મનાવટ હશે! તેનો ગાઉન અગાઉથી ખુલ્લો હોવાથી તેની છાતી અને ગરદન ખુલ્લાં દેખાતા.

વેલું નામ મેરી હતું પણ અહીંના તે કેરોટી પેલ અથવા કેરોટને નામેજ ઝોળખાતી.

બારની પાછળ દિવાલ પર અભરાઈઓ હતી અને તે પર જુદીજુદી જાતના શરખોની બાટલીઓ ગોઠવવામાં આવી હતી. તમાકુના ડગ્ગા, સીગરેટ અને સીગારની પેટીઓ, રકાબીઓ અને પ્યાલીઓ પણ એજ અભેરાઈઓ પર ગોઠવી હતી.

દાર વેચનારનાં કાઉન્ટર આગળથી દાર પીવાના દિવાનખાનામાં જવા માટે એક નાતું બારણું હતું. અને તે પર નાચેની કવિતા લખવામાં આવી હતી:—

હાથમાં પ્યાલી બગલમાં તું અને રોટી;

મજે જો ચાર ! તો દુનિયા મહિં જન્નત વસાવી લે.

આ નામચીન પીઠામાં આવતાં મરદોના મ્હોપર બદમાશી અને નીશાબાજીનાં ચિન્હો હતાં, સ્ત્રીઓનાં મ્હોપર વ્યભિચાર અને નીચતા જણાતી હતી. ઘણાંખરા સ્ત્રીપુરુષો ચીંથરે હાલજ હતા. કેટલાકનો પોષાક સારો હતો પણ અનિતી અને બદમાસીનો સીકકો બધાપર પડી ચુક્યો હતો. નવા આવનારને આ બદમાસીમાં કોઈપણ સારો માણસ હશે એવી આશા ઉપજતી તો તેઓની વાતચીત સાંભળી તરતજ નાજુદ થઈ જતી. ત્યાં બેઠેલી સ્ત્રીઓમાં લજ્જાનું નામ નિશ્ચય નહોતું. ઉલટું તેઓ અનેક આશંકાની માથુકો હોવાની વાત મગફરી સાથે કરતી અને પુરુષો કરતાં પોતે ઉતરતી નથી એવું બતાવવાને એવી નીચ બાષા વાપરતી કે બલબલા બદમાશને કાને હાથ દેવા પડતા. કેટલીક યુવાન અને યુવસુરત રમણીઓ નયનનાં ઇસારાથી પોતાનાં સાથીઓને પાગલ કરી વધુને વધુ દાર પાઈ વધુ પછસા ખરચવાને લલચાવતી હતી અને લગભગ અડધો ડઝન ચોરો અને ખીસા કાતરો હરામના પછસાથી આવી વાંટેલ વાંદરીઓ સાથે ચમન કરી રહ્યા હતા. કેટલીક સ્ત્રીઓ પોતાનાં આશંકાના ખોળા પર બેસી શરખા દીંચી રહી હતી અને તેમની ગરદન પર કાનો હાથ પડ્યો છે તેનું પણ તેમને નીશામાં ભાન નહોતું.

આ ભયંકર રથજો એલોઝ વાડો સાથે પેજ દાખલ થયો ત્યારે કુમાડાના ગોટામાં પ્રથમ તે કંઈ ચીજ જોઈ શક્યો નહિ પણ થોડીજ મિનિટમાં તે બધા સ્ત્રી પુરુષોને જોઈ શક્યો અને એક પણ તેનું આખું શરીર જુજ ઉઠ્યું.

આ સ્થળેથી વીજળીક વેગે નાસી જવાનું તેને ફરીથી મન થયું. પણ ગેલોઝવીડોની પીસ્તોલ યાદ આવતાં તે થંભી ગયો. જો એ દુષ્ટ બદાને કંઈ શક જશે તો પેજ જીવતો ન જવા પામે એવી તેની ખાત્રી થઈ ચુકી હતી. તેથી ગમે તેમ થાય પણ બીજાંવેલું માથું મુઠાવ્યા વિનાં તેને બીજો રસ્તો જણાયો નહિ.

મવાલીઓના એ અડામાં પગ મુકતાંજ ત્યાંના સ્ત્રી પુરૂષોએ ગેલોઝ વીડોને હસીહસીને આવકાર આપ્યો. એ ત્રણ જણે તેને બાજુમાં લઈ જઈ તેના નવા સાથી વિષે કંઈ પુછપરછ કરી લીધી અને પેજને લાગ્યું કે અત્યાર સુધી તેના વર્તનથી પેલી બદાને કંઈ શક ગયો નહોતો. ગેલોઝવીડો તેને હાથના ઇસારાથી સમજાવી બારના ઓરડા આગળ લઈ ગઈ. પીઠાવાળાની દીકરી કેરોટી પોલ મયખાનામાં જવાનું બારણું ઉઘાડી ઉભી રહી અને ગેલોઝવીડો તેના તરફ જોઈ માર્મિક હાસ્ય કરી પેજની સાથે શરબખાનામાં દાખલ થઈ. અને દાખલ થતાં દાર બંધ કરી બીગ બેગરમેન તેમની તહેનાતમાં હાજર થયો. પેજે જોયું કે આ ઓરડો જાગ્યે ત્રણ માણસ બેસી શકે એટલો નાનો હતો અને તેમાં ફક્ત એકજ મીણખતી સળગતી હતી. દિવાલો ધુમાડા અને કચરાથી કાળી પડી ગઈ હતી. જમીનપર ધુળ ભેગી થઈ હતી અને ફરતીચર જીનું અને લાંબું હતું. એ ઓરડાને બીજે નાકે એક નાનું અને નીચું બારણું આવેલું હતું.

“શા સમાચાર છે ખારીજન ?-” બીગ બેગરમેને ગેલોઝવીડો સાથે જાહ મિત્રાચારી બતાવતાં પૂછ્યું : “અને આ નવા રાવસાહેબ કાણ છે ?”

“પોકેટ બુકવાળો કીરસો ?” ખુરશીપર બેસતાં પેલી ડાકણ બોલી.

“શું હજુ એ કીરસાનો નીકાલ આવ્યો નથી ?” બેગરમેને તાબુબ થઈ પૂછ્યું.

“નીકાલ તો થઈ ગયો છે પણ આ સખસ મારા માણસને મળવા માગે છે. ખરી વાત એ છે કે મને કંઈક શક ઉપજ્યો છે. મને લાગે છે કે કંઈક જાળ છે તેથી પહેલા એને કસી જોવાની જરૂર છે.”

“એમ છે ? તો મને જોવા દે. જો એ દગાખાજ હશે તો એના ચહેરાપરથીજ હું પારખી કાઢીશ. તું જાણેછ તો ખરી કે આપણી સાથે દગો રમીને કાંઈ જીવતો રહ્યો નથી-” એમ કહી પેજનો ચહેરો જોવા માટે

તે પીઠાના મવાલી માલીકે હાથમાં મીણખતી લીધી. તેના શબ્દો સાંભળતાંજ પેન્નનું લોહી ઠરી ગયું હતું. પણ જો આ સમયે ચેહેરામાં જરાપણ ફેરફાર થશે તો જન જશે એવા બચથી તેણે સધળી હિમ્મત એકઠી કરી અને બીગ બેગરમેનની તીક્ષ્ણ આંખો સામે સરલતાથી જોઈ રહ્યો તેણે સામે એવી તીક્ષ્ણ અને સ્થિર નજર ફેંકી કે આવી બચંકર કસોટીમાંથી તે કેમ પસાર થયો હશે તેની તેને પોતાનેજ અન્યબી લાગી.

“ ઇટસ ઓલરાઇટ— ..” ટેબલ પર મીણખતી મૂકતો બેગરમેન બોલ્યો: “ એ કહેવા શું માગે છે તે તો જોઈએ. વાર. એ દારૂ બારૂ લેશે ? ”

“ ખુશીથી ” પેન્ન બોલી ઉઠ્યો, અને તેણે ગળવામાં હાથ નાખ્યો.

“ પોટ ? ” પીઠાવાળાએ ગેલોઝવીડો તરફ જોઈ પૂછ્યું અને તેણે ડોકું હલાવી હા પાડતાં તરત પોટ વાઈનની બાટલી હાજર થઈ. ત્રણ ગ્લાસ ટેબલ પર મૂકી, ખુરશી પર બેસી. પેન્નને બીજી ખુરશી પર બેસવાનું કહી ખાલી બરતો તે મવાલી બોલ્યો: “ હવે શરાબ પી લો અને તમારી વાત કરો.”

“ શરાબ લહેજતદાર છે.” પોટ વાઈન ખરાબ હોવા છતાં ગ્લાસ ખાલી કરી તેની તારીફ કરતો પેન્ન બોલ્યો: “ હવે હું મુદ્દા પર આવીશ પહેલી વાત તો એ છે કે ધારો કે તમે ને તમારા સાથીઓ હું જે યોજના કહેવાનો છું તેમાં જોડાવાની ના પાડો તો મારી વાત તમે ખાનગી રાખશો તેની જામીનગીરી શી છે ? ”

“ આવો સવાલ પૂછવાની આ જગાજ નથી દોરત ! ” બીગ બેગરમેન બોલ્યો: “ વિશ્વાસઘાત થવા દગો કરનારની છાતીમાં કાતીલ છુરીનો ત્રણ ઇંચ ઉંડો જખમ અમે ઇનામમાં આપીએ છીએ અને શેક્ષ નદી નજીકજ વહી જાય છે એટલે એવા દગાખાનને લાક્ષણે ઠેકાણે પાડતાં મુશ્કેલી નડતી નથી.”

“ ઠીક. ત્યારે હું તમારા પર વિશ્વાસ રાખીશ ” બાહોશીથી આખો નાટક બજવવાનો નિશ્ચય કરી પેન્ન બોલ્યો: “ વાત એમ છે કે હું એક ત્રાવેલીંગ એજન્ટ છું.—”

“ ને હડસન ને મોલીના નોકર છો—તમારું નામ પેન્ન—વારૂ પછી ? ” બેગરમેન વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો.

“ તમે એ બધું શી રીતે જાણ્યું ? ”

“તમારી પોકેટ ભુકમરથી. અમે એનું પાનેપાનું લખાસી એવું હશે—” પીઠાવાળાએ જવાબ વાળ્યો.

“બરાબર !—” પેજે આગળ ચલાવ્યું: “પોકેટ ભુકમાંના બીલો ચોરાવાથી મારા માર્લાકાને કુદરતી રીતે એટલો બધો શક ગયો કે તેઓએ આખો હિસાબ જેવાની માગણી કરી અને હું આખો હિસાબ બતાવવાને તૈયાર નહોતો—”

“તમારા જેવા ત્રણાની દશા એવીજ હોય છે—વાર પછી ?”

“હા, તમારી વાત સાચી છે. અમે ખાનાર પીનાર લહેરી બંદા રહ્યા.”

“મહેરખાની કરી મુદાની વાત આગળ ચલાવો—” ગેલોઝવીડો અચ્છીરી ચર્ચ બરાડી.

“માફ કરો ખાનુ !—” પેજે હસીને બોલ્યો: “વાત એમ છે કે હું કફોડી હાલતમાં આવી પડ્યો છું. મારા હિસાબમાં થોટાળો છે ને પરમ દિને જે બસો પાઉંડ ન બરાય તો મારે વગર ભાડાની કોટડીમાં જવું પડે એવો મામલો છે.”

“એટલે તમે મીયાની જીતી મીયાને શીર મારવા માટે તમારા શેઠની તીજોરીમાં કાણું પડાવવા માગો છો ને ? હું તમારી વાત સમજી ગયો” બીજા બેગરમેને હસીને કહ્યું.

“હા, તમે મારા મનની વાત બરાબર સમજી ગયા. હવે નોકરી તો જવાનોજ છે, કોર્ટ પશુ જેવી પડવાની—પછી નાણામાં થોટાળો કરવાનો આરોપ મૂકાય કે ચોરી કરવાનો તેની પરવા કરવાની શી જરૂર છે !”

“મરદ બચ્યા જેવી વાત કરી દીકરા !” પીઠાવાળો પેજે તરફ પ્રશ્નસાની લાગણીથી જોઈ બોલ્યો અને પછી ગેલોઝવીડો તરફ નજર ફેંકી તેણે કહ્યું: “આ ગૃહસ્થ એના શેઠને ત્યાં ચોરી કરવામાં આપણને મદદ કરશે એટલે એની કંપનીમાં રોકડ રકમ ક્યાં રાખવામાં આવે છે તે એ જાણતાજ હશે.”

“હું જાણું છું અને મારી ખાત્રી છે કે કોઈપણ વખતે ૭૦૦ કે ૮૦૦ પાઉંડથી ઓછી રકમ કેશ બોક્ષમાં હોતી નથી. જે ફતેહની ખાત્રી ન હોય તો એવું જોખમ ખેડવા જેટલો હું મુર્ખો નથી.”

“હવે એને મેક્સમેન પાસે જવા દો” ગેલોઝવીડોની આગલી બધી શંકા નામુદ થવાથી તે બોલી: “ચાલો, મારી સાથે ચાલો સાહેબ !”

તે ઉભી થઇ અને ઓરડાને નાકેનું નાનું આરણું ઉઘાડી ઉભી રહી.

“મીણુબતી સાથે લઇ જ-હું” આરમાં રહીશ કેમકે આજે ધરાધાની તુટાતુટ છે.” બેઝરમેન બોલ્યો.

ગેલોઝરીડોએ હાથમાં મીણુબતી લીધી અને તે પેલા નાના આરણુ માંથી બહાર નીકળી એક સાંકડા અને સીધા દાદરપરથી ઉપર ચઢવા લાગી. પેજ આ દાદરના પગથીયાં ચઢતાં પેલો જડો બેઝરમેન ત્યાંથી શી રીતે પસાર થતો હશે એ ખ્યાલથી અજબ થયો.

પડેલે માળે જતાં બે નાનાં આરણાં જણાયાં. ગેલોઝરીડો ત્યાં ન થોભતાં બીજો દાદર ચઢવા લાગી અને ઉપર જઇ તે એક કાતરીયામાં દાખલ થઇ. તેઓ જે આરણુમાં ત્યાં દાખલ થયાં હતાં તે સિવાય બીજું કોઇ દાર ન હોવાથી પેજ સમજ્યો કે મેઝમેન અહિંજ છૂપાઇ રહેલો હશે પણ નહિ તેની ભૂલ થતી હતી.

કાતરીયામાં ગયા પછી ગેલોઝરીડોએ પેજના હાથમાં મીણુબતી આપી અને પોતે ત્યાં પડેલો ઘાસનો ટગતો દૂર ફેંકી એક છુટું આરણું ઉઘાડ્યું અને હવે તે પાછી એક છુપો દાદર ઉતરવા લાગી.

પેજ ગેલોઝરીડોની પાછળ પાછળ દાદર ઉતરવા લાગ્યો. પણ આ પગે તેને એવો ખ્યાલ આવ્યો કે જો મેઝમેનને કંઈ શક જશે તો આ બેદી બચકર અને છુપા સ્થળે પોલીશ અમલદારો શી રીતે આવશે? પુનઃ તેનું આખું શરીર બચથી થરથરી ગયું પણ હવે છેલ્લે પાટલે બેઠા વિના છુટકોજ નથી એમ ધારી તે હિમ્મત રાખી દાદર ઉતરવા લાગ્યો. એ દાદરને નાકે જતાંજ ગેલોઝરીડોએ એક આરણું ઉઘાડ્યું અને તેજ પગે પેજ લંડનના મહાન મવાલી-મેઝમેનની હાજરીમાં ખડો થયો.

લંડનનો એ પ્રખ્યાત દાદો, મવાલી અને લુટારો એક નાના ઓરડામાં બેઠો હતો. પેજે અત્યાર સુધી જોયેલા ઓરડાઓ કરતાં આ ઓરડામાં ઠીકઠીક રત્ન રચીલું ગોઠવવામાં આવ્યું હતું. પદ્મંગપર સ્વચ્છ બીજાનું પડ્યું હતું. જમીનપર શેતરંજ પાથરેલી હતી. નાની આડીપર જડો પરદો લટકતો હતો અને દીવાલોપર રંગબેરંગી ચિત્રો ચોંટાડેલાં હતાં.

મેઝમેનની ઉમ્મર આશરે આલીસેક વર્ષની હતી. તેનો બાંધો ઉંચો અને કઠાવર હતો. તેના કાળા વાળ સીધીના વાળ જેવા ખરબચડા અને સખ્ત હતા તેની ઝીણી ચુંચી આંખો પર મોટી કાળી કાળી પાંપણો

હતી અને મ્હોંપર મોટા થોભીઆ હતા. તેણે મંદા કપડા બેદરકારીથી પહેર્યા હતા અને પેજને લઇ ગેલોઝવીડો આવી ત્યારે તે આરામ પુરશી પર પડી પાછપ પી રહ્યા હતા.

“ઓહ ! તમે ! આવો, આવો. ગઇ રાતે તમને જોયા પછી હું ભૂલી ગયો નથી. ખુશીથી આવો ને જો કહેવાનું હોય તે કહો. લીઝી ! ડીઅર ! જરા છાંટાપાણી લાવ તો !-”

ગેલોઝવીડોને ને “લીઝી ડીઅર” કહેતો. તેનો હુકમ થતાંજ તેની માથુકે એક ટેબલ પર ત્રણ પ્યાલા અને દારૂની આટલી મૂડી દીધી અને પછી પોતે પોતાના આશકની બાજુમાં બેઠો.

“પોકેટ બુકનો મામલો તો પતી ગયોને ?” મેન્સમેને પૂછ્યું.

“હા. આ પૈસા-” કહી ગેલોઝવીડોએ પગ ગીનીની કાચળી બહાર કાઢી જે લઇ મેન્સમેને બેદરકારીથી બીજાના પર ફેંકી: “આ ગૃહસ્થ એક બીજું કામ કરાવવા માગે છે. બેગરમેને એમની વાત સાંભળી છે અને અમે બન્નેને એમ લાગ્યું કે એમને વગર વિલંબે તમારી સાથે મેળવવાની જરૂર છે.”

“કામ કઇ જાતનું છે ?” મવાલીના સરદારે પૂછ્યું.

પેજે બેગરમેનને કહેલી વાત અથથી ઇતિ સુધી પાછી કહી સંભળાવી.

“તને કેમ લાગે છે લીઝી ?” મવાલીએ પોતાની માથુકનો મત માગ્યો.

“મને બધું ઠીકઠીક લાગે છે; નહિ તો હું એને અહિં લઇ ન આવત.” ગેલોઝવીડોએ જવાબ વાળ્યો: “તેમ જનાં મારે કહેવું જોઇએ કે અમે આ ઘરમાં દાખલ થયાં તે પહેલાં મને થક ઉપજ્યો હતો. કોઇ અજાણ્યાને અહિં લાવતી વખતે મારા હંમેશના ધારા પ્રમાણે હું આજે પણ એક અંધારી જગ્યાએ થોભી ગઇ હતી અને અમે થોભ્યા પછી એક, પછી બીજો ને પછી ત્રીજો એમ ત્રણ સખસો પસાર થઇ ગયા હતા. એ ત્રણ જણ પોલીસ કોન્સ્ટેબલો હતા કે નહિ તે અંધારાને લીધે જણાયું નહોતું પણ એ ત્રણે જણ હોસાંલી ડાઉનમાં ગયા હતા તે મને ઠીક લાગ્યું નહોતું.”

પુત્ર: પેળની કસોટીનો વારો આવ્યો. મેગ્સમેને શંકાભરી નજરે નહીં પણ તિક્ષ્ણ નજરે, જાણે પેળના દીકનો ભેદ જાણુવા માગતો હોય તેમ તેનાપર નજર ડેરવી. અને પેળ હિન્મતથી જરાપણ બચબીત થયા પીના તેની સામે જોઇ રહ્યો. મેગ્સમેનને સંતોષ થયો હોય એમ લાગ્યું. એટલે પેળનાં જીવમાં જીવ આવ્યો.

“તમે આ કામ શી રીતે પાર પાડવા માગો છો?” મેગ્સમેને મુદ્દાની વાત બિપાટી.

“હડસન એન્ડ મોરલીની કંપની ગુડ સ્ટીટમાં આવેલી છે, અને તે મકાનમાં હડસન રહે છે,” પેળે કહ્યું.

“રાતે એ મકાનમાં કેટલા માણસો રહે છે?”

“ત્રણ! હડસન, એક હબ્બુરીયો અને ત્રીજો પોર્ટર જે રાંધણીમાં સુએ છે.”

“તેની પાસે બંદુક રહે છે?”

“તેની મને ખબર નથી પણ રસ્તાપર આખી રાત ચોકીદાર પહેરો ભરે છે. મહોલ્લાના રહીશો તેને પગાર આપે છે.”

“અને તેટલા માટે તે આ નાકાથી પેલા નાકા સુધી આંટા મારે છે એટલે કે તે પેલે નાકે જાય ત્યારે આ નાકે આપણે કામ ચરૂ કરી શકીએ.” મેગ્સમેને ચાલાકી બતાવી.

“હા બરાબર છે. કેશમેક્સ પાછળના ગોડાઉનમાં દીવાલની અંદર રાખેલી લોખંડની તીજેરીમાં છે. એ તીજેરીનું તાળું તોડતા જરા મુશ્કેલી નડશે.”

“તેની તમે ચિંતા ન કરો...લીઝી! મને તાળાં તોડતાં કદિ મુશ્કેલી નડી છે?”

“નહિ-” કહી ગેલોઝરીડાએ એવું વિકટ હાસ્ય કયું કે આ સ્ત્રી મમે તેવાં નીચ કામ કરતાં ન ડરે એમ પેળને લાગ્યું.

“મકાનમાં દાખલ ક્યાંથી થવું?” મેગ્સમેન થોડીકવાર પછી બોલ્યો.

“એજ મુશ્કેલી છે. આગલો દરવાજો તો ઘણો મજબુત છે. અને પાછળના ગોડાઉનની બારીના સળીઆ પણ જેવા તેવા નથી. જો વધુ અવાજ થાય તો નીચેનો પોર્ટર જરૂર જાગી જાય-”

“પાછળથી મકાનમાં દાખલ થયાનો કોઈ રસ્તો નથી ?”

“નહિ.”

“તો આગલી બારણેથીજ દાખલ થઈશું. ગમે તેમ કરીને એકાદ બારી તોડી એક નાના છોકરાને ઘોડીદાર બીજે નાકે હોય ત્યારે અંદર દાખલ કરી દેવો પડશે. પછી એ છોકરો બારણા ખોલશે એટલે આપણે દાખલ થઈશું. આ રસ્તો જરા નોખમ ભર્યો છે પણ એવા તો મેં ઘણા કામ કર્યા છે.”

ગેલોઝવીડો અને ધીમું વિકટ હાસ્ય હતી.

“વાર, હવે આવતી કાલે રાતે આશરે બાર વાગે તમે ક્યાં મળશો ?”

“તમે કહો ત્યાં હું હાજર થઈશ. પેન્ને મેન્સમેનને વધુ ખાત્રી આપવાના ઇરાદાથી કહ્યું.”

મેન્સમેને થોડીક પણ ભિચાર કરી કહ્યું: “ગ્રામ સ્કીટમાં કીંગ્વીન કેન નામનો એક અડ્ડો છે ત્યાં પોણાબાર વાગે આવજો...પણ આ કપડાં ના પહેરતા. જેમ અને તેમ મંદા મવાલી જેવા પોષાકમાં આવજો.”

“વાર-તેમ કરીશ.”

“તમે અમારા જેવાજ છો એવો દેખાવ કરજો. કીંગ્વીન કેન જીવાન મવાલીઓનો અડ્ડો છે તે પોણા બાર વાગે ત્યાં ઘણા નાના બીસા કાતર હશે. માટે બીખારી ને મવાલી જેવાજ થઈ આવજો.” મેન્સમેને વધુ સુચના આપી.

“હું તમારા કહેવા પ્રમાણે કરીશ.”

“ચાલો ત્યારે સાહેબજી!-” તે મવાલીના સરદારે પેજ તરફ પોતાનો લાંબો કદાવર હાથ લંબાવ્યો જે હાથમાં લઈ શેકહેંડ કરવાની પેજને ફરજ પડી. શેકહેંડ કરી તે બહાર જવા માટે બારણા આગળ ગયો તેજ પળે અત્યંત ધીમે સ્વરે મેન્સમેને ગેલોઝવીડોના કાનમાં કહ્યું.

“આની પાછળ એક ચુહાને મોકલજો.”

ગેલોઝવીડોએ પોતાના આશ્ચર્ય તરફ મમ્બરી નજર ફેંકી અને પછી તરતજ મીચુબતી લઈ પેજની સાથે થઈ બંને આવ્યાં હતાં તેજ રસ્તે પાછાં ગયા અને પેજ, બીગ બેગરમેન, તેની જીવાન દીકરી અને ગેલોઝવીડોને સલામ કરી બેગસ્ટ રેટાફમાંથી જીવતો બહાર પડ્યો !

તે બાગ્ચેજ દશ ડગલાં ગયો હશે કે એક નાનો છોકરો મેગસ' સ્ટાફમાંથી બીલાડીની પેડે ખૂદાર નીકળ્યો અને પેજને ખ્યાલ પહોંચ આવે એવી રીતે તેની પાછળ જવા લાગ્યો.

પોલીસ અમલદાર અમલે અને તેના કોન્ટેબલો આટલા યુષ કેમ રહ્યા હશે તે વિષે વિચાર કરતો પેજ હોસ'લી ડાઉનને નાકે ગયો અને પીકલીડ હેરીંગ સ્પીટમાં દાખલ થતો હતો એવામાં કોઇએ ધીમે સ્વરે અમ મારી: “કોણ મીં પેજ?”

“હા” પેજે જવાબ વાળ્યો. જે જગ્યાએ પેજને લઇ ગેલોઝરીડો છુપાઇ હતી અને ત્રણ સપ્તેસો પસાર થઇ ગયા હતા. તેજ જગ્યાએ એક પોલીસ અમલદાર પેજની રાહ જોતો છુપાયો હતો.

“અહિં આવો મીં પેજ! મીં અમલેએ તમને જોવા માટે મને અહિં મોકલ્યો છે. બીજો એક માણસ અહિંથી થોડે દુર હશે. મીં અમલેનો મત એવો છે કે આજે રાત્રે ત્યાં ઘણા માણસો છે એટલે જાપો મારવામાં સાર નથી. કાલે વાત!—”

“હા, મેં બધું નક્કી કર્યું છે. કાલે મેગ્સમેન જરૂર આપણા પંઝામાં સપડાશે.” પેજ મલકાઇને બોલ્યો.

“ઠીક ત્યારે ગુડનાઇટ!”

“ગુડનાઇટ!”

પેજ અને પોલીસ અમલદાર પોતપોતાને રસ્તે ગયા. બીજી બાજુએ પેજની પાછળ પડેલો યુહો મેગસ' સ્ટાફમાં જઇને પેજ અને પોલીસ અમલદાર વચ્ચે થયેલી વાત અક્ષરે અક્ષર કહી આવ્યો.

પ્રકરણ ૯ મું.

પહેલો પ્રેમ.

હવે એજવર રોડપર “સ્વર્ગ” સદન” અથવા “પેરેડાઇઝ વીલાઝ” માં રહેતી પેલી એ સુંદર બહેનો—ઝોકટેવીયા અને પોલીન તરફ આપણે નજર કરીશું. વાંચનારને યાદ હશે કે પેલી કુમારી કન્યા (મીસીસ મોરડોંટ) ને ગાડીમાં જોઇ અકસ્માતવાળી રાતે પેલો બેદી શખ્સ હાર્લી બંને એનો ની મીડી મહેમાનગીરી ચાખી અચાનક પોલ થઇ ગયો હતો. મીસીસ મોરડોંટને લઇ મીસીસ રમીથ વિદાય થઇ ત્યાર પછી થોડાક કલાક પછીની આ વાત છે.

બંને બહેનો પાછલા પહેરે નાસ્તો લેવાની તૈયારી કરતી પાછલા ઝોરડામાં બેઠી હતી. એવામાં બગીચાની સામે એક થોડાગાડી આવી ઉભી રહી, અને તેમાંથી એક કાળા વસ્ત્રમાં સજ્જ થયેલો સખ્સ ઝડપથી ઉતરી બગીચામાં દાખલ થયો. આરણ્ય પર ટકેરા મારતાં એક દાસીએ દ્વાર ખોલ્યાં અને પેલો માણસ કે જે કોઇ અમીર या રાજવંશીનાં હજુરીઆ જેવો લાગતો હતો. તેણે મીસ કલેરડોંટને મળવાની માગણી કરી. દાસી તરતજ તેને પેલી એ યુવાન બહેનોવાળા ઝોરડામાં લઇ ગઇ.

“બાનુઓ!” નીચા વળીને નમન કરી માનભર્યાં સ્વરે હજુરીઆ બોલ્યો: “હું” મી. હાર્લી”નો નોકર છું. પરમ દિને રાતે મારા શેઠ અચાનક ચાલ્યા ગયા તે માટે તમારી માફી માગવાને તેમણે મને અહિં મોકલ્યો છે. મારા શેઠ એમ અચાનક શા માટે ચાલ્યા ગયા તે તેઓ જાનેજ તમને કહેશે. તેમણે મારી સાથે થોડાંક ફળદ્રુપાદી મોકલ્યાં છે જે બેટ તમે સ્વીકારશો એવી તેમને આશા છે. છેવટે તેમણે કહેવડાવ્યું છે કે આજે સાંજે જો તમને કુરસદ હોય તો મારા શેઠ જાતે તમારી મુલાકાત લઇને પોતાની બેદી વિદાય માટે ખુલાસો કરવા ચાહે છે.” આટલું કહી હજુરીઆએ ફળદ્રુપાદીની બેટ ટેબલ પર નજર કરી.

“મી. હાર્લી”ને અમારા અભિનંદન સહિત કહેજો કે વિવેકને ખાતર અમે તેમની બેટ સ્વીકારીએ છીએ પણ અમારી નજીવી મહેમાનગીરીનો બદલો વાળવાની તેમણે જે તક લીધી છે તેથી અમને દુઃખ થયું છે—” મી. હાર્લી”ના નોકરની વાત સાંભળી અનિવચનીય આનંદથી પ્રફુલ્લ થતી ઝોકટેવીયા બોલી: “આજે સાંજે અમને કાંઇ કામ નથી પણ જો એ રાતની મી. હાર્લીની અચાનક વિદાય વિશેજ ખુલાસો

કરવાને તેઓ આવવાના હોય તો તેમને કહેજો કે નકામી તરફી લેવાની જરૂર નથી.”

“તમારો સંદેશો હું શબ્દે શબ્દે પહોંચાડીશ મીસ કબેરેડન !-”
મી. હાલીના નોકર બોલ્યો: “મારા શેઠે અકસ્માતમાં સપડાયલી સ્ત્રીઓની પણ ખબર પુછાવી છે.”

“તેમને કંઈ ઇજા થઈ નથી અને હવે તેઓ અહિંથી ચાલી ગઈ છે.” ઓકટેવીયાએ જવાબ આપ્યો,

“માફ કરજો બાનુ !-” કહી ફરીથી નીચા વળીને સલામ કરી નોકર ત્યાંથી વિદાય થયો.

બંને બહેનો હવે મી. હાલીની બેઠ જોવા લાગી. તાળાં મધુર સ્વાદિષ્ટ ફળો જોઈ બંનેને લાગ્યું કે આ ફ્રુટસ કોવેન્ટ ગાર્ડન મારકેટના દશે અને તેની કિંમત વીશ ગાંનીથી ઓછી નહિ હોય. મી. હાલીના નજરાણાથી બંને બહેનોને સંતોષ થયો. ઓકટેવીયાએ પરમ દિને રાતે મી. હાલી અચાનક છું થઈ ગયો, તે માટે જે સખ્ત શબ્દો વાપર્યા હતા તે માટે તેને પસ્તાવો થવા લાગ્યો અને મી. હાલી ક્યારે મળે એમ તેનું હૃદય જખવા લાગ્યું. તે પોતે પણ જાણી શકી નહિ કે હાલી તરફ તેને આટલો બધો ભાવ કેમ ઉપજ્યો છે !

સાંજે પાંચ વાગે શ્રીમંત ઉમરાવો અને ઉમરાવજીઓમાં ફરનાર મહેમાનને હીક લાગે એવા શણગાર સજવાની ઓકટેવીયાએ સચના કરી અને પોલિન એ વિષે જરા બેદરકાર હતી છતાં તેને એ વાત માન્ય રાખી. બંનેએ સુંદરમાં સુંદર વસ્ત્રો ધારણ કર્યા અને મિસીસ રિમથે જે અલંકારો બેઠ આપ્યાં હતાં તે પહેરવાથી બંને બહેનોની ખુબસુરતી અજબ કામણગારી થઈ ગઈ! આજના જેટલી તેમની ખુબસુરતી કદિ ખીંચી નહોતી. તેમના ખુલ્લા અને મોહક ખભાંપર લાંબા વાળનાં ઝુલફાં લટકી રહ્યાં હતાં અને છાતીપર પણ વાળોની લટો નાચી રહી હતી બંનેને જોતાં કાંઈ પણ અનુભવી આંખ કહી શકત કે ઓકટેવીયાએ આજે શણગાર સજવામાં કંઈ કયાશ રાખી નહોતી. પોલિન આયનામાં પોતાનું વદન સુંદર દેખાય છે એટલાથી સંતોષ માની બેસી હતી પણ ઓકટેવીયાએ તો જાણે મનમોહનને રીઝવવા માટે જ તૈયારી કરતી હોય તેમ શણગાર સજવામાં પોતાની સઘળી કુશળતા ખચી નાખી હતી. તેના લાંબા ચમકતા રેશમ જેવા નરમ વાળો આટલી કાળજીથી તેણે કદિ ચુંથ્યા નહોતા. તેની ઉંડી નીચી આંખો

જેમાં હમણું હમણું અજ્ઞ અધીરાઇ તરવરી રહી હતી તેની મોહકતા જોવી તે આયના સામે કદિ પણ આટલો વખત ઉભી નહોતી. વળી કંઈ જાતના રિમતથી તેના રક્ત પ્રવાહસમ ઓળટી સુંદરતા વધુ હાથશે અથવા કેવા હાસ્યથી તેના દાડમ કહિ જેવા દાંતો સુંદર રીતે ખીજની નજરે પડશે તેના પ્રયોગો આયનાની સામે ઉભીને તેણે આજે પહેલીજવાર ફરી જોયા. શણુગાર સજ્યા પછી તેણે પોતાના પ્રતિબિંબ પર નજર ફેંકી અને પોતાની અજ્ઞ જેવી મોહકતાથી તે મગર થઈ. તેના ગાલપર વગર કારણે શરમતી લાલી ધાઇ આવી અને તેની મોહકતાથી તે આજે કોઈ મહાન વિજય મેળવવાની હોય એમ તેને લાગ્યું.

શણુગાર સ્થળ બંને બહેનો આગલા ખંડમાં ગઈ. અને સગડીની બંને બાજુએ બેઠે જણી બેઠી. બારીઓ પર પડદા ટાંગી દેવામાં આવ્યા હતા, ટેબલપર છુરી કાંટા અને ખાલી રકાળીઓ વિ. વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવવામાં આવ્યાં હતાં. આ બધું જોનાં એવા આદર્શ ધરસંસારનો ખ્યાલ આવતો કોઈ રાજકુમાર પણ આ બે ગરીબ બહેનોની સાથે બેસી સૂઈ રોટલી ખાવામાં લ્હાવો માની લેત.

પોલિન એક નવલકથા વાંચીને સમય પસાર કરતી હતી અને ઓકટેવિયા પોતાના તાનમાંજ મસ્તાન હતી; આ ઉમ્મરે તેને માટે એ સ્વભાવિકજ હતું. યુવાનીને આંગણે હમણાંજ પગ મેલતી ઓકટેવિયા વિચારમાં ને વિચારમાં અને બાવી સુખની કલ્પના કરતી સોનેરી રેતી પર બંધ મહેસો ચણી રહી હતી. ને મીઠા હાલી' વિષે રમ્ય તરંગોમાં લીન થઈ ગઈ હતી. મી. હાલી'નો ખુબસુરત ચહેરો, તેની વાત કરવાની અદ્ભુત છટા, તેની અમીરી રીતભાત, તેનો મધુર પણ પુરોશયિત અવાજ, તેના હાસ્યની અજેય મોહકતા, અને તેની મીઠી અમૃતભરી વાચાળતાથી ઓકટેવિયા મુગ્ધ થતી હતી. વિચાર સમાધીમાં તેને એ પણ યાદ આવ્યું કે મી. હાલી' હજી સુધી કુંવારો છે. એ વાત પ્રથમ મુલાકાત વખતે મી. હાલી' એજ વાતમાં ને વાતમાં જણાવી દીધી હતી. એ બીનાનું રમરણુ થતા ઓકટેવિયાની છાતીમાંથી એક દીધ' નિસાસો નીકળ્યો. તેના શરીર પર શરમતી રતાશ ધાઇ આવી. તેની નાડીઓમાંથી જોસથી રક્ત વહેવા લાગ્યું, તેની છાતી ધમણની પેઠે ઉંચી નીચી થવા લાગી. એક પણ તે અજ્ઞ થઈ. આવા મીઠા સંસ્મરણમાં ગરકાવ થવા માટે તે જરા મુંઝાઈ, પણ

લેડન રાજ-રહસ્ય.

પુનઃ દર્શાવે તેને આથમાં જકડી લઈ તેના સળાપર.....
ચુના લેવા માંડી (પાનું ૫૮)

ફરીથી તે એવાજ વિચારમાં લીન થઇ ગઇ, અને મી. હાલી તેની રમ્ય મધુર સ્વપ્નસૃષ્ટિનો રાગ થઇ બેઠો.

અચાનક કાંઈએ બારણા પર મોટેથી ટોકારા મારતાં પોલીન વાંચનમાંથી અને ઓકટેવિયા પોતાની મીઠી સમાધીમાંથી બીદાર થઇ જે માણસ આ પળે ઘરમાં આવવાની અણી પર હતો તેને પોતાનો હૃદયનો નાથ થવા દેવા માટે જાણે ઓકટેવિયાનું અંતર ડંખતુ હોય એમ તેને લાગ્યું. ફરીથી તેના ગાલ પર રતાશ ધાઇ આવી અને મી. હાલી અંદર દાખલ થયો તો પણ તે પોતાનો આવેશ શાંત કરી શકી નહિં.

મી. હાલીએ દીક્ષાગ્નન મિત્રની ઢાંચે પોલીનનો હાથ દાખ્યો, પણ ઓકટેવિયાનાં શરમથી લાલ લાલ થએલાં વદન તથા તેની નીચી નમેલી આંખો જોઇ તે એટલો બધો મુગ્ધ થઇ ગયો કે તેણે તેનો હાથ હોઠ સુધી ઉંચક્યો અને તે પર ઉતાવળથી ચુમીની મહોર મારી લીધી. આ બનાવ આંખનાં પલ્લકારામાં બની ગયો જેથી ઓકટેવિયાની નામરજી હોત નોપણ તે હાથ પાછો ખેંચી શકત નહિં. પોલીન તો એ ધીમી ગુસ્સા ચુમી જોઇ પણ ન શકી. ઓકટેવિયાની સ્વપ્ન સૃષ્ટિ તેને સાચી પડેલી જણાઇ. અચાનક તેને અનિર્વાચ્ય, અકલ્પ્ય આનંદનો અનુભવ થયો અને જાણે શીરાઝીનું જામ પીધું હોયની તેમ તે બ્રહ્માનંદમાં મસ્ત થઇ ગઇ.

મી. હાલી દુનીઆ ખાધેલ માણસ હતો. મનુષ્યના જીવનની લાગ-ણીઓ અને બેદા આવેશોનો તેણે બારીક અભ્યાસ કર્યો હતો. ખાસ કરીને સ્ત્રી હૃદયનો તો તે જબરે ઉરતાદ હતો. સ્ત્રી હૃદયને પીછાની લઇ તેના એકેએક સુક્ષ્મ આવેશો જાણી લેવા એ હાલીને મન સહજ હતું. ઓકટેવિયાનો આવેશ તે જોઇ શક્યો હતો. અને તેની ખાત્રી થઇ ગઇ હતી કે તેની બાજુ દ્વાર નરફ ઢાળતી નથી. ઓકટેવિયાએ પોતાનો હાથ પાછો ખેંચી લીધો નહોતો. હાલીએ તે પર ચુમન કર્યું ત્યારે તેણે જીમ પાડી ન હોતી તેમ તે ગુસ્સે પણ થઇ નહોતી. તેના ગાલ પરની રતાશ નવા આનંદની હતી ક્રોધની નહોતી. તેની આંખોમાં તોફાન હતું તે પણ મી. હાલીની નજર બહાર નહોતું. ઓકટેવિયાની મોહક છાતા પ્રેમના પ્રથમ ઉચ્છવાસથી ઉંચીનીચી થઇ રહી હતી અને તેની નસેનસમાં રતિપતિના જાદુઇ ઝંકાર થઇ રહ્યા હતા, તેથી હાલીને લાગ્યું કે હવે એ સમણીનાં પ્રેમની યાચના કરવાનીજ જરૂર છે.

ખાણું માટે જે તક્યારી કરી મુકવામાં આવી હતી તે જોઇ મી. હાલી' હસીને બોલ્યો; ‘હમણાં મને એક કપ ચ્હાનીજ જરૂર છે.’ તરતજ પોલિન ચ્હા બતાવવામાં રોકાઇ ગઇ, અને હાલી' એકડોવિયા સાથે બેઠો.

“મી. હાલી' ! તમે-તમે જે કિમતી બેટ મોકલી છે તે માટે અમે તમારી ધણીજ આભારી છીએ-” ગુપ્ત આનંદથી ધુજતા સ્વરે એકડોવિયા બોલી.

“અંહ ! એ તે કંઈ તમારે લાયક બેટ કહેવાય ?” હાલી' હસીને બોલ્યો; ‘મને ઉતાવળમાં જેવાં મળ્યાં એવાં ફજો મેં મોકલી આપ્યાં અને તે એટલુંજ બતાવવાને કે હું તમને બુલ્યો નથી... અને એ તમને બૂલી શકાય ખરાં ?’ છેલ્લું વાક્ય તેણે ધીમેથી એકડોવિયાનેજ સંભળાવ્યું; પણ મેં મારી અચાનક વિદાય માટે તમારી સમક્ષ ખુલાસો કરવાનું વચન આપ્યું હતું. હું ધારું છું કે મારો નોકર એડવર્ડ તમને એ ખીના કહી ગયો હશે !”

“તમારા નોકરે તમારો સંદેશો બરાબર પહોંચાડ્યો હતો પણ અમને કંઈ ખુલાસો જોઈતા નથી. તમે જાણી જોઈને અવિવેક વાપર્યો હોય એમ, હું માનતીજ નથી.” એકડોવિયા શરમાતી શરમાતી બોલી.

“મારે માટે તમારા આવા ઉમદા અભિપ્રાય માટે આભાર મીસ કલેરંડન !” મી. હાલી' પોતાની મોહક છટાથી બોલ્યો; “છતાં મારે તમારા તરફના મારા માનને ખાતર ખુલાસો કરવોજ જોઈએ. પ્રથમ એ મેં સ્ત્રીઓ કોણુ હતી તે હું જાણવા માગું છું.”

“એકે મીસીસ રિમથ અને બીજીએ મીસીસ મોરડોટનું નામ આપ્યું હતું પણ અમને એ નામ વિષે શક ઉપજ્યો હતો-” પોલિન બોલી.

“ખરેખર ! તમને શી શંકા ઉપજી હતી મીસ પોલિન ?” હાલી'એ પોલિન તરફ તિક્ષણ નજર કરી પૂછ્યું.

“એજ કે એ કોઈ મોટા ઘરની સ્ત્રીઓ હતી.” પોલિન હસીને બોલી અને તેજ પગે તેણે ચ્હાના કપ તૈયાર કર્યા.

“બનવા જોગ છે-” શુષ્ક અવાજે મી. હાલી'એ કહ્યું અને બીજીજ પગે પોતાની છટાથી તે બોલ્યો “મને લાગે છે કે મિસીસ રિમથ ના મિસીસ મોરડોટ મારે વિષે તમને કંઈ કહ્યું નહિ હોય !”

“નહિ. એક બોલ પણ નહિ, પણ તમે એ સ્ત્રીઓને ઓળખના

હશે ! નહિ તો તમે એમ અચાનક નાસી ન જાત !” પોલિન રમતિયાળ હોઈ બેઠી.

“વાત એમ છે કે એ ભાગેલી ગાડીમાં જે સ્ત્રીઓ હતી તે જે બેવકા મિત્રે અને તે દિને આફતમાં ફસાવ્યો હતો તેની નજીકની સગીઓ હતી. તેમને જોતાંજ હું એટલો બધો ગુસ્સે થઈ ગયો હતો કે મેં ‘શું થયું’ ને ‘શું નહિ તેનું’ અને જાન નથી. જે સ્ત્રીઓને જોઈને અને મારા દગાબાજ દોસ્તનું ‘દુઃખભયુ’ રમરણ થયું હતું તેમની સાથે એક બોક્ષ પણ ન બોક્ષવો પડે એવા વિચારથી હું આવેશમાં ને આવેશમાં તે રાતે ચાલ્યો ગયો હતો—” મીઠા હાલીએ “ખુદાસો” કયો.

“ત્યારે તમે એ બે સ્ત્રીઓને જોળ્યો છો ?” ઓકટેવિયા બેઠી : “ત્યારે કહેને કે એ લોકોએ ખરાં નામ આપ્યાં હતાં કે ? પોલિન ધારે છે તેમ એ ખોટાં નામ આપી ગઈ હતી ?”

“નહિ, મીસ કલેરંડન ! એ તમને છેતરી ગઈ નથી અને તમને કોણ છેતરી શકે ?” પુનઃ હાલીએ શબ્દગળથી નિર્દોષ યુવતીને મુગ્ધ કરવા માંડી. પોલિને સ્થાના પ્યાલા ગોઠવ્યાં અને રકાબીમાં કેકની સ્લેસ કાપીને મુકી. હાલીને કેક સ્લેસ પસંદ નહોતી તો પણ તેણે તે ખાધી ને સ્થાના બે પ્યાલા ખાલી કર્યાં. દુનિયાદારીના પ્રપંચોથી અગ્નિ આ બે બાળાઓના ગાઢ મિત્ર થવા માટે તેમના ઘરની સાદી ચીજો ખાવાની મી. હાલીને જરૂર જણાઈ હતી. પરિણામ એ આવ્યું કે જ્યારે ટેબલ સાફ કરવાને દાસીને બોલાવવામાં આવી ત્યારે તે જાણે બંને બહેનોને વર્ષોથી જોળખતો હોયતી એવો મિત્ર થઈ ગયો હતો. તેની વાતચીત અને ઢબજબ મોહક હતી. ઓકટેવિયા પરની તેની નજર કોઈને પણ જણાય એવી હતી છતાં તે વિવેકની મર્યાદા કુદી સૂચો નહોતો. પંડિતાઈ બતાવવાનો ડોળ ક્યાં વિના તેણે દેશના ઉત્તમ સાહિત્યની વાત કરી અને મહાન પુરૂષોના જીવનની કેટલીક રમુજ વાતોથી બંને બહેનોને તેણે ખુશ ખુશ કરી નાખી. ધીમે રહીને તેણે પ્રખ્યાત નાટકશાળામાં લજવાતા નાટકોની વાત કાઢી અને સંગિતમય ભાષામાં રંગભૂમિ વિષેનું પોતાનું જ્ઞાન તેણે ખાલી કરી નાખ્યું.

આ રીતે સમય વીજળીક વેગે વહી ગયો. ઘડિયાળમાં દશના ટકારા થયા એટલે પોલિન રાતના ખાણાનો હુકમ કરવા માટે એ રડામાં

આલી ગઇ. ઓકટેવિયા હાલી સાથે એકલી પડી. એ પગે તેને બચતી નહિ—આનંદની નહિ—પણ બન્નેની ભેગી લાગણી થઇ.

“આજે કેવા અનલદ સુખમાં મારી સાંજ પસાર થઇ !” શરમાતી ઓકટેવિયા તરફ સ્નેહાળ નજરે જોઇ હાલી મોઢ્યો “મિસ ઓકટેવિયા ! તમારી સાથે જે થોડાક કલાકો પસાર કરવાનું મને સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે તેથી મને આજે એવું સ્વર્ગિય સુખ મળ્યું છે કે એવોજ આનંદ ફરીથી મેળવવા માટે મને મારા આયુષ્યના દર વર્ષે આપી દેવાનું મન થઇ ગય છે !...ઓકટેવિયા ! મેં તમને જોયાં ત્યારથીજ તમે મારા હૃદયમાં જડાઈ ગયાં છો ને ત્યાર પછી એક પણ પળ હું તમને ભુલી શક્યો નથી. મારા હૃદયમાં તમારી મૂર્તિ કાતરાઇ ગઇ છે ને આ જીવનના અંત સુધી તે ત્યાંજ રહેશે.” તેની આંખમાં વીજળી ઝળકી રહી—તેની નસોમાં ગરમ લોહી કુદકા મારવા લાગ્યું અને અચાનક ઓકટેવિયાનો હાથ પકડી તે પર તેણે યુમી લેવા માંડી.

“મી. હાર્લી ! છોડો—હું તમને પગે પકું—નહિ—તમને હુકમ કરું છું કે મને છોડી—દો—” બચ અને આનંદથી ધડકતી છાતીએ લાલ લાલ ગાલ સાથે, અજબ મદીલાં અને બચગકિત નેત્રે ઓકટેવિયા લયડતા અવાજે બોલી.

“નહિ. નહિ. મને આ સુંદર મોહક હાથ છોડી દેવાનું ન કહે—” પોતાના હોઠ સાથે હજી સુધી ઓકટેવિયાનો હાથ અચાલી રાખી, ધુટણીએ પડીને હાલી મોઢ્યો : “ઓકટેવિયા ! સુખ અને આશાનો પ્યાલો જે તેં મારા ઓઠ સુધી આવવા દીધો છે તેને ઝટકા મારી દોળી ન નાખ. હું તને ચાહું છું. ઓકટેવિયા ! હું તને પૂજું છું. તું સુંદર છે, બલી છે, પ્રેમાળ છે, દૈવી છે—અરે ! તુંજ મારા જીવનનું સર્વસ્વ છે ! મારી મધુરી મેતા ! હું પરમાત્માના કસમ ખાત્રને કહું છું કે તને આ આખે જોઇ ત્યાં સુધી પ્રેમ શી ચીજ છે તે હું જાણતો નહોતો. તારા સુંદર વદનપર મારી નજર પડી એ સુખદ, મંગલ પણ સુધી કાંઈ પણ રમણીએ મારા હૃદયને ભેચેન બનાવ્યું નહોતું. તારા સિવાય કાંઈપણ સ્ત્રી આ જીગરને ભેચેન બનાવી શકી નથી. મારા તરફ જો—નજર ફેરવી ન લે—ઓકટેવિયા !...” તેની વાણી વધુ ને વધુ મોહક થતી ગઇ : “તારી આંખો કે જે મારી નસોમાં વીજળીક ચેતન લાવે છે તેને મારા વદન પર સ્થિર કર અને પ્રેમની ગંભીર, ભેદી ભાષા મને વાંચવા દે—તારા સુંદર વદનપર નજર કરી

મને મારી આશાનો મિનારો ચલુવા દે—”

ઑકટેવિયાને શું કરવું તે સુઝ્યું નહિ. તેના દીક્ષમાં ભય અને પ્રેમની લાગણી તોફાન મચાવી રહી હતી. તે અરધી શરણે થઇ, પુષ્પ-ધન્વાના કાંતિલ બાણ તેને પણ વાગી ચૂક્યા હતા. અઑકસ અને અસ્થિર મને તે નીચી નમી. તેના લાંબા ઝૂલકા તેની સમક્ષ ધુટણીએ પડેલા હાલીના શરીર સાથે અથડાયા અને અંતે ઑકટેવિયાનું સુંદર રેશમી વાળ-વાળું માથું મી. હાલીના કપાળે અડક્યું. તરતજ તે ઉભો થયો અને તેણે ઑકટેવિયાની ગરદનની આસપાસ હાથ નાખી તેને ગાઢ આલિંગન દીધું. તેના વીખરાયેલા વાળ વહાલથી વ્યવસ્થિત કર્યા. ઑકટેવિયાએ તેના તરફ શોકભરી-ઠપકાભરી નજરે જોયું પણ તેણે તેનો હાથ હળુપણે પકડી રાખ્યો હતો.

“મને છોડી દો! ખુદાને ખાતર મને છોડી દો. મારી બહેન આવી પહોંચશે—” નીચું જોઇ, હાલીના હાથન પોતાનો હાથ રહેવા દઇ ઑકટેવિયા બોલી.

“તેથી શું? હું તેને કહીશ કે હું તને ચાહું છું—વહાલી ઑકટેવિયા!—”

“નહિ-નહિ-મી. હાલી! હમણાં નહિ. વિચાર કરો—”

“હવે મને મીસ્ટર ના કહે—મને જ્યોજ્ઞ કહીને બોલાવ વહાલી!” ઑકટેવિયાની કમ્મરની આસપાસ હાથ વાંટાળી તેને નજીક ખેંચી, તેના સુંદર માથા સાથે પોતાના ગાલ અડાડતો હાલી બોલ્યો.

“વિચાર કરો,” જ્યોજ્ઞ! ભય ભયાં, ધીના પણ સ્નેહાળ રૂપેરી ઘંટડી જેવા અવાજે ઑકટેવિયાએ કહ્યું: “વિચાર કરો કે આપણે થોડાજ સમયથી એક બીજાને પીઠાનતા થયાં છીએ—મારા પિતા ઘરમાં નથી—”

“ત્યારે મારી પરી! હમણાં આપણે આપણો પ્રેમ સુત રાખીશું પણ તું મને ચાહે છેને? આ સવાલના જવાબ પર મારા સુખનો આધાર છે.” મી. હાલીએ છેલ્લું તીર ફેંક્યું.

“જો હું હકારમાં જવાબ આપું તો તમો શું ધારશો?”

“એટલુંજ કે તું જેટલી મોહક અને સ્નેહાળ છે તેટલીજ કામગી અને પ્રેમાળ છે.”

“તમે મારી પાસે શું બોલાવવા માગો છો ? બોહ ! તમને સુખી કરવા માટે હું શું બોલું ?” આવેશમાં આવેલી ઓકટેવિયા બમડી.

“હું તારી પાસેથી એ સાંભળવા માગું છું કે તું મને ચાહે છે. હું તને એટલા પ્રમળ પ્રેમથી ચાહું છું તેવીજ રીતે તું મને ચાહે છે એટલુંજ હું જાણુવા માગું છું. બોલ હાલી-મીડી-પ્રેમાળ ઓકટેવિયા ! એ જાદુભર્યા શબ્દો તારે મ્હોડે બોલ અને મને દુનિયાનો સૌથી ભાગ્યશાળી પુરુષ થવા દે.”

“પણ-પણ...” તે બમડી : “જો હું એમ કહીશ તો તમે મને અણસમજી, અધીરી, અવિચારી ગણશો.”

“નહિ. કદિપણ તારે માટે એવા વિચાર મારા મનમાં આવવાના નથી,” ઓકટેવિયાને એક ખુરશી પર બેસાડી અને તેની બાજુમાં બેસી જ્યોજાં હાલી બોલ્યો : “હાલી ! મને કહે કે હું તને અણમતો નથી. મને જાણુવા દે કે તું મને ચાહે છે. મ્હોં ના ફેરવી લે મીડી ! મને તારા મધુરા ઓઠોએ “હું તમને ચાહું છું” એ શબ્દો બોલાતા જોવા દે-”

“બોહ ! તમને કોણ પહોંચી શકે ?” સ્નેહથી મદમસ્ત થતી, લજ્જાથી મુઝાતી ઓકટેવિયાએ જવાબ આપ્યો : “હું-હું-તમને ચાહું છું.”

પુનઃ હાલીએ તેને આથમાં જકડી લઈ તેના વાળપર, મ્હોંપર, ઓઠપર સેંકડો સુમીઓ લીધી અને ગાદ આલિંગનથી ઓકટેવિયાને મુઝતી નાખી. ઓકટેવિયાની છાતી ધડકી રહી હતી. તે જાણે કોઈ નવીજ દુનિયામાં જન્મ પડી હતી. અચાનક તે એવા પ્રદેશમાં જઈ પહોંચી હતી કે જ્યાંના ઝરણાં પ્રેમગીન ગાતાં હતાં. વનસ્પતિ લીલી હમ થઈ આશુક માથુકોને શીતળ છાંયે આપવામાં મેળ સમજતી હતી અને જ્યાંના પવનમાં પ્રેમની મધુર ફેરી સુગંધ હતી. પ્રેમની પ્રથમ મસ્તીમાં તે ભૂતકાળ ભૂલી ગઈ. ભવિષ્યની તેને પરવા નહિ રહી, વર્તમાન પલના અનિર્વાચ્ય આનંદમાં તે મસ્ત થઈ ગઈ. તેની આંખોમાં મહોબતની ખુમારી હતી મગજમાં પ્રેમનું તાન હતું. તે પોતાની બહેનને ભૂલી ગઈ હતી અને હાલીના બાહુપાશમાં તેને કોઈ જોઈ જશે તેનો ભય પણ તેને દવે રહ્યો નહોતો. આ નવીન આનંદમાં તે આખા જગતને ભૂલી ગઈ હતી અને જો હાલી સમયસૂચક ન રહ્યો હોત તો બન્ને એજ દશામાં પકડાઈ ગયાં હોત. ધીમેથી ઓકટેવિયાને જરા દુર ખસેડી હાલીએ કહ્યું :

“હાલી ! આ એવું સુખી સ્વપ્ન છે કે જ્યાં આપું જગત ભૂલી જવાય છે. પણ આપણે કાલા થવાની જરૂર છે. પોલિન હમણાંજ પાછી આવશે. બોલ મીડી ! બોલ, આવતી કાલે સાંજે તું એક બે કલાક એકલી. બહાર નીકળી શકશે ?—ચમક ના—હાલી ઓકટેવિયા ! મારે તને એટલી બધી વાત કરવાની છે—”

“મારી બહેન સાથે કુમાર કરવાનું મને ના કહેતા—”

“કુમાર !—” મીડું મોહક હાસ્ય કરતો હાલી બોલ્યો.

“કુમાર નહિ તો બીજું શું ?”

“પ્રભુ માફ કરે ! હું તને કોઈપણ અયોગ્ય કામ કરવાનું કહુંજ નહિ—”

“ત્યારે તમે શું કહેવા માગો છો ?”

“તેં પોતેજ કહ્યું ને કે હમણાં પોલિનને આપણા પ્રેમની વાત કરવાની તારી મરજી નથી. જે તારી મરજી ન હોય તો મને ના મળતી—” હાલીએ જરા ગુસ્સે થવાનો ડાળ કર્યો.

“જાઓ, ગુસ્સે ન થાઓ !” ઓકટેવિયાનો જીવ પ્રિયતમનો ગુસ્સો જોઈ ઉડી ગયો.

“નહિ, નહિ. હાલી ! હું ગુસ્સે થયો નથી. મને વચન આપ. તું મને કાલે મળીશ ને ?” ઓકટેવિયાની આંખો પર ચુમી લેતો હાલી બોલ્યો.

“હા.” ઓકટેવિયા અસ્પષ્ટ સ્વરે બબડી.

“આભાર, હાલી ! આભાર ! ત્યારે કાલે સાંજે છ વાગે આપણે ફરીથી મળીશું. પોલ મેલમાં મીસીસ પ્રેસની નામાંકિત દુકાન તો તે જોઈજ હશે ! હું તારી ત્યાં રાહ જોઈશ.”

“વારૂ” ઓકટેવિયાએ વચન આપ્યું. હાલીને આ વિજયથી હૃષ્ટ થયો. તેણે પોલિન ઓકટેવિયાનો અસ્થિર અને આવેશમય ચહેરો જોઈને શકમંદ ન થાય તે માટે તેને શાંત થવાની સલાહ આપી. પણ ઓકટેવિયા એના નટક ભજવવામાં નીપુણ નહોતી જેમ તેમ તે શાંત થઈ. પોલિન આવી. ટેબલ પર ખાણું રજી થયું. ખાણા પર મી. હાલીની વાતચીત બધું મોહક થઈ. કોઈ કોઈ વાર ઓકટેવિયા તેના પર એટલી બધી મુગ્ધ થઈ જતી કે સઘળો દંભ છોડી દઈ, પોલિનની હાજરીમાં

હાલીને પોતાના પ્રેમી તરીકે જાહેર કરવાનું તેને મન થઈ જતું. પણ મહા મેહનતે તે પોતાની લાગણી કાણુમાં રાખી ચુપ રહી. પોલિનને હાલીની વાત ગમી ખરી પણ જ્યારે તે પ્રેમાળ કાવ્યો કે સાહિત્યની વાત કરતો ત્યારે પોલિન પર તેની કંઈ અસર થતી નહિ.

લગભગ મધરાતે મી. હાલીએ બન્ને બહેનોની રમ માગી. ઓકટેવિયા બગીચાના દરવાજા સુધી તેને વળાવવા ગઈ. ત્યાં તેનો હાથ ઉતાવળથી ચુમી લઈ હાલીએ કહ્યું: “હાલી ! આવતી કાલનું વચન ભૂલી નહિ જાય ને ?”

‘ નહિ.’ તે બોલી.

બન્ને છુટાં પડ્યાં. હાલી પોતાના વિજય માટે મલકાતો રસ્તે પડ્યો અને પોતાના હૃદય પર સામ્રાજ્ય મેળવનાર યુવાનનાં સ્વપ્નાં બેચા માટે ઓકટેવિયા પાછી ફરી.

રતીલાલ ઠક્કરની અણમોલી વાર્તાઓ

ખલકના ખેલ

૨૩૦ પાનાં, પાકું બાઇન્ડીંગ,

સુંદર ચિત્રો—ફક્ત રૂ. ૬૦૬

પોસ્ટેજ ૪ આના.

વિલાસ ઓફીસ, મુંબઈ.

સંગ રાજ-સહસ્ય.

નેના જમના હાથ એક ગંદી છોકરીની કમરની આસપાસ
થાંધેલા હતા. (પાનું. ૧૨)

પ્રકરણ ૧૦ મું.

ભેદી લોંચરામાં.

હાલમાં મીઠાં સ્ત્રીટને નામે ઝોળખાતી ગ્રીપલગેટ, જીલ્લામાં આવેલી એક ગંદી ગલી અમે જે સમયની વાર્તા લખીએ છીએ તે સમયે ગ્રામ સ્ત્રીટને નામે ઝોળખાતી હતી અદારમી સદીની આખરે આ લનો ધણે અત્યંત ધિક્કારપાત્ર અને નીચ બદમાસોથી ભરપૂર હતો. રસ્તો ખડખડો અને ખાડા ટેકરાવાળો હોવાથી જવલ્લેજ કોઇ ગાડું આ રસ્તે જમ પહાંચતું. કમકે સુકી રતુમાં પથ્થરથી ગાડું ખોખડું થઇ જવાનો અને વરસાદમાં ગાડાનાં પૈડાં કાદવમાં ઢટાઇ જવાનો ભય રહેતો હતો.

આ લત્તામાંના મકાનો અત્યંત કંગાળ અને દુકાનો પણ ગંદી હતી. દરેક ઘરમાં અનેક કુટુંબ રહેતાં હતાં અને ગરીબોને લીધે પ્રમાણિક કારિગરને બદમાશ ચોરની પટોશમાં રહેવાની કરજ પડતી હતી. પરિણામે પ્રમાણિક કારિગર ચોરની સંગતમાં ચોર બની જતો અને એ રીતે દુનિયામાં બદમાશીનું જોર વધ્યું જતું. બાળકોને કાને જન્મતાં વાર બીભત્સ શબ્દો સંભળતાં અને આવા વાતાવરણમાં ઉછરેલા બાળકો મોટા થતાં જોલ મહેલના વાલી થવાનાજ ધંધા કરતાં.

ગ્રામ સ્ત્રીટમાં ચોરી કરવાની, બદમાસ થવાની અને એવીજ ભાત ભાતની નીચતાની તાલીમ આપનારા અનેક અડ્ડા હતા. વ્યભિચાર, ચોરી, છેતરપીંડી વિ. દુગુણોની કેળવણી ખુદ માઆપોજ પોતાનાં બાળકોને આપતાં હતા. આ લત્તામાં અનેક અનીતિના ગંદા ધામો હતાં. ગરીબો અને કંગાળ્યત પોતાનો જલિમ દોર ચલાવી રહી હતી. ટુંકમાં અહિંના ધરો જોલની અંધારી કોટડી કરતાં પણ બદનર હતાં. અહિં સમાજની બેદરકારીથી પેદા થયેલા ઝેરી કીડાઓ વસતા હતા અને એ કીડાઓ આખા સમાજને ફેલી ખવાની તક શોધી રહ્યા હતા. જન્ય લંડન શહેરના અમીર ભિમરાવો જ્યારે પાણી પેટે પૈસા વેરી અમનચમન કરી રહ્યા હતા ત્યારે ગ્રામ સ્ત્રીટમાં ગરીબો બદમાસી પેદા કરતી હતી અને છતાં એજ લંડન શહેરમાં શેંકડો દેવગોના મિતારાઓ આકાશ તરફ નજર કરી “પ્રભુના મંદિરની” સાદી આપતાં ઉમાં હતાં એ મંદિરોના ધર્મગુરુઓએ અને સમાજપર શાસન ચલાવના અંડખાંઓએ ગ્રામ સ્ત્રીટનાં કંગાળોના નિરાશ જીવનમાં આનંદનું એક પણ કિરણ રેડવાની કદિ કે.શંપ કરી છે ! નહિ. શિક્ષણ ખાનાના અધિકારીઓને આ કંગાળોના બાળકોને

કેળવવાની દરકાર નહોતી રાખ્ય તેના તરફ ઝાંખીને પણ જોતું નહોતું,

અમ સ્ક્રીટમાં અનેક દુષ્ટતાના મકાનો હતાં પણ આ નવલકથાના સમયે * ‘કોંચીન કેન’ જેવો નીચ અરેા ખીજે કોઇ નહોતો. જુવાન ચોરો અને નાદાન વેશ્યાઓનું એ વડું મથક હતું અને આ નાદાન કોમળ વયના બદમાસો નિર્લજ્જતાની એટલી હદે ગયાં હતાં કે જેવી નિર્લજ્જતા ‘એગર્સ’ સ્ટાફ’ માં પણ જણાતી નહોતી.

એ ગંદા મકાનમાં એ ઓરડા હતા. આગ્રા ઓરડા કરતાં પાછલો ઓરડો વધુ નાનો હતો અને ખંને ઓરડા વચ્ચેનું દ્વાર ખુલ્લું રાખવામાં આવ્યું હતું. મકાનની છતપર ધુમાડાના ડાઘ પડ્યા હતા. દીવાલોપર કોલસાના લીસોટા હતા અને એ ત્રણ મીલુમત્તી ટીમ ટીમ થતી ત્યાં સળગી રહી હતી લગભગ ત્રણ ડઝન મુખાઓ અને કુમારો અહિંયા સ્વછંદ વિહાર કરી રહ્યાં હતાં. વાનાવરણ તમાકુ કાંદા અને દારૂની વાસથી અસહ્ય થઇ ગયું હતું અથાં આળકોના કપડાંમાંથી પણ અદમો નીકળતી હતી.

આ આળકોની ઉમ્મર દશથી સોળ વર્ષની વચ્ચે હતી. કુમારોની મંડળી “કોંચીન પ્રીન્સ” (આળ ચોરો) ને નામે ઓળખાતી અને એક સરદારની સરદારી નીચે ચાલતી. આ મંડળનો સરદાર અત્યારે હાજર હતો તે એક ભાગેશી ખુરશીપર લાંબા ટાંટીઆ કરી બેઠો હતો. તેના ડાયામાં દુટ્ટી પાછપ હતી. તેનો જમણો હાથ તેની પડામે બેઠેલી એક ગંદી છોકરીની આસપાસ વીંટાયેલો હતો અને ડાયા હાથમાં તેણે એક નાની હથોડી રાખી હતી. ત્યારે અવાજ વધી પડતો ત્યારે આ હથોડી ટેબલપર અક્ષાળતો એટલે બધા ચુપ થઇ જતા. સોળ વર્ષના એ સરદારનું નામ કોંચીન ગ્રાન્ડ હતું અને બધા તેને માન આપીને વર્તતા હતા. આટલી નાની વયમાં તેનામાં વ્યભિચાર, શરાબી, લુચ્ચાઇ, બદમાસી વિ. બધા દુગુણો ખીચોખીચ ભરાઇ ગયા હતા, તેનું મ્હો શીકારી કુતરા જેવું હતું અને તે આ જુવાન ચોરોમાં “પ્રતિષ્ઠીત” ગણાતો હતો.

તેની માથુક તેના જેટલીજ ઉમ્મરની હતી. તેનો ચેહરો શીકકો અને ખીમારીની ગવાહી પુરતો હતો. આર વર્ષની વયે તે કોઇ બુદ્ધીની જગમાં ફસી માઆપની છાયા છોડી નાસી ગઇ હતી અને ત્યારથી અનીતિનો પેશો કરી હાલની કંગાળ સ્થિતિમાં આવી પડી હતી. તેના સાથીઓ તેને શીકસ્ટર સેક્ષને નામે ઓળખતા હતા.

* કોંચીન કેન—આળકોનું ઘર.

આટલા વણુન પછી અમે અમારી નવલકથા આગળ ચલાવીશું. મધરાત થવાને વીશેક મીનીટની વાર હતી. એ સમયે મી. દસસનના નોકર પાસેથી મી. પેન્ને ગંદા કપડાં ઉછીના લીધાં અને તે પહેરી લઇ જાણી જોઈને પોતાના હાથ મેલા કર્યા: આવા ચીથરે હાલ પોષાકમાં સજ્જ થઇ તે કીચીન કેનમાં આવ્યો. પણ ઉંઘર પર પગ મૂકતાંજ તેણે જે શરમભર્યા દેખાવ જોયો તેથી તેનું દીલ ધિક્કાર અને ભયની લાગણીથી ધબકી ગયું. ચીથરે હાલ કુમારો મોટા બરાડા પાડીને એક ખીલત્સ ગીત ગાઇ રહ્યાં હતાં. કીચીન કેન સાથે સરખાવતાં પેન્નેને ‘મેગસ’ રડાઈ” નો અડો સ્વર્ગ જેવો લાગ્યો.

“ઓ ખીલ ? આ કાંઈ અજાણ્યો માણસ આવ્યો લાગે છે—” પેન્નેને જોઈ એક છોકરો બોલ્યો:

“અદિ આવો—આમ ઉભા રહેવાની જરૂર નથી. અમે તમારે માટે જગ્યા કરીશું.”

પેન્ને સાવધ થયો અને ખીલના આમંત્રણથી ખુશી થયો હોય તેમ તેની પાસે ગયો. તરતજ બેચાર છોકરીઓ ને છોકરાઓએ તેને માટે ટેબલ પર જગ્યા કરી અને પેન્ને બેઠો.

“બોલો, હવે તમે શું પાશો ? અમારા નાક સુકાઇ ગયાં છે સમજ્યા ? ” ખીલ બોલ્યો.

“ખુશીથી ખીર મંગાવો—” કહી પેન્ને પોતાના ગંદા કોટના ખીશામાંથી બે ત્રણ શીલીંગ કાઢી ટેબલ પર ફેંકી.

“શાઆશ ! શાઆશ !” બધાં બરાડયા અને થોંઝાટ એટલો વધી પડ્યો કે ચોરોના સરદારને હથેલી અફાળી શાંતિ સ્થાપવાની ફરજ પડી. એ વખતે પીઠાંના ખુટ્ટો માલીક હાજર થઇ બોલ્યો:

“હવે શી ધમાલ છે ?”

“જો ખુટ્ટો !—” કીચીન ગ્રાંડ બોલ્યો: “અમારા આ મિત્ર અમને બધાને છાંટો પાણી પાવા માગે છે માટે જરા હસવું મેંહાં રાખ ને ખીર લઇ આવ—”

પીઠાંના માલીકે પેન્નેના હાથમાંથી સીકા લઇ તે ટેબલ પર અફાળી જોયા ને તે સાચા છે એવી ખાતરી થતાં તે જરા હસીને દારૂ લેવા ગયો.

દાર આગ્યો. પેજની સલામતી લેવાડતાં અશ્લીલ અને અસબ્ય ભાષામાં ક્રીચીન ગ્રાંડે એક બાપણુ કયું" અને બધાએ ભારી ખુશાલી વચ્ચે પોત પોતાના ગ્લાસ ખાલી કર્યાં. આ ક્રિયા ખતમ થઇ તેજ પળે એ અકામાં જાણીતો બદમાસ મેગ્સમેન દાખલ થયો.

મેગ્સમેનને જોતાંજ જુવાન ચોરોના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. તેમને મન મેગ્સમેન નકલ કરવા જોગ માણુસ હતો. ડીક ટરપીન, અને જોક શેપર્ડ જેવા ન્યુગેટ જેલના અઠંગ બદમાસોને પાગલી પાય એવો મેગ્સમેન હતો અને ક્રીચીન કેનના બાળચોરોની મહત્વાકાંક્ષા આ મવાલી જેટલા પ્રખ્યાત થવાની હતી. કુમારિકાઓ આ બદમાસ તરફ માનની નજરથી જોઇ રહી. આ પળે જો મગ્સડનો રાગ ત્રીજો જયોજ' આવ્યો હોત તો આ યુવાન વેસ્ત્રાઓ તેની આટલી દરકાર ન કરત

મેગ્સમેને ક્રીચીન ગ્રાંડ અને સેકસ્ટર સેલ સાથે શેકડંડ કરી પેજ સાથે હાથ મીલાવ્યા અને પછા યુવાનો અને યુવતીઓને મીજબાની ઉડાવવા માટે થોડાક પૈસા આપી પેજને સાથે લઇ તે ત્યાંથી બહાર નીકળ્યો.

"વેલ, આ જગા માટે તમે શું ધારો છો?" ક્રીચીન કેનમાંથી બહાર નીકળી ગ્રીપલગેટ તરફ જવાના રસ્તા પર આવતાં મેગ્સમેને પૂછ્યું.

"પોતાની દોલત, સંસ્કૃતિ અને દયા માટે દિંગ મારતા શહેરમાં આવી જગાની દસ્તી હશે એ હું માનતો નહોતો." પેજે જવાબ વાળ્યો.

"ઓહ! હું તમને કહી શકું તેના કરતાં પણ અજબ જેવી જગાઓ લંડન શહેરમાં છે—" મેગ્સમેન બેદરેક: "કદાચ તમે કોઇ દિવસ એ બધી જગા તમારી આંખે જોશો. આહ! જો આમની સભાની કમીટી આગળ મારી જુવાની લેવામાં આવે તો હું કેવી કેવી વાતો કહું? ગરીબ મજૂર વર્ગની કંગાલ્યત, તેમના દુઃખો, તેમની આપત્તિ અને તેમની અસહ્ય દાલતની જરા પણ માહિતી ન ધરાવનાર વડા પ્રધાન વિષે તમે શું ધારશો? એ કંઇજ જાણુતો નથી—"

"અફસોસ! દિલગીરીની વાત છે—"

"અરે! આ બીના ધિકારપાત્ર છે—"

"ખરેખર!"

આ સમયે તેઓ ફાર સીટ સાથે મળી જતી ગલીને નાકે આવ્યા. રસ્તામાં એક ગાડી ઉભી હતી અને ફક્ત એકજ જણુ જઇ શકે એટલી

જગા હોવાથી મેઝમેનને આગળ જવા દેવા માટે પેજ તેની પાછળ રહ્યો. પણ પેજ જમણી બાજુના મકાન અને ગાડીની વચ્ચેની જગામાંથી બે કમલાં આગળ આવ્યો કે એકદમ મેઝમેન પાછો ફર્યો અને પેજને પોતાના બંને હાથે જોસથી કમરમાંથી ઉચ્છ્રી થયેલી ગાડીમાં નાખી દીધો. ગાડીમાં એક પુરૂષ અને એક સ્ત્રી હતાં. બંનેએ પેજને પકડી લીધો. તેના મ્હોંમાં હુચ્ચો મારવામાં આવ્યો અને તેની આંખે પાટા બંધાયા. આટલું થયા પછી મેઝમેન ગાડીમાં બેઠો અને ગાડી જોસથી ચાલવા લાગી. હવે ગાડીનું બારણું બંધ કરવામાં આવ્યું અને પેજે મેઝમેનનો અવાજ સાંભળ્યો: “અમે તને યુગળાવી નાખવા માગતા નથી એટલે તારા મ્હોંમાંના હુચ્ચો કાઢી નાખવામાં આવશે. પણ ખબરદાર! જો હુમ પાડી યા જરા મ્હોંડેથી અવાજ ફર્યો તો તારો જીવ જશે. લીઝી! એના મ્હોંમાંના હુચ્ચો કાઢી નાખ.”

ગેલોઝ વીટાએ મેઝમેનના કબ્જા પ્રમાણે કયું. પેજે છુટથી દમ લીધો પણ તેના મોતીયા મરી ગયા હતા.

“હવે સાંભળો મીં પેજ!—” શ્રેડીક વાર પછી મેઝમેન ફર્યો અવાજે બોલ્યો: “તમને હાથના કયાં હેથે વાગ્યા છે—તમારી જાગમાં તમે પોતેજ સપડાયા છો માટે હવે પરિણામ માટે તૈયાર થઈ જાઓ! એટમજી?”

“તમે મારો જીવ લેશો?” થરથરતે અવાજે પેજ બોલ્યો. “હું એવો મૂર્ખો નથી. તમારા શબ્દની કૃતરાતા શબ્દ જેટલી પણ કિંમત મને એમ નથી જ્યારે તમને કેદ કરી અમે ઓછામાં ઓછી ૫૦૦ ગીની કમાઈશું.”

“મને છોડવા માટે તમે ૫૦૦ ગીની લેશો?” પોતાના મૂર્ખાઈભર્યા સાદસ માટે પરતાતો પેજ બોલ્યો.

“કેમ? બહુ થઈ ગયા!—” બીન્ને અવાજ સાંભળ્યાં આ અવાજ બીગ બેગરમેનનો હતો તે પેજ ઓળખી શક્યો.

પેજ નિરાશા અને લયથી થરથરી ગયો તે એક બોલ પણ બોલી શક્યો નહિ અને ગાડીમાં એક બાજુએ માન પડી રહીને અતંક શોકગતક વિચારો કરવા લાગ્યો.

ગેલોઝવીટા, મેઝમેન અને બેગરમેન હવે છુટથી વાતચીત કરવા માંડી અને ઘોડાઓને વારંવાર ચાલુક મારતો ડ્રાઇવર ગાડી જોસથી હાંકવા લાગ્યો.

લગભગ પોણા કલાક મુસાફરી ચાલુ રહી આખરે ગાડી થોભી પેજને નીચે ઉતરવાનો હુકમ થયો. તેની આંખપર પાટા બાંધેલા હતા. તેની એક બાજુએ મેંસમેન અને બીજી બાજુએ બીગ બેગરમેન આવ્યો અને બન્ને જણ તેનો ડાબો જમણો હાથ પકડીને તેને કોઇ ગંદી ગલીમાંથી લઇ જવા લાગ્યા.

“ચુપ રહેજો—નહિ તો મરી જશો.” ડગલાં ભરતો મેંસમેન બોલ્યો.

“તમારા માથામાંથી ગોળી પસાર થઇ જાય તે ખુશકારક નથી હો !” બીગ બેગરમેને ઉમેયું.”

પેજને બિચારાને ખોલવાની શુદ્ધિજ નહોતી તે ભયથી ચુપ રહ્યો. થોડીવારમાં તેને કોઇ મકાનના બે ત્રણ પગથીઆ ચઢાવવામાં આવ્યા. આ મકાનનો દરવાજો ગેલોઝવીડાએ અગાઉથી જઇને ખોલી મૂક્યો હતો. મેંસમેન પેજને લઇ તેમાં દાખલ થયો મકાનમાં થોડાંક ડગલાં ભર્યા બાદ પેજને એક પથરની સાંકડી સીડીપરથી નીચે ઉતારવામાં આવ્યો તળીએ જતાં ગેલોઝવીડાએ એક બારણાંની લોખંડી સાંકળ ઉઘાડી. દ્વાર ઉઘાડતાં થોડીક પળ ગઇ અને દ્વાર ઊઘડ્યું કે તરતજ અંદરથી કોઇનો દર્દભર્યો અવાજ સાંભળાયો:

“ભાઇઓ, મહેરબાની કરી મને છુટો કરશો ?”

“જ્યાં સુધી તમે અમારી સરતો મંજુર ન કરો ત્યાં સુધી નહિ—” મેંસમેને જવાબ આપ્યો: “પણ અમે તમારે માટે એક સાથી લઇ આવ્યા છીએ તેની સાથે ગમ્મત કરજો.”

“બદમાસો !—” અંદરથી ગુસ્સાભર્યો પોકાર થયો.

એજ પળે બીગ બેગરમેને તે બેઠી અને ભયંકર ભોંયરામાં પેજને ધકકો મારી દાખલ કર્યો અને તરતજ પેજા લોખંડી દરવાજા બંધ કરવામાં આવ્યા.

પેજ રથીર, અવાક, સ્તબ્ધ બની ઉભો રહ્યો. બદમાસો પાછા જવાના અવાજો તેણે સાંભળ્યા. પછી તેણે પોતાની આંખપરનો પાટો છોડી નાખ્યો અને અફસોસ ! તેણે શું જોયું ? તે ભયંકર અંધારા ભોંયરામાં કેદ થયો હતો. તેની નિરાશાનો પાર રહ્યો નહિ. હતાશ થઇ તે ભોંયપર બેસી ગયો.

“કમનસીબ ગૃહસ્થ મારી સાથે આ ભોંયરામાં દુઃખી થવા આવનાર તમે કોણ છો ?” પેજે અગાઉ સાંભળેલો અવાજ આવ્યો.

‘હું ખરેખર કમનસીબ માણસ છું ભાઈ!’ પેળે બંને હાથે વાળો ખેંચતાં જવાબ વાળ્યો.

“હશે પણ તમે મારા જેટલા દુઃખી નહિ હો! ઓ પ્રભુ! મેં જે જે આકૃતો ખમી છે, જે જે ત્રાસ વેઠ્યા છે તેનો જ્યારે મને વિચાર આવે છે ત્યારે હું પાગલ બની જઈ છું.”

“આકસ્મિક રીતે બે કમનસીબ જીવો આ બેઠી બોંયરામાં સાથે મળ્યા છે. આવો, આપણે એકબીજાની પીછાન કરી લઈએ. મારૂં નામ પેળ છે—ને—હું વુડ સ્પીટમાં આવેલી મેસસ’ હસ્ટન એન્ડ મોરલીની પેઢીનો નોકર છું—નહિ—હતો—”

“મારૂં નામ સર રીચર્ડ સ્ટેન્ફર્ડ છે. ભાઈ!” બોંયરામાંના બીજા સખસે જવાબ આપ્યો.

પેળની અજાણ્યબીનો પાર રહ્યો નહિ. જે રીચર્ડ સ્ટેન્ફર્ડને ખુની દગાખાજ, સ્ત્રીધાતક અને નીચ બદમાસ સમજીને તે તેની પાછળ પડતાં મેગ્સમેનના પંજામાં ફસી પડ્યો હતો તે આ બદમાસોની જાળમાં ફસી આ ભયંકર બોંયરામાં શી રીતે આવી પહોંચ્યો? ત્યારે તેણે શું કંઈ ભયંકર બૂલ કરી સર રીચર્ડને બદલે મળતા ચહેરાની મહોકાણમાં કોઈ બળતાજ સખસની પૂઠ પકડી હતી? આ ગજબનાક ઘોટાળો શો છે? સર રીચર્ડ જે એલ્સથરીની બેંકમાં ઘોટાળો કરી, પોતાની પત્નીનું ખુન કરી, પોતાના આલીશાન મકાનને આગ લગાડી નાસી ગયો હતો તે મવાલીઓના પંજામાં શી રીતે આવ્યો? શું એ ખરેખરો ગુનેહગાર છે કે કોઈ ભયંકર કાવત્રાનો ભોગ થઈ પડ્યો છે? જો આ કેદી સર રીચર્ડ હોય તો આખાદ એનાજ જેવો પેસો મીઠા હાલી’ કોણ હશે? મીઠા હાલી’એ નિર્દોષ ઝોકડેવિયાને પોતાની પ્રેમજાળમાં ફસાવી ચોકસ જગ્યાએ બોલાવી હતી ત્યાં તે ગઈ હતી કે? એ નાદાન બાળાના પ્રેમનો અંજમ કેવો આવ્યો? એજ ઝોકડેવિયાના ઘરમાં કુમારી અવસ્થામાં ગુપચુપ બાળકને જન્મ આપી, તેને ડોક્ટર થસ્ટનને ત્યાં મૂકી ચાલી ગયલી પેલી ઉમરાવજાદી જેવી યુવતી અને તેની ખુબસુરત સાથી કોણ હતી? અસાધારણ બેદો, ગજબનાક કીસ્સાઓ અને આવાપીવાનું પણ ભૂલાવી દે એવા બનાવોની હવે શરૂઆત થાય છે. માટે પ્રિય વાંચનાર! સાવધ થા અને આગળ વધ !

પ્રકરણ ૧૧ મું.

સર રીચર્ડ સ્ટેમ્ફર્ડની કમ'કથા.

“સર રીચર્ડ સ્ટેમ્ફર્ડ” એ નામ સાંભળતાંજ પેન્નના આશ્ચર્યનો પાર રહ્યો નહિ. તે આંખ ફાડી ફાડીને પોતાના સાથીને જોવા લાગ્યો પણ બોંયરામાં એવો ગાઢ અંધકાર હતો કે સર રીચર્ડનું મ્હોં તે જોઈ શક્યો નહિ.

“તમે સર રીચર્ડ ?”

“હા. હુંજ એ કમનસિય બેરોનન્ટ ! તમે મારી કરણ કમ'કથા સાંભળી છે ?”

“કરણ કમ'કથા ?”

“હા. મારા જેવો કમનાસિય માણસ આજે આખા લંડનમાં બીજો કોઈ નહિ હોય. તમારા અવાજ પરથી જણાય છે કે તમે મારી વાત સાંભળી છે. બોલો, બાઈ પ્રભુને ખાતર કહો, લોકો મારે માટે શું કહે છે ? “સ્ટેમ્ફર્ડ હાઉસ” માં બનેલા બનાવો વિષે પ્રગ્ન શું ધારે છે ? બદમાસ રાખે અને માટિ'નને સગ્ન થઈ ? બાઈ હું તમને પગે લાગીને તમે જે જણાવતા હો તો તેથી મને વાકેફ કરવાની વીન'તી કરું છું.”

“તમે મને અજાણ્ય કરી નાખો છો. અરે બહા માણસ ! તમને ખબર છે કે, મારી દુર્દશા માટે તમેજ જવાબદાર છો ?”

“હું ? મારે ને તમને શો સંબંધ ?”

“જો હું તમારા કમનસિય કીસ્સામાં પડ્યો ન હોત તો આ બોંયરામાં મને પૂરી જનાર બદમાસના સમાગમમાં હું ન આવત. પરમ દિને રાતે તમે જ્યોજ' એન્ડ બુલ્વર હોટલમાં આવ્યા-પછી તમે ક્યાંક ગુમ થઈ ગયા...”

“અરે રામ ! એ બદમાસો મારી આગળ કોઈ પાગલને મૂકી ગયા કે શું ?” સર રીચર્ડના સ્વરમાં નિરાશા આવી. પેજ તે સમજ્યો.

“સર રીચર્ડ !—” પેજ બોલ્યો, “જો તમે સર રીચર્ડ હો તો કંઈ ભયંકર ગોટાળો થયલો હોવો જોઈએ. હું પાગલ નથી પણ જો આ ભયંકર સ્થળે વધુ વખત રહેડું પડશે તો હું જરૂર પાગલ થઈ જઈશ. કૃપા કરી આંતિથી વાત કરશો તો આપણે જે ભ્રમમાં પડ્યા છીએ તેનો નિકાલ થઈ જશે”

“તમે કહો છો કે પરમ દિને રાતે તમે મને જ્યોજન એન્ડ બુલ્વર હોટલમાં જોયો હતો.”

“હા મેં તમને જોયા હતા. તમારી સાથે જરા વાત કરી હતી પણ તમે અભિમાનથી મ્હોં ફેરવી બેઠા હતા; ને પછી તરતજ ગચ્છાંતિ કરી ગયા હતા.”

“તમારી ભારી બૂધ થાય છે. એ રાતે હું એ હોટલમાં ગયો નહોતો એટલુંજ નહિ પણ એ ભયંકર રાત તો મ્હેં આ ભયંકર ભોંયરામાં ગાળી હતી.”

‘ત્યારે તમે સર રીચર્ડ સ્ટેમ્પડ નહિં હો.’

“અરે હુંજ એ અભાગી માણસ છું.”

“સણુ કરો આપણે તારીખ વાર મેળવી જોઈએ. એલ્સમરીને ભયંકર અનાવ તા. ૦ ૪ થી જન્યુઆરીને સોમવારે જન્મે હતો ને?”

“હા એ ધાનકી અનાવ પછી બદમાસાં મને એક બંધ ગાડીમાં નાખી, મારા મ્હોમાં હુએ મારી મને અહિં નાખી ગયા હતા. મારી સ્મરણ શકિત પ્રમાણે તા. ૦ ૫ મીની સવારે છ વાગે કેદ થયો હતો, અને ત્યારથી અહિંજ સડ્યા કરે છું.”

“મેં તમને તા. ૦ ૫ મીએ હોટલમાં જોયા હતા—હા ખરાબર છે મંગળ વારે રાતે હું તમારા પાછળ પડ્યો હતો. બુધવારે રાતે હું “એગસ્ટ સ્ટાફ” માં ગયો હતો. આજે ગુરવારની રાત છે—નહિ શુક્રવારનું પ્રભાત છે—કેમકે એ વાગી ગયા છે.”

“હું કસમથી કહુ છું કે હું હોટલમાં ગયોજ નથી. હશે પણ તમે મારી પાછળ શા માટે પડ્યા હતા?”

“ધનામની લાલચે !”

“મને પકડવા માટે ધનામ?—આહ! સમજ્યો. બદમાસ મારી ને રામસેએ સધળા બુદ્ધા આરોપો મારા પર ઢોળ્યા હે. બાહ! તમે મારા મિત્ર થશો?”

“હા હું પણ એજ ઇચ્છુ છું. મારે મંગળ આ ગોટાળા ચક્રમાં મ્હેર મારી ગયું છે.”

“વાર હું જે પૂછું તેનાજ જવાબ આપો. મારા પર કેવા આરોપો પુકવામાં આવ્યા છે?”

“સાચું જ કહું ?”

“હા હું હવે ગમે તેવી કારમી વાતો સાંજળવાને તૈયાર છું.”

“તમારા પર ભયંકર આરોપો છે.”

“કયા કયા ?”

“વિશ્વાસઘાત, ખુન, આગ લગાડવી વિ.”

“આહ ! દુનિયામાં કેવી નીચતા ચાલી રહી છે !” બન્ને થોડીવાર મૌન રહ્યા.

“હું તમને મારી કર્મ કયા કહીશ-” સર રીચર્ડે મૌન તોડી કહ્યું : “મારી આપવીતી તમે જાણશો ત્યારે તમને મારી દયા આવશે. મને કેદ કરનારા બદમાસો મારી પાસે એક એકરાર પર સહી કરાવવા માગે છે. તેમનો હેતુ હું હવે સમજ્યો. અત્યાર સુધી મેં સહી કરવાની ના પાડી છે. હવે તો પ્રાણ જાય તો પણ સહી કરવાનો નથી. હું તમને પ્રભુને હાજર ગણીને કહું છું કે હું નિર્દોષ છું. હું એક ભયંકર પ્રપંચજનનો ભોગ થઈ પડ્યો છું. જે સદ્ભાગ્યે તમે મારા કરતાં વહેલા છુટી જાઓ તો, તમે આ કમનસિખ મિત્રને ભૂલી જશો ?”

“નહિ.”

“સાંજળો. હું તમારી આગળ મારી જાતીનો બોજો બોલો કરું. મારી ઉમ્મર છત્રીસ વર્ષની છે થોડા દિવસ પહેલાં હું મારી જાતને ધન્ય માનતો હતો. સુખ, પ્રેમ, આનંદ, દોલત સર્વની મારે ત્યાં વિપુલતા હતી. મારી સોળ વર્ષની વયે મારી માતા સ્વર્ગે સીધાવી હતી. હું ૨૧ વર્ષનો થયો ત્યારે પિતા પણ પરલોક ગયા. મારા પિતાની મિલકત ની વાર્ષિક આવક સાત હજાર પાઉંડ હતી. તેને વહીવટ એક વિશ્વાસપાત્ર માણસને સોંપી હું દેશાટન કરવા ગયો. બાળપણમાં હું એક વાર ક્રાન્સ જઈ આવ્યો હતો. ત્યારથી પરદેશ જવાની મારી મહાત્માકાંક્ષા વધી પડી હતી. હું જર્મની અને ઇટાલી ફરવા ગયો. પાંચ વર્ષ પછી હું સ્વદેશ પાછો ફર્યો ત્યારે મારી મીલકતના મેનેજરની કાર્યદક્ષતાથી મારી જાગીર આબાદ થઈ હતી. મારી પ્રજા પણ સુખી અને સંતોષી હતી. હું “રેટરફ્રડ-હાઉસ”માં પાછો ફર્યો ત્યારે પ્રજા આનંદથી ગાંડી ઘેરી થઈ રહી હતી. એ સમયે નૃત્યનો મેળાવડો થયો હતો. અહા ! એ સુખી પળ ? એ ધન્ય દિવસ ? આ નર્ક-પુરીમાં પણ એ સ્મરણના દિવસથી મને આનંદ થાય છે.” સર

રીચક જરા મૌન રહ્યો એક દીધ નિશ્વાસ નાખી તેણે પોતાની કહાણી પુનઃ શરૂ કરી.

“આજથી દશ વર્ષ પહેલાની એ વાત છે. મારી ઉમ્મર છવીસ વર્ષની હતી. હું યોવન વસંતની લહેરમાં ઝોલા ખાતો હતો. દેશાટન કરી આવ્યા પછી મારું યુવાન હૃદય જીવનસહચરીની અંખના કરી રહ્યું હતું. અકસ્માત એક વૃદ્ધ વિધવા ને તેની પરમ રૂપવતી કન્યા સાથે મને પીછાન થયું. એક્સપ્રેસમાં એક નિર્જન મહોલ્લામાં તે રહેતી હતી. તેની કન્યાનું નામ એલીનર હતું. તેને જોતાંજ હું મુગ્ધ થઈ ગયો. મારા જીવનમાં પ્રેમનાં અંકુરો ફૂટ્યાં. થોડા દિવસમાં અમારો પ્રેમ સંબંધ વધ્યો અને એ ગરીબ કન્યાને મેં મારી પત્ની બનાવી. મારી સાસુ મીસીસ સીડલી આ લગ્નથી ખુશ ખુશ થઈ ગઈ. “હનીમુન”નું પરમ સુખ મોગવી અમે પતિપત્નિ આનંદથી જીવન ગુજારવા લાગ્યાં, મારી એલીનર પણ મને જનોજીવથી ચાહતી હતી. અમારા પ્રેમના મધુર ફળરૂપ બાળકની પ્રાપ્તિ અમને ન થઈ પણ અમે એક બીજાનાં સ્નેહમાં સુખી હતાં. પણ કોઈનું સુખ નિરંતર ટકી રહે છે? મિસીસ સિડલી અચાનક માંદી પડી ને વૈદ્ય ડોક્ટરોની ભારી મહેનત છતાં તે પરલોક ચાલી ગઈ. મારી એલીનર માતૃશોકથી વિકલ થઈ ગઈ. હું તેને ડેવનશાયર સહેલ કરવા લઈ ગયો. ધીમેધીમે તે માતાને ભૂલી ગઈ. પુનઃ અમારા સુખી જીવનની શરૂઆત થઈ. ડેવનશાયરથી પાછા આવ્યા પછી મને શીલીપ રામ્સે નામના યુવાન સાથે ઝોળખાણ થઈ. એ બદમાશનું નામ લેતાંજ મારા શરીરમાં ક્રોધની જ્વાલા ઉઠે છે. થોડાજ દિવસથી તે મીં માટીનની બેંકનો ડીરેક્ટર થયો હતો. તે અત્યંત સ્વરૂપવાન હતો. તેની વાચાળતા મોહક છે, તે મારે ઘેર આવતો જતો થતાં મારો વિશ્વાસ જીતી શક્યો. મીં માટીનને મારા પિતા સાથે મૈત્રી હતી એટલે એ બંને જણ બેંક વિષે જે વાત કરતા તે હું લક્ષ્યપૂર્વક સાંભળતો. તેઓએ ખેડુતો ની કંગાળ દશા, તેમની કરજદારી વિ. ની વાતચીત કરી બેંકને મોટા પાયા પર મૂકી ગરીબ ખેડુતોને સહાય કરવાની મને વિનંતી કરી. હું પરમાર્થ કરવાના હેતુથી તેમની જાળમાં ફસી ગયો ને બેંકનો ડીરેક્ટર બન્યો. હવે રામ્સે સાથે મારે ગાઢ સંબંધ થયો. તે મારે ઘેર દરરોજ આવતો હતો. એ અરસામાં ડેવનશાયરમાં મારા એક પ્રિયજનનું મરણ થવાથી હું ત્યાં ગયો. એલીનરની તબિયત સારી ન હોવાથી તે ઘેર રહી. હું બે મહિને ઘેર પાછો આવ્યો ત્યારે એલીનર મને ચિરહાગિનથી તડફૂતી પ્રેમ પંખીણી પેઠે વ્હાલથી બોલી પડી. પણ હવે મને ખબર પડી કે એ વ્હાલભર્યા

આલિંગનમાં હલાહલ ઝેર ભરેલું હતું. મારી ગેરદાજરીમાં રાખે દરરોજ એલીનર પાસે જતો હતો. મેં મૂખાંએ મારી પત્નીની સંભાળ રાખવા માટે તે સમયે તેનો આભાર પણ માન્યો હતો. હું મહાન મૂખાં બન્યો હતો. સમજ નથી પડતી કે હું એટલો બધો પાગલ કેમ થઈ ગયો હોઈશ ! હું પાછો ફર્યો ત્યારે એલીનરે ભારી ધામધુમથી એક મેળાવડો કર્યો. નવા મિત્રોને મળવાની તેની લાલશ વધવા લાગી. તેને અયશ આરામ અને વિલાસ વાસનાનો શોખ લાગ્યો. કપડાંલત્તાં, જરઝવાહીર, ગાડીથોડા અને નાય, મેળાવડા આદિનો ખર્ચ મેળુમાર વધવા લાગ્યો. હું એલીનરને પ્રાણુથી પણ વધુ ચાહતો હતો. તેનો ખર્ચ દદર્માં રહ્યો. ત્યાં સુધી હું કંઈ ન બોલ્યો. જેથી તેને આનંદ થાય તેમાં દાખલ ન નાખવાની મારી ઇચ્છા હતી. રાખે હમેશ તેની છાયા પેટે તેની સાથે જ રહેતો હતો. તે તેની સાથે બોલના મેળાવડામાં નાચતો, ડીનર વખતે તે એલીનરના જમણા હાથ પર બેસતો ને ફરવા પણ સાથે જ જતો એ બધું જોવા છતાં મને કંઈ શક ન ગયો. હું રાખેને મારા સગા ભાઈ જોવો માનતો હતો. તે મારી પત્નીની આટલી બધી સંભાળ રાખે તેમાં મને કંઈ અનુચિત ન લાગ્યું. આમ ત્રણ ચાર વર્ષ વહી ગયાં. એ અરસામાં હું પણ વિલાસી બની ગયો. એક બાજુથી એકની હાલત સદ્દર હોવાની માટી ન મને ખાતરી આપ્યા કરતો હતો. એકનો હિસાબ હું કદિ જોતો નહોતો. રાખે ને માટી નના અમીરી ખર્ચો જોઈ મને કંઈ શક ન આવ્યો. પણ મારા માથા પર આકૃતના બચકર વાદળાં ઘેરાઈ રહ્યાં હતાં તે હું સમજી શક્યો નહિ.”

સર રીચર્ડ જરા થોભ્યો એ ચાર શ્વાસ લઈ તેણે પુનઃ પોતાની વાત શરૂ કરી:

“ અફસોસ ! મારા જીવન પર ધનધોર વાદળાં ઘેરાયાં જતાં હતાં પણ મને જરા શક પણ ન ગયો. હું બોજો, વિશ્વાસુ ઠગાઈ ગયો. ગયા સોમવારે હું જરા પણ શંકા વિના પ્રસન્ન હૃદયે નીદ્રામાંથી બીહાર થયો ત્યારે મારા દીક્ષમાં ચિંતાનું નામ નિશાન નહોતું. એલીનરના દીક્ષમાં દગો હતો તેથી તે તે દિને અત્યંત મોહક, આનંદી અને પ્રેમાળ જણાઈ હતી. ઓ સુંદરી ! તું જ્યારે કપડી થાય છે ત્યારે જ શા માટે અત્યંત મોહક બને છે ? નાસ્તા વખતે લેડી પીટવર્થની પાણીદાર ઘોટાની જોડીની એલીનરે વાત છોડી ને એલીસબરીના સોદાગર પાસે એવી બીજી જોડી છે એમ રાખેએ તેને કહ્યું છે એમ પણ તે બોલી. હું તેના પર પૂર્ણ આસક્ત

હતો તેથી હું પીગળી ગયો. નાસ્તો કરી હું મારી એલીનર માટે અશ્વેની બેડી ખરીદવા ગયો. થોડેસવાર થઇ હું એલ્સથરી ગયો. મારો હબ્બુરીઓ મારી સાથે હતો. થોડાને તમેલામાં મોકલી નોકરને એએક કલાકની રગ આપી હું નવી ચેક બુક લેવા માટે મારી બેંકમાં ગયો. ત્યાં મને ખબર પડી કે માટીન અગત્યના કામ માટે લાંડન ગયો હતો. રાત્રે આ વાત કરતાં શીકો પડી ગયો હતો. કામના બોજથી તે કંટાળ્યો હશે એમ માની હું સોદાગરને ત્યાં ગયો ને તેની કિંમત નક્કી કરી ચેક આપી હું તમેલા તરફ જતો હતો એવામાં મારા ઘડીઆળનો છેડો તુટી જવાનું મને યાદ આવ્યું. નવો છેડો ખરીદવા હું મારા જવેરીને ત્યાં ગયો. એક છેડો ખરીદ્યા હું કદી પણ કોઇ ચીજો ઉધાર લેતો નહોતો. ફક્ત ધરગથ્થુ ચીજોનાંજ ખાતાં રહેતા ને દર મહિને હિસાબ ચુકવે થતા હતા. છેડાની કિંમત માટે જવેરીને મેં ચેક આપવા માંગ્યો ત્યારે તે મને કંઈક વાત કહેતાં સંકોચાતો હોય એવો મને ભાસ થયો મેં પૂછવાથી તે અત્યંત નમ્રતાથી બોલ્યો: ‘ત્રણ વર્ષથી આપનાં નામ પર ૮૦૦ પાઉંડની રકમ બાકી ખેંચાતી આવે છે મારે હાલમાં નાણા બીડ હોવાથી એ રકમ આપી દેશો તો આભાર થશે. આ વાંત સાંભળતાં હું અજબ થયો. એલીનરને અલંકારો ખરીદવા માટે મેં રોકડા પૈસા આપ્યા હતા. છતાં આ કરજ શાનું? તપાસ કરતાં લેડી સ્ટેમ્પ્ડને નામે એ રકમ ઉધાર હોવાનું જણાયું. એલીનરે મને આ કરજ ની વાત કદી કરી નહોતી તેથી મને ભારી દુઃખ થયું. હિસાબ જોતાં મને જણાયું કે જે અલંકારની કિંમત મારી પત્નિએ ૨૦ ગીની મને દહી હતી તેની ખરી કિંમત ૧૦૦ ગીની હતી. મારી પત્ની દગાયાજ નીવડી છે, એ વાત જવેરી ન જાણી જાય તે માટે મારો મોઝામાર ટૂંપાવી હું તેને ચેક લખી આપી ચાલતો હતો. ગમગીીમાં ગીરફતાર થઇ હું જતો હતો એવામાં રસ્તામાં પેલો સોદાગર મળ્યો ને તેણે ચેક પાછો કરવાની દીક્કગીર ચહેરે ખબર આપી. મારા ગુસ્સા અને અમયગીનો પાર રહ્યો નહિ. “કંઈ બુક થઇ હશે. હું તમને હમણાજ મળુ છું.” એમ કહી હું બેંકમાં ગયો, એ વખતે રાત્રે હાજર નહોતો. ખમ્મનચીને પૂછતા તેણે કહ્યું કે ‘બેંકમાં પૈસા નથી’ મારું માથું ભમવા લાગ્યું. બેંકનો હિસાબ તપાસતાં જણાયું કે બંધી મુડી ખતમ થઇ ગઇ છે. પાંચમાલી મારી સામે ડેબા ધુરકાવતી ઉભી. એ કલાક સુધી હિસાબના ચોપડા ઉથલાવી હું ગમગીન થઇ રાત્રેના આગમનની રાહ જોવા લાગ્યો પણ તે આવ્યો નહિ. સાંજે પાંચ વાગે હું બેંકમાંથી બહાર નીકળી કોઇ એકાંત જગ્યાએ જઇ બેસવાના વિચારથી એક

હોટકામાં ગયો. ત્યાં બે એક કલાક એસવાનો વિચાર રાખી મેં ડીનર મંગાવ્યું. રાતના નવ વાગ્યા. એટલો સમય મેં કેમ પસાર કર્યો હશે, મને કેવી યાતના થઈ હશે તે હું જાણું છું. એકની પાંચમાલી હું ખુશીથી સહી લેત પણ મારી પ્રેમાળ પત્નીની દગાબાજીથી મારી છાતી ફાટી ગઈ હતી, વિચાર કરતાં હું એવા નિર્ણય પર આવ્યો કે તે ઉડાઉ ને વિલાસી થઈ ગઈ છે એટલું જ નહિ પણ તેણે રામ્સેને પોતાની પ્રીતિ અપર્ણ કરી હશે ! આ ખ્યાલ આવતાંજ મારા દીલમાં આગ લાગી. હું આવેશમાં ને આવેશમાં ઉભો થયો પણ મારા પગ થરથરી ગયા. એજ પળે બાબુના ઓરડામાં કોઈ બે જણ વચ્ચે કંઈ વાતચીત થવાનો અવાજ આવ્યો. મારા ને તેમના ઓરડાની વચ્ચે એક પડદો લટકતો હતો. અવાજ પરથી રામ્સે ને માટી'નજ વાત કરી કહ્યા છે એવી ખાત્રી થતાં મારી જાણસા વધી અને હું તેમની વાતચીત છુપાઈને સાંભળવા લાગ્યો. માટી'ને રામ્સેને કહ્યું : “ બનાવટી સીકા એવી સફાઈથી બનાવવામાં આવ્યા છે કે એક ઓફ ઈંગ્લંડમાં તે વેચતાં જરાપણ મુશ્કેલી પડી નથી ” મને સમજાયું કે માટી'ન બનાવટી સીકા વેચવાં માટેજ લંડન ગયો હતો અને ત્યાંથી વિજય પામી પાછો ફર્યો હતો. બંને ડીનર લેતા લેતા આ વાત કરી રહ્યા હતા. થોડીકવાર પછી રામ્સે બોલ્યો. “ સર રીચર્ડ એલ્સબરી ગયા પછી હું તેને ઘેર ગયો હતો અને લેડી સ્ટેમ્ફર્ડને આપણી ચાલાકીની વાત કરી હતી. આપણા માર્ગમાં કાંટા રૂપ ખુંચતા સર રીચર્ડને દૂર કરવાની યોજના પણ મેં એલીનરને કહી. પરંતુ તો તેણે ના પાડી પણ પાછળથી મારા સમજાવ્યાથી તે સમજી ગઈ ” એ બદમાસે મને દૂર કરવાની શી યોજના થઈ હતી તે તે ન બોલ્યો : માર્ડે લોહી ઉકળી આવ્યું. શું એ બદમાસો માર્ડે ખુન કરવા માગે છે ? મારા ગુસ્સાનો પાર ન રહ્યો. એવામાં માટી'ન બોલ્યો : “ લંડનમાં મેં જેસફ વોરન અથવા જ્યોજન મેન્સમેન નામના મવાલીને શોધી કાઢ્યો છે. તે પૈસાની લાલચે આપણું કામ કરવાને તૈયાર છે.” રામ્સેએ પુછ્યું : ‘ તે વખતસર આવી પુગશે ? ’ માટી'ને હકારમાં જવાબ આપ્યો. પછી રામ્સેએ એલીનર સાથેની પોતાની મહોબતની વાત કરી. બસ, હું એ વાત સાંભળતાં તો પાગલજ થઈ ગયો. તેજ પળે રામ્સેને ગળચીમાંથી દાબી દેવાને હું દોડી જતો હતો પણ માર્ડે મગજ ચક્રાક્રમ ગયું ને હું ખુરશી પર ફસડાઈ પડ્યો.” સર રીચર્ડ આટલું કહી દીર્ઘ નિસાસા નાખવા લાગ્યો.

“એ બદમાસોને હું ન્યુગેટ જેલમાં પુરીશ ત્યારેજ જંપીશ. તમારી વાત પૂરી કરો સાહેબ !” પેજ આતુરતાથી બોલ્યો.

“હવેની બીના એથી પણ ભયંકર છે—” કમનસીબ એરોનેટ બોલ્યો: “હોંસમાં આવ્યા પછી હું પાછો પરદા આગળ ગયો તો ત્યાં કાષ્ટ નહોતું. હું શું કરું? ઘેર જઈ એલીનરને મારી નાખું? નહિ ત્યારે તેને ક્ષમા કરું? એ બદમાસોને શી સજા કરાવું? હું પોતે માજીસ્ટ્રેટ છું તેમને પકડવાનું વોરંટ કાઢવાનો મને વીચાર આવ્યો પણ હું એટલો બધો થાકી ગયો હતો કે બંનેને સવારે ગીરફતાર કરાવીશ એવો ખ્યાલ કરી હું મધરાતે ઘેર ગયો. નોકરે દરવાજો ઉઘાડી કહ્યું “મી. રામ્સે બે કલાકથી તમારી રાહ જોતા બેઠા છે.” આ સમયે પણ હું કેમ શાંત રહી શક્યો હોઈશ તે હું સમજી શકતો નથી. હું દીનરૂમમાં ગયો. એલીનરને રામ્સે સામ સામા બેઠા હતા. એલીનરે મને મોઢું થવાનું કારણ પુછ્યું. રામ્સેએ ચંદનીની પ્રશંસા કરી મને કંઈ અગત્યની વાત કહેવા માટે બગીચામાં આવવાની વિનંતી કરી એજ વખતે એ બદમાસ માઈ કાટલું કાઢી નાખવા માગે છે એ વાત મને યાદ આવી. માઈ લોહી તપી ગયું ને ગુસ્સાથી ઉભા થઈ મેં બંનેને પાણી ઉતાર કરી નાખ્યા કેાધના આવેશમાં હું શું શું બોલ્યો હોઈશ તેનું મને જ્ઞાન નથી. બંને સમજી ગયાં કે પોતાનો પાપનો ઘટો ઝુટી ગયો છે રામ્સે ખુરશીપર અવાક જેવા બેસી રહ્યો પણ એલીનર તેના જેટલી દુષ્ટ નહોતી. તે ગભરાઈ ગઈ—પસ્તાવાથી રડતી રડતી તે મારે પગે પડી મારી માગવા લાગી. મારી આંખમાંથી આગ વરસતી હતી. હું ગુસ્સાથી પાગલ થઈ ગયો હતો. એલીનરને મેં જોસથી લાત મારી. એજ પગે તે કંઈયે ચીસ પાડી વીજળી વેગે ઉભી થઈ ને પાસેના ટેબલ પર પડેલી તીક્ષ્ણ છુરી ઉપાડી લઈ તેણે પોતાની છાતીમાં બોંકી દીધી. હું ને રામ્સે તેના હાથ પકડવા દોડ્યા પણ અફસોસ ! એક પલકારામાં તેણે એ કામ કરી નાખ્યું ને મારા પગ પાસે લોહીમાં તરમળી થઈ તડકડવા લાગી. એ કંઈયે દેખાવ જોતાંજ હું તેના પાપ ભૂંટી ગયો. તેનું મોહક વદન મારી આંખ સામે તરવરવા લાગ્યું... ..” અત્રે સર રીચર્ડ બાળક પેટું રોવા લાગ્યો. પેજે તેની પાસે જઈ તેને વ્હાલથી દીલાસો દઈ શાન્ત કર્યો.

“હાય !—સર રીચર્ડ ગદગદ કંઠે બોલ્યો; તેનું શબ્દ મારી પાસે પડ્યું ત્યારે તેને સજીવન કરવા માટે હું આખી દુનિયાનાં તાજાં એવારી નાખવા

તેયાર થયો. હું ચક્રભ્રમ બની ગયો. મેં પોતેજ તેનું 'પુન કયુ' હોય એમ મને લાગ્યું. બહારની હવાથી મગજ કંઈક શાંત થાય એવા વિચારથી મેં દરવાજો ખોલી નાખ્યો ને પાગલની પેઠે હું બગીચામાં દોડી ગયો. પછી બધું કેમ બન્યું તે હું જાણતો નથી. કોઈ વિચિત્ર પ્રેરણાથી મ્હે મ્હેં ફેરવી નજર કરી તો ડીનર રૂમમાંથી આગના સોલા નીકળતા જણાયા. હું જેટલી ઝડપથી બગીચામાં આવ્યો હતો તેવીજ ઝડપે પાછો મકાનમાં જવા દોડ્યો, પણ એટલામાં ચાર પાંચ માણસો મારા પર તૂટી પડ્યા. અને તેઓ મને ઊંચકીને રસ્તા પર લઇ ગયા. રસ્તામાં એક બંધ ગાડીમાં મને નાખી મારા મ્હેમાં હુચો મારવામાં આવ્યો અને ગાડી લંડન તરફ ચાલી ગઇ. માર્ગમાં એ વાર થોડા બદલાવવામાં આવ્યા હતા. રહવારે પાંચ વાગે ગાડી લંડનમાં દાખલ થઇ. પછી મારી આંખે પાટા બંધાયા ને ગાડીને આડી અવળી ફેરવી આખરે મને અહિં કેદ કરવામાં આવ્યો. ત્યાર પછી દરરોજ એ વાર મને બોજન આપવાને એક બદમાસ આવે છે. જો તમે મારા સાથી ન થયા હોત તો હું થોડા દહાડામાં દુઃખથી પાગલ થઇ મન. એ બદમાસો એક કોરા કાગળ પર મારી સહી લેવા માગે છે. ને પછી હું સુખચેતનથી જીવી શકું એવો બંદોબસ્ત કરી મને અમેરિકા મોકલી આપવાની ખાત્રી આપે છે. દરરોજ આજુ લાવતા સપ્તસને હું વિધિવિધ સવાલો પુછુ છું, પણ તે કંઈજ બોલતો નથી. તમારે મ્હોડેજ મને ખબર મળી કે મારાપર લયંકર આરોપો મુકીને મારા નામને કલંકિત કરવામાં આવ્યું છે. અફસોસ? હવે હું શું કરું? આ લયંકર બોંયરામાંથી છુટી મારા દુશ્મનોને હું ક્યારે સજા કરાવી શકીશ?"

“તમે એવી ચિંતા ન કરો. હિમ્મત રાખો. એક વાર અહિંથી છૂટા થયા પછી તમારી નિર્દોષતા સહેલાઈથી સાબીત થશે. એક એક ઇંગ્લાંડ સાથની માટીનની કગાઇ નો તરતજ પુરવાર થશે. તમે એકમાં ગોટાળો કર્યો નહતો તેની શાક્ષી એકનો અખનચી આપશે. વળી તમને અહિં કેદ કરવામાં આવ્યા હતા. એ બનાવથી તમારા સાથીઓની નીચ દાનત સાબીત થશે પણ એ મુદ્દા જરા વિકટ છે.” પેન્ને કહ્યું.

“ક્યા ?”

“એલીનારનું મૃત્યુ ને સ્ટેમ્પડ હાઉસની આગ. મેં વનમાન પત્રમાં વાંચ્યું છે કે આગ જલદીથી બુઝાવવામાં આવી હતી ..”

લેડન રાજ-રહસ્ય.

" નહિ, ચુંખન પ્રેમની માના મહેલ છે. " દાલીએ કહ્યું.

(પાનુ ૮૨)

“એલીનરની લાસ હાથ લાગી છે?” તે કમનસિખ બેરોનેટ કંપિત સ્વર બોલ્યો.

“જ્યાં તેની લાસ પડી હતી ત્યાં આગ પુગી નહોતી એટલે તમારી પત્નિની લાશ જેવી ને તેવી હાલતમાં મળી આવી હતી. છાતીમાં છુરી પણ કાયમ હતી. જુરીની તપાસ થવાની હતી.”

“ડોક્ટરની તપાસથી સાબીત થઇ જશે કે એલીનરનું ખુન થયું ન હોતું પણ તેણે આપઘાત કર્યો હતો.”

“પ્રશ્ન કરે ને તેમ થાય.”

“એમજ થશે.” સર રીચર્ડે ખાત્રીપૂર્વક કહ્યું. અને તે બોંયરામાં પુનઃ ઘેર શાંતી છવાઇ.

પ્રિય વાંચનાર ! બદમાસોની ભયંકર પ્રપંચ જાળમાં ફસી પડી આ નિર્દોષ અમીર અહીં કેદ થયો છે. તેણે પોતાની નિર્દોષતા સાબીત કરી માટી ને રામ્સેન સગ્ન કરાવવાની હોંસ છે. પણ આ ભયંકર બોંયરામાંથી તેનો છૂટકારો કેણુ કરશે ?

રૈનાલ્ડસની રસીલી વાર્તા

રોઝા લામ્બર્ટ ચાન પાદરીની પુત્રી.

ત્રણ ભાગના રૂ. ૩, પોસ્ટેજ ૮ આના.

વિલાસ ઝાશીસ,

૧૮૧, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઇ,

મીસીસ ગ્રેસનું આ મકાન વેસ્ટ એન્ડના શ્રીમંત લંપટ પુરૂષો અને કુલટા સ્ત્રીઓનો એક લખંડર અડો હતો. સ્ત્રીઓ પોલમોલ સ્ટ્રીટમાંથી આવતી અને તેમના આશંકા સેન્ટ જેમ્સ સ્ટેવરમાંથી પધારતા.

ધરવાળીની ઉંમર આશરે ચાલીસેક વર્ષની હતી. એની જીવાની દળી ગઇ હતી તો પણ તેના ચહેરા અને બદનનું તેજ હજી જેવું તેવું નહોતું. એના અંગે અંગમાંથી વિલાસપ્રિયતા ઝળકતી હતી. એનું મોં કંઈક સપાટ અને પુરૂષ જેવું હતું પણ યાદ સારો હતો. દાંત મોતીને પાણી ભરાવે એવા હતા. આંખો કટીલી અને વાળ કાળા ભેર હતા, હજી એની ખુબસુરતીના પ્રશંસકો મરી નહોતા ગયા.

હંમેશા એ લપકામાં રહેતી. કોઇ કોઇ વાર એના પોપાક અચાનક કીંમતી થઇ જતા. આ ભેદનો જલદી પ-તો મગનો નહીં. સવા અગીઆરેક વાગ્યા પછી એ એક વાર પોતાના રૂમમાં જઇ દશ મિનિટમાં નવિ ફેશનનો નવો ગાઉન પહેરી બહાર આવી શકતી. અને પોતાના સુંદર નાનુક પગો ને ઝુલફોનો બહુ શોખ હતો. ત્રણ વાગ્યાથી એ ચોટલો વાળવા માંડતી અને તે વખતે દાસીઓને પોતાની અનેક પ્રકારની વિલાસી વસ્તુઓ બનાવી અદેખાઇ ઉપજાવતી. એનો સ્વભાવ મનોહર, અવાજ મધુર અને મોં હસતું હતાં. સુંદર સુંદર નાદાન બાળકીઓ એની દુકાનમાં નોકરી કરતી હતી. એ જાતે સર્વની સાથે ખાવા બેસતી હતી. અને તેમનાં દીલ જતાં લઈ પોતાની નીચ યોજના પાર પાડતી. એક એકથી અદભુત રત્નો આ જગ નરકાગારમાં ભેગા થયા હતા. પણ હાલનાં ઇંગ્લાંડનાં અમીરો અને રાજાઓ ના પુત્રને પોતાની પ્રજાની કન્યાઓની પવિત્રતા માટે શમશેર ખેંચવાની તાકાત રહી નહોતી, કેટલીક ગરીબ સ્ત્રીઓ પૈસાના પાપી લોભથી એ ગરતામાં ફસી હતી. આ બલાની દુકાન પંદર વર્ષથી અહીં ચાલી રહી હતી એ આવી ત્યારે એ કોણ હતી? ક્યાંથી આવી? તે કોઇ જાણતું નહિ. એ વિધવા ગણાતી પણ એના ધણીનું નામ શું? તે શું ધંધો કરતો હતો? તે કેઈને તેણે જણાવ્યું નહોતું એને દુકાન ખોલતા મુડીની તંગી નહીં નહોતી આવકમાંથી ખરચ ચાલવા લાગ્યો. વળી શ્રીમંતોને જે આંખો મીચીને આપતીજ રહી અને બખ્ખે ત્રણ ત્રણ વરસ સુધી ઉધરાણી ન કરી આવી બહાર દરજણ એ વખતની બીખારી અમીરબંદીઓને ક્યાંથી મળે? બહારથી એની દુકાન આખરદાર ગણાતી હતી પણ તેની અંદર શું થાય છે તે બહુજ થોડા માણસો જાણતા હતા.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

પ્રેમમાં ફસી.

આજ કાલનું મુંબઈ પચીસ પચાસ વરસ પહેલાના મુંબઈ કરતાં ચમત્કારિક ફેરફારો બતાવે છે તેવીજ રીતે અમે જે સમયની વાર્તા લખીએ છીએ તે પછી આજ સુધીમાં લંડન પણ અજબ રીતે ફેરવાઈ ગયું છે.

પોલમોલ સ્ટ્રીટ પાછળ બરાબર સેન્ટ જેમ્સ રોકવર છે. આ બંને મહોલ્લાઓના મકાનના પાછળના ભાગે એક બીજા સાથે મળેલા હોય છે. ફેશનેબલ વર્ગને સુંદર કીમતી વસ્ત્રો વેચવાવાળી મીસીસ બ્રેસનું રહેવાનું મકાન પોલમોલ મહોલ્લામાં હતું. એજ મકાનમાં પાછલા ભાગની જગા પણ તેણે ભાડે રાખી હતી. જેનો આગલો દરવાજો સેન્ટ જેમ્સ રોકવર તરફ હતો. પોલમોલ સ્ટ્રીટમાં તે દરબણ દુકાનમાં વિધવિધ ઓરડામાં સુંદર મુલાયમ વસ્ત્રો સુવ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવી યુવાનીના નીશાનો હમણાંજ સ્થાપનામાં યુવાન નરનારીઓને જાણે મસ્ત બતાવી રહ્યા હતા. આ દુકાનમાં ડગલું મુકવું એક વસ્ત્ર જોવું અને વગર ખરીદવે ચાલ્યા જવું એ કંજીસ સિવાય કોઈથી બની શકતું નહીં. બંને મકાન એકમેકને અડોઅડ હતા અને અંદરથી એક ઘરમાંથી બીજા ઘરમાં જવા આવવાને સગવડ હતી.

વાંચનાર ! જરા સાવધ થા અને બરાબર સાંજના છ વાગે પ્રિયતમને મલવાને ધડકતી છાતીએ ત્વરીત વેગે પોલમોલ સ્ટ્રીટ તરફ એક ગાડીમાં બેસી ચાલી જતી ઓકટેવિઆની મનોદશા જોઈ લે. કિંમતી વસ્ત્રો, દુકાનની લાલક, રૂપરૂપની અંબાર જેવી કન્યાઓ વિગેરેને જોઈ પોતાનું રૂપ યાદ આવતા તે ગભરાઈ ગઈ, દુકાનમાં પ્રવેશ કરતાં બંધી મીસીસ બ્રેસે એને ઓળખી લીધી અને તેનું ભારે સ્વાગત કરવાની ધામધુમ કરવા લાગી. “આવો મીસ આવો. દમે તમારીજ રાહ જોતાં હતા.” કહી મીસીસ બ્રેસ આગળ ગઈ અને ઓકટેવિઆ તેની પાછળ ગઈ. આમ તેઓ છ ઓરડા વટાવી ગયા. પછીના ઓરડામાં ઓકટેવિઆ દાખલ થતાંજ અગાઉથી દાલી તેની રાહ જોતો બેઠેલો નજરે પડ્યો. તે નિર્દોષ બાળા અંદર જતાંજ મીસ્ટર દાલીએ જોસથી તેને સેકરેન્ડ કરી મીસીસ બ્રેસ ગુપ્તગુપ્ત ખસકી ગઈ. જતાં જતાં મીસીસ બ્રેસે બહારથી દરવાજો બંધ કરી દીધો અને એક લાચાર બાળા પ્રેમના પ્રથમ પાગલપણથી એક અનળ્યા સખ્સ સાથે એકઠી પડી.

“તું તારા વચન પ્રમાણે અહીં આવી તે માટે તારો કેમ આભાર માનવો તેજ હું સમજી શકતો નથી. મને ૩૨ લાગતો હતો કે રખેને મને તું નિરાશ કરે-રખેને કોઈ કારણસર તું ન આવી શકે.” મી૦ હાલીએ કહ્યું.

“ધર્મ એમજ કહે છે કે મારે એકલાં કદી ન આવવું જોઈતું હતું. પણ—”

ઝોકટેવીઆના એ શબ્દો સાંભળી હાલીએ બોલ્યો. “તારી આવવાની મરજી તો હતીને?”

“મરજી ન હોત તો આવત ખરી?” આટલું કહી ઝોકટેવીઆએ ઝોરડામાં પહેલીજવાર ચારે તરફ નજર કરી જાય તથા આશ્ચર્ય કંપિત સ્વરે હાલીને તરફ જોઈ તે બોલી. “જે સ્ત્રી મને લઈ આવી હતી તે ચાલી કેમ ગઈ?”

સ્નેહ ભરી નજરે પોતાની ફાંકડી સાથેને હાલીને દુનીઆદારી સમજાવતો બોલ્યો. “એ સમજી છે. એ જાણે છે કે પ્રેમ શું ચીજ છે; એ એ જાણે છે કે પ્રિય જનોને એકાંત ગમે છે. આપણે એક બીજાને કંઈ કંઈ વાતો કહેવાની હશે તે એ માયાળુ બાઈ સારી રીતે જાણે છે તેથી એ ચાલી ગઈ.

“ડરે છે શા માટે? પ્રિયે! મારો પ્રેમ કેટલો અગાધ છે તે તું જાણે છે! કે કાલે રાતે શરાબના નીશામાં મેં એ વાત બકી દીધી હતી. હું હંમેશાં પ્રેમ અને દયાથીજ કામ લઉં. જ્યારજ્યારી કે સખ્તાઈ તારા પર કોણુ યુગ્મરી શકે?”

“નહિ જ્યોજ્! નહિ. મને તમારા પર પુણું વીશ્વાસ છે.”

હાલીએ એને કંમરમાંથી પકડી એવી રીતે પોતાના તરફ ધીમેથી ખેંચીને કહ્યું “ત્યારે વહાલી! હું જીંદગીભર તને ખુશ મીઠાજી રાખવાની કોશીશ કરીશ.”

હાલીનો પોષાક રાજવંશી હતો. તેનું વર્તન અમીરી હતું. તેના અમીશની કોમતી લેસ ખાસ ધ્યાન ખેંચતી હતી. કોટ પાટલુન અને રેશમી મોઝા તથા કાળા યુટની શોભા પણ નીરાળી હતી. આ સમયે

એની પ્રેમીકાની નજરે એની આંગળીમાં ચમકતી રત્ન જડીત વીંટીથી એની સુંદરતા અજેય થઇ ગઇ. એની ખાત્રી થઇ કે એ કોઇ રાજવંશીનું જીવન મારી આવી છે. એને જરા ડર તો હતો પણ જ્યારે હાલીએ એને જોસથી પકડીને પોતાની નીકટ ખેંચી ત્યારે એ થરથર ધ્રજવા લાગી. એનું કલેજું કમકમી રહ્યું હાલી પોતાની જાળમાં ફસેલી બાળાના લબ્ધ લબ મીલાવી અધરામૃતનું પાન કરવા લાગ્યો ત્યારેજ આ નિર્દોષ યુવતીને અનીર્વચનીય પ્રેમચીણના સંગીતનો નાદ લાગ્યો અને તે પાંચ મીનીટ શાંત રહી.

તે તેના સોનેરી વાળો સાથે રમવા લાગ્યો. તેના રેશમ જેવા વાળ, ક્રામળ ગુલાબી ગાલોને ચુમતા ફરફરી રહ્યા હતા. હાલી નિર્દોષ પ્રેમની મસ્તી કરે છે એમ માની એકટેવીઆ એ મધુર સુખ શાંતિથી ચાખી રહી હતી.

“જ્યોજ્ઞ!” તમે તો કહેતા હતા કે તમારે મને ઘણું ઘણું કહેવાનું છે!” એકટેવીઆમાં કંઇક ફરણ છટા પડ્યું હતી.

“હા બાળા!” હાલી અતિ ક્રામળ મધુર અવાજે બોલ્યો: “હું તમને કેટલા અચલ પ્રેમથી ચાહું છું એ હું તને શી રીતે સમજાવું? આ વખતે આપણે એક સ્થાને એકલાં છીએ. આ ખીનાનું મને અભિમાન છે. એ આનંદનું વર્ણન કવિઓની શુષ્ક વાણીથી થવાનું છે? મને એ અસાધ્ય આનંદનો અંત નથી મળતો. વિચારતાં વિચારતાં પાગલ થઇ પડે છે. જ્યારે સુવિત્ દર્શનશાસ્ત્રી અત્યંત વિચાર કરવા છતાં આ અનંત વિશ્વનો અંત નથી જાણતો ત્યારે અત્યંત ગભરાઇ જાય છે. તેવીજ રીતે હું પણ વ્યાકુલ થઇ ગયો છું. ખરી વાત એ છે કે મારો પ્રેમ અંતઃસ્વનની પેઠે વિશ્વવ્યાપી અને ચીરસ્થાયી છે. આ શબ્દો સિવાય મારો પ્રેમ કેમ પ્રગટ કરવો તે હું જાણતો નથી. એ સિવાય તને મારા પ્રેમની સાખીતી આપવા માટે બીજું કશું નથી. કહે વ્હાલી, કહે, કદી રાતને વખતે તારાપૂજ્ય આકાશને જોઇ તે કદિ એવો વિચાર કર્યો હતો કે તારો અંતરાત્મા અનંત આકાશની પેઠે અનંત ભાવથી વીકસીત થવા લાગ્યો છે? કદપનામળે અંતમાં કદી મનમાં ને મનમાં એવો વિચાર કર્યો છે કે તારો આત્મા વધુ આગળ ન જતાં છેવટે ક્લાન્ત, અને ક્ષુબ્ધ થઇ ફરીથી પોતાના પાથીવ શરીરમાં આવી પુર્યો

છે ! જો તું એવા વિચારવાળી હશે તો મારો તારા પરનો અસીમ પ્રેમ સમજી શકશે. પણ મારો પ્રેમ તને કેવી રીતે સમજવું તેજ મને સમજવું નથી, ત્યારે મને કેટલું બધું દુઃખ થતું હશે ? ”

પોતપોતાનું મન પીગળાવવાની પોતાના આશકની આવી મીઠી વાતો કદાચ રમણીને ગમતી નથી ? એકટેવીઆને તે સાંભળી અપાર આનંદ થયો. પણ તેનું વર્તન તેના પવિત્ર આત્માને ન રૂચ્યું. તે બોલી : “ જ્યોજ્ઞ ! તમે આવા બનાવટી પ્રેમથી મને કલંકિત કરવા માંગો છો ? ”

“ નહિ સુબન પ્રેમની પવિત્ર સોનામહોર છે. ”

“ તમે મને શું હુકમ કરો છો જ્યોજ્ઞ ? ”

“ તું મારી થઇ જા. ”

“ હું તમારીજ છું. ”

“ નહિ. એમ નહિ-આમ-” કહી આવેશથી એકટેવીઆનો હાલીં એ હાથ પકડ્યો. બાળા તેની આંખોમાંની નીચ વાસના બાળખી ડરી ગઇ તે ધુંટણીએ પડી કરગરતે અવાજે બોલી :

“ મને માફ કરો. ”

“ જા. તું મને નથી ચાહતી ” કહી ધુત્ હાલીંએ તેના હાથ છોડી ઓરડો છોડી જવા લાગ્યો. આ સમયે એકટેવીઆનો ઉન્મત પ્રેમ પાગલ બન્યો તે હાલીંને કરુણ પ્રાર્થના કરતી વળગી પડી ને પવિત્ર એકટેવિયા પતીત થઇ.

ધા ઘ રા વાળી

ફ્રેન્ચ વાર્તાપરથી રચેલી અત્યંત રસીલી વાર્તા

જરૂર વાંચો, રૂ. ૧, પોસ્ટેજ ૪ આના.

મકરણ ૧૩ મું.

લેદમાં લેદ.

દશ વાગ્યા પછી ઓકટેવીઆ મીસીસ એસની દુકાનમાંથી એકલી બહાર નીકળી. હાલીએ એને સમજાવી દીધું હતું કે જે બન્ને સાથે બહાર નીકળશે તો દુકાનની “પ્રતિષ્ઠા”ને કલંક લાગી જશે. જુદા પડવા પહેલાં હાલીએ ચાલાકીથી ફરીથી મળવાનું વચન પણ લઈ લીધું હતું.

પ્રિય વાંચક ! હવે પેલા અંધારા ભોંયરામાં કેદ થયેલા સર રીચર્ડ અને પેજ તરફ નજર કર. સર રીચર્ડની કરમ કથા પુરી થયા પછી બંને જણા ઉઘી ગયા. આ કુદરતી નીંદ ન હતી પણ થાકની નીંદ હતી. જેમ તેમ રાત ગઈ. પણ ત્યાં સુધી ફીરણ જણાય તેમ નહોતું ચોગરદમ અંધકાર-ધોર અંધકાર છવાઈ રહ્યો હતો.

અચાનક દરવાજાની લોખંડી સાંકળ ખખડી. દરવાજો ઉઘડ્યો. અને એક આદમીએ કરડા સ્વરે પુછ્યું : “કેમ સર રીચર્ડ તમારો દોસ્ત કેમ છે ?”

“ ઠીક છે. ” સર રીચર્ડે જવાબ આપ્યો.

“વાત એમ છે સર રીચર્ડ કે, એલ્સબરીમાં જે બચંકર બનાવ બન્યો છે તે પછી લોકો તમારા માટે કેવા નીચ ખ્યાલ બાંધી રહ્યા છે. તે જો હું તમને કહેત તો તમે મારી વાત બનાવટી ગણી લેત પણ મીં પેજ સઘળી વાત જાણે છે અને એમની વાત પરથી તમે દુનીયાથી નજરે કેવા પાછા છો. તે સમજી શક્યા હશે.” પેલા શખ્સે કહ્યું.

“ભાઈ, મને કેદ કરવા માટે મારા દુશ્મનોએ તને મોટી રકમ આપી હશે પણ હજી હું સાધન વીનાનો નથી હું ! અત્યારે પણ હું એક એવા માણસ ઉપર ચીડી આપી શકું છું કે જે મને છોડી દેતા માટે એક હજાર પાઉંડ ન્યોનજાવર કરી નાંખશે.” સર રીચર્ડે લાંચનું પ્રતોબન બતાવ્યું.

“બસ બસ, ચાલાકી રહેવા દો. છુટતું હોય તો ગુપચુપ આ કાગળ પર સહી કરો તહિ તો કેદમાં સડ્યા કરો. પેસો શખસ છેલ્લે પાટલે બેઠો.

“ઠીક છે.” જવાબથી બોલી બેરોનેટ ચુપ થઈ ગયો.

“કેમ મીં પેજ ! જગો છોને ?” હવે પેલા મવાલીએ પેજ તરફ ફરીને પુછ્યું.

“હા” પેજે જવાબ આપ્યો.”

“જે તમે કેદમાંથી છુટવા માગતા હો તો મેસર્સ હડસન એન્ડ મોલી પર ચીઠી લખી આપો. જે તે ૫૦૦ ગીની મોકલી આપશે તો કાલ યા પરમ દીવસે તમારો અર્જાથી છુટકારો થઇ જશે.”

“પાંચસો પાઉંડ !” નીરાશ થઇ પેજ પોકાર્યો. “એટલા તો એ લોકો કદી નહિ આપે.”

“અરે ! લખી તો જુઓ ! લખવામાં શું ગય છે ?”

“લાવો, ખડીયો કલમ લાવો ” પેજ બોલ્યો.

તે ઓરડામાં લયંકર અંધકાર હોવાથી પેલા મવાલી પેજને બાજુના ઓરડામાં લઇ ગયો. જતી વખતે તે બોંયર ખરાબર અંધ કરવાનું બૂદ્ધ્યો નહોતો. પેજ જે ઓરડામાં બેઠો હતો ત્યાંથી દૂર દૂર સુધી નજર કરવા લાગ્યો પણ તે મકાન લંડન અથવા કયા શહેરમાં આવેલું છે તેને સમજી શક્યો નહિ. અંતે નીરાશ થઇ તેણે પોતાના માલીક ઉપર નીચેનો પત્ર લખ્યો:—

મીં હડસન,

પુડ સીટ,

બ્રહ્મા સાહેબ,

જે લોકોને હું ફસાવા ચાહતો હતો. તેમના ફંદમાં પૂંજ ફરી ગયો છું. નમાજ પઢવા જતાં મસીદ ફાટે વળગવા જેલી વાત બની છે. હું એક લયંકર બોંયરામાં સડી રહ્યો છું. એ સ્થળ કયાં આવ્યું છે તેની કંઇ ખબર પડતી નથી. જે લોકોએ મને કેદ કર્યો છે તેઓ મને પાંચસો પાઉંડ લીધા વીના છોડવા માગતા નથી. તેમનાજ એક માણસના કહેવા પ્રમાણે આ પત્ર લખી રહ્યો છું. હવે જાહેરબાની કરી સોનાતી પાંચસો નગદ ગીનીઓ એક થેલીમાં ભરી તેપર જે. એચ. પી. લખી હોર્સલી ડાઉનર્સ બેગસ રેટાફના શીરનામે મોકલી આપજો એટલું થયા પછી જ કલાકમાં હું આપતી તહેનાતમાં ખડો થઇ જઇશ. અમલે અથવા બીજો ફાઇ મને શોધી કાઢશે એવી અમણામાં પડશે નહિ.

લીં મેવક, જે. એચ. પેજ.

આ ચીઠી લઈ પેલો મવાલી બોલ્યો: “શાખાશ. તું બલો માણસ છે. ઉભો રહે તને જરા મસ્ત કરાવું.” એમ કહીને શરાબના વાસણો તથા પ્યાલા રકાબી રાખવાની અભરાઈ તરફ ફર્યો એજ પળે પેજની નજર ટેબલની નીચે પડેલી એક મજબુત કાનસપર પડી. વીજળીના ચમકારા જેવી સ્ફૂટીથી તેણે તે કાનસ ઉપાડી લઈ ડગલાના ગળવામાં છુપાવી દીધી.

પેલો માણસ શરાબની બાટલી લઈ આવ્યો. પેજને એક પ્યાલી પાઈ અને બે ટીનના ડબ્બા તથા બે પાઉં રોટી આપી તે પેજને બોંયરામાં પહેંચાડી આવ્યો અને પછી તરત દરવાજો બંધ કરી વીદાય થઈ ગયો.

બોંયરામાં કેટલીકવાર પેજ અને સર રીચડ યુપયુપ ખાતાજ રહ્યા. પછી પેજે ધીમા સ્વરે કહ્યું:

“શું અહીંથી નાસી જવું તમે અશક્ય ધારો છો?”

“નહાસી જવું!” આ શબ્દ સાંભળતાં બેરોનેટની નસો ઝલ્લઝલ્લી રહી” એ કેમ થઈ શકે? દરવાજા મજબુત છે દીવાલો પથ્થર જેવી છે અને આપણી પાસે એક બુઝો ખીલો પણ નથી.”

મ્હારી પાસે એક સુંદર કાનસ છે. જરા બુઝો તો ખરા.

“મ્હારથી સાંકળ લાગી છે જો દરવાજો તોડવા જઈશું તો ઉપર અવાજ સંભળાશે.”

“દરવાજાને હાથ લગાવવાની કાંઈ જરૂર નથી હું હમણાં બહાર ગયો ત્યારે બહુ બરાબર જોઈ આવ્યો છું આ મકાન બહુ નહાવું છે. જેટલું લાંબુ આ બોંયરું છે એટલુંજ લાંબુ આ મકાન છે. એની બાજુમાં જો કોઈ ઝોરડો હોય તો તે બીજા મકાનનો છે. માનીલો કે આ દીવાલની પાછળ એક ઝોરડો છે. આપણે તેમાં જવાની કોશિષ કરીશું. મને આશા છે કે આ મકાનના લોકો આપણા દુશ્મન નહીં થાય. ગમે તે થાય પણ કોશિષ તો કરી જોઈએ. આ કાનસથી આપણે થોડા વખતમાં આ દીવાલમાં એવું મોટું કાણું પાડી શકીશું કે સહેલાઈથી આપણે આ મકાનમાંથી પેલા મકાનમાં જઈ શકીશું.” પેજે ખુલાસો કર્યો.

“પ્રભુ કરે ને તમારી યોજના ફળે આપણે બંને મહેનત કરીશું. જાવો શરૂઆત હું કરું.”

“નહિ પેલ હું કરીશ પણ પેલો માણસ કદી ખતી લખને આવે છે કે?”

“નહિ, કદી નહિ.”

આ સાંભળી પેનને નિસંત થઇ, અને તે દીવાલ પર અજાણજાણ ભાવવા લાગ્યો. લગભગ એક કલાક તેણે સપ્ત મહેનત કરી પણ એક ઇંટ પણ ન ખસી. ઉપરનું એક ઇંચ મોટું પ્લાસ્ટર કાનસનો ભોગ થઇ પડ્યું હતું. હવે સર રીચર્ડનો વારો આવ્યો. લગભગ બે વાગે એક ઇંટ ઉખડી ગઇ. અત્રે આ કામ થોડીક વાર બંધ રહ્યું, કારણ કે કદીઓ અડે ખાણું લઇ જોલર આવવાનો વખત થઇ ગયો. થોડીજ વારમાં જોલર આવ્યો અને તેણે બટાકાનું શાક, ખીર, ગોસ્ત, વગેરે ભોજન રજુ કર્યું. અરધો કલાક પેટ પૂજામાં ગયો. જોલર ચાલ્યો ગયો. પુનઃ ખોદ કામ ચાલ્યું. એક ઇંટ ઉખડી જવાથી હવે કામ ઘણુંજ રહેલું થઇ ગયું હતું. બંનેએ પૂર જોડાથી દીવાલ ખોદ ખોદ કરી, અને બાંકાર પડ્યું. પેન મોં અંદર નાખી જોયું તો બાજુનું મકાન પણ ભોંયરા જેવુંજ જણાયું. બંને એ બાંકારમાંથી બાજુનાં મકાનમાં કુદી પડ્યા. સારે નસીબે એક ઓરડાનું બારણું ખુલ્લું હતું. પેન ધીમે રહીને દરવાજો ખોલ્યો. ભયંકર અંધારું છવાયું હતું. આંધળાની માફક બંને હાથે આગળ રાખીને પેન આગળ વધવા લાગ્યો. પાંચ દશ કદમ જતાં તેના હાથે એક સીડી અડકી. અત્યંત સાવધાનીથી તે સીડી પર ચડવા લાગ્યો. સર રીચર્ડ તેની પાછળ આવતો હતો. આ સમયે પણ ભયંકર અંધારા અને મિજાનતા છવાયાં હતાં. અને બંને સીડીનાં નાકા પર પહોંચ્યા. ત્યાં તેમને કંઇક પ્રકાશ નજરે પડ્યો. અને દરવાજો ક્યાં પડ્યો છે તે બંને જાણી શક્યા. પ્રકાશ એટલો ઝાંખો હતો કે એક ખીજનાં મોં પણ દેખાતા નહોતા. કંઈ અજાણ ન થાય એવા ડરથી બંને બહુ સાવધાનીથી ડગ ભરતાં હતાં. આખરે પેન મુખ્ય દરવાજા આગળ જઇ પહોંચ્યો. તે બંધ હતો પણ ચાવી તાળાની અંદરજ હતી. તેણે ધીમેથી તાળું ખોલી નાખ્યું. આહ! હવે સ્વતંત્રતાની છુટકારાની પળ આવી. એ પળે પેનની છાતી આનંદથી ઉછળી રહી પણ તે ઘણો સાવધ માણસ હતો. જો બંને સાથે બહાર નીકળી જશે અને દુશ્મનનો કોઇ માણસ બહાર ફરતો હશે તો તેની તરત નજર પડશે, એમ ધારી તેણે સર રીચર્ડનો હાથ પકડી તેને બારણામાંથી બહાર કાઢી મૂક્યો પોતાને પ્રથમ બહાર કાઢવામાં પેન ઉદારતા વાપરી છે એમ સર રીચર્ડ સમજ્યો પણ પેનની ખરી મતલબ અત્યંત સાવધાનીથી કામ લેવાની હતી.

સરે રીચકને બહાર કાઢવા પછી પેળે પુનઃ બારણાં બંધ કરી દીધા અને તે ગુપ્તગુપ્ત ઉભો રહ્યો. એજ પળે ઉપરના ઓરડામાંથી કોઈ દુઃખી અને દદી માથુસના કાંસવાનો અવાજ આવ્યો. પેળે ચોકચો તો પછુ તે લક્ષ્યપૂર્વક સાંભળવા લાગ્યો. તેને લાગ્યું કે માનસીક અને શારીરીક દુઃખથી પીડીત થઈ કોઈ ચીસ પાડી રહ્યું છે એ દદી કાણુ છે તે જાણવાની પેળેને પ્રબળ જીજ્ઞાસા થઈ દાદર પાસે જઈ તે આતુરતાથી ઉપરથી આવતો કર્ણુ અવાજ સાંભળવા લાગ્યો.

“એહ ! કેવું ભયંકર ! હું એકલો અહિં મરી રહ્યો છું—બધા તજી ગયા—હું એકલો—તદન એકલો—આ સુમસાન મકાનમાં એકલો પાણી પાણી કરતો મરી જઈ છું. શું કોઈ નહિ આવે ? હાય ! ઈશ્વર !—”

આ તુટ્યા પુટ્યા શબ્દો સાંભળી પેળની ખાત્રી થઈ કે કોઈ દદીજ ઉપર છે. તે દાદર ચઢી જે ઓરડામાંથી અવાજ આવતો હતો તેમાં સીધો ધુસી ગયો એક તૂટેલા ખાટપર મેલા બીજાનામર એક વૃદ્ધ માથુસ પડ્યો હતો. તેના મ્હેરાપર મોતની શીકાશ આવી ગઈ હતી. આંખો ઊંડી ઉતરી ગઈ હતી. તેના મ્હેાંપરનું તેજ મરી ગયું હતું અને તેના એકંદર દેખાવ પરથી એમજ લાગતું હતું કે તે હવે ધડી બેઘડીનો આ દુનિયાનો મહેમાન છે. તેના ગાલ પર કરચલી વળી ગઈ હતી. દાદી મુજ અત્યંત વધી જવાથી ચહેરો ડરામણો થઈ ગયો હતો. આ કમનસીબ વૃદ્ધ એક હાથ પર માથું રાખી બીજા હાથે દીવાનાની પેટે ચાદર પકડી તેના ગાંઠ વાળી રહ્યો હતો.

ધરમાંનો સામાન અવ્યવસ્થીત પડ્યો હતો. દિવાલની અંદર જડી લીધેલા એક નાના કબાટમાં ખાવા પીવાની સામગ્રી હતી. એક જગ્યાએ એ ચાર શીલીંગ અને કેટલીક પેનીઓ પડી હતી. દીવાલો પર અનેક કાળા ડાબ હતા.

ઓરડામાં ઝાંખી બત્તી ટમટમી રહી હતી. પેળેને જોતાંજ પેલા જાદુ દદીના મ્હેાંપર આશા ચમકી. પેળે તેને પાણી પાક પુછ્યું.

“બોલો, બીજું શું કરું ? તમે આટલા બીમાર છો છતાં એકલા પડ્યા છો—”

“હા, બાપ ! એકલો તદન એકલો પડ્યો છું. મારી બદમાશ પુત્રી બુલીયા આપને એકલો છોડી ઘણા વખતથી ઘણા વખતથી...”

“તમને બૂખ લાગી છે ? હું તમને કંઈ ખવડાવું—” કહી પેજ ખોરાક લેવા ઉઠ્યો.

“નહિ. ભાઈ ! નહિ મારે ખાવું નથી. હું મોતની રાહ જોઈ રહ્યા છું.”

“તો હું ડોકરને ખોલાવી લાવું—” પેજ બોલ્યો.

“નહિ—નહિ—હવે મને કંઈ આશા નથી. હવે મને કોઈ બચાવી શકે એમ નથી. હું મોતની નજીક જતો જઈ છું. કંઈ રૂંધાઈ જાય છે, આંખો તેજ હીન થઈ ગઈ છે. ભાઈ, તમે ક્યાં છો ? બતી કેમ જુઝાવી નાખી ?” આ વખતે તો તે વૃદ્ધનો ચહેરો ધણી ભયંકર થઈ ગયો.

“હું અહિં છું. બતી જુઝાવી નથી ખોલો તમારે કંઈ કહેવું છે ?” પેજ દીલસોજ સ્વરે બોલ્યો.

“જરા મારી પાસે આવો મારા મ્હો આગળ તમારો કાન લાવો— મારા તકીઆની નીચે હાથ નાખો—બરાબર મારા માથા પરના ઉશીકાની નીચે ત્યાંથી પોકેટ લઈ લો—જીલીઆને કહેજો—મારો જાન જાય છે એવું ! પ્રભુ ! ક્ષમા ! દયા ! હ—ના ! જીલીયા ! ક્ષમા ! દયા !”

એજ પળે તે વૃદ્ધનો આત્મા ઉડી ગયો.

એજ પળે તે ઝોરડામાંનો દીવો પણ જુઝાઈ ગયો. પેજ આ જોઈ ડરી ગયો. હમણાંજ પેલો બુદ્ધો મરણ પામ્યો હતો, એકાંત જગ્યા હતી તેમાં દીવો જુઝાઈ જવાથી મનુષ્યની મનોદશા કેવી વિચિત્ર થઈ પડે ? કેદમાંથી છૂટવા માટે પેજના હૃદયમાં કેટલાક સમયથી ઉત્સાહ ઉછાળા મારી રહ્યા હતા પણ આ બનાવથી તે વ્યાકુળ થઈ ગયો. અચાનક તેના મનમાં એક પ્રકારનો આંતરક ઉત્પન્ન થઈ ગયો.

પેલા વૃદ્ધના ઉશીકાની નીચેથી પેજે જે પોકેટ થી કાઢી હતી તે લઈ અતિ ઝડપથી તે નીચે ઉતરવા લાગ્યો. જાણે કોઈ ભૂત યા પીશાચ તેની પાછળ પડ્યા હોયની તેમ તે નીચે ભાગી જતો હતો. ચારચાર પગથીયા ફૂટી તે ઘર ઉતરી ગયો અને મુખ્ય દરવાજા પાસે આવ્યો ત્યારેજ તેના જીવમાં જીવ આવ્યો પોકેટ થી સંભાળીને રાખવા માટે તે જરા ચોંટી ગયો એજ પળે બહાર નીકળવાનાં ડરથી તે ફરીથી ગભરાયો. મૃત્યુનું ભયાનક દશ્ય જોઈ તે ગઈ રાતના બધા બનાવો ભૂલી ગયો હતો. હવે તે શરી યાદ આવ્યા તેને હવે યાદ આવી કે તે બોયરામાંથી નાસ્તી

આવ્યો છે અને બહાર જતાં જોતેને મેન્સમેનનો કોષ માણસ જોઈ જશે તો તેના બાર વાગી જશે આવા ભયંકર વિચાર આવવા છતાં જે મકાનમાં મુરદું પડ્યું હતું ત્યાં વધુ વાર રહેવાની તેની હિંમત ચાલી નહિ પેન્ પોતાનાજ પડછાયાથી ડરવા લાગ્યો. પેલા મૃત બુદ્ધાનો મૈતાભ્ય તેને પકડવા માટે દાદર પરથી ઉતરે છે એવો તેને ભાસ થવા લાગ્યો.

અંતે તે જીવપર આવ્યો, દરવાજો ખોલ્યો અને બહાર મ્હો કાઢી આસપાસ નજર કરી કોષ માણસ ન પડવાથી તેના દીલને જરા ટાઢક વળી તે બહાર નીકળ્યો. ઉતાવળથી આમ તેમ નજર કરતાં તેને જણાયું કે ગલીમાંના સઘળા મકાનો જળ્મરીત હાલતમાં હતા. મહોલ્લામાં ગરીબો અને હલકા માણસો વસતા હતા. એક ક્ષણ પેન્ પોતે જે મકાનમાં કેદ હતો તે અને હમણાં જે મકાનમાંથી બહાર નીકળ્યો તે બન્નેને જોતો ઉભો રહ્યો જે મકાનમાં તે કેદ હતો તેની ઉપલી બારીમાં રોશની નજરે પડતી હતી એ જોઈ પેન્ બબડ્યો: “બદમાસો મોબદી સુતેલા જણાય છે તેમને ખબર નથી લાગતી કે બોંયર ખાલી પડ્યું છે.”

હવે તે અત્યંત વેગથી ગલીને નાકે ગયો ત્યાં જઈ તેણે ગલીના નામવાળું પાટીયું વાંચવાની કોશિષ કરી પણ તેનો હેતુ સફળ થયો નહિ. ગલીમાંથી બહાર નીકળી તે એક લાંબી, સાંકડી કાચ્ચ સડકપર જઈ પહોંચ્યો આ રસ્તાપરના મકાનો પરથી તેની ખાત્રી થઈ ગઈ કે અહિં પણ હલકા માણસોનોજ નિવાસ છે તે ગમે તેમ રસ્તો કાપવા લાગ્યો કોષ જગ્યાએ ભાડાની ગાડી મળી જશે એવી તેને આશા હતી પણ ક્યાંય પણ ગાડીનો સ્ટેન્ડ જણાયો નહી, રસ્તામાં બે ચાર માણસ જતા જણાયા તેમને તે કંઈ પૂછી શક્યો નહિ. કંઈક પૂછવાથી કોષને કંઈ શક ઉપજે ને વળી પાછી આફત આવી પડે એવા ભયથી તે ગુપચુપ માર્ગ કાપતો રહ્યો.

અચાનક કોષ દેવળના ધડીયાળમાં બે વાગ્યા થોડીવારમાં પેન્ બાપીંગ સ્ટીટમાં જઈ પહોંચ્યો આ રસ્તો પેન્ જણુતો હતો. હવે તેની ખાત્રી થઈ કે તેને લંડનના પૂર્વ ભાગમાં કેદ કરવામાં આવ્યો હતો. પણ એતું કેદખાનું એ ફરીથી શોધી શકે એમ નહોતું ગમે તેમ હો, પેન્ને સીધા રસ્તો મળી ગયો પોણા કલાકમાં તે ટાવર હીલ જઈ પહોંચ્યો ત્યાં તેને ભાડાની ગાડી મળી ગઈ અને તેમાં બેસી રાતે ત્રણ વાગે પેન્ જ્યોર્જ એન્ડ સુસ્વર હોટલમાં ફરીકામ થવાને બાબતજાણી થયો.

મહેસાણા-૧૪ મું.

પોલીસ અને પચસતી બળ.

પોલીસના રાઈડમાં મિત્રીશ એકની દુકાનમાં મી. હાથી એક જોરડામાં ગિજા એકનેનીઆના એકમાં કીક થઈ ગયે હતા તેજ સમયે એ દુકાનવાળા મકાનના એક બીજા જોરડામાં એક જોર બનાવ બની રહ્યો હતો.

રાતના નવ વાગી ગયા હતા. દુકાનમાં માલ વેચનારી યુવતીઓ દુકાન બંધ કરવાની તૈયારી કરી રહી હતી. મિત્રીશ એક સર્વના કામ પર નબળા રાખતી હતી. એ પછે સેંટ જેમ્સ સ્કવેરવાળા મકાનમાંથી એક નોકરે જાણી મિત્રીશ એકને ધીમે સ્વરે કંઈ કહેશે. સૂચાવ્યો.

“એમ્મો! લેડ’ ફોરેમલ !-” આલંદથી આ એ તથા અમ્મો જોલી મિત્રીશ એક પોતાના ખાસ દિવાનખાનામાં ગયા.

દિવાનખાનું નાનું પણ સુસજ્જિત હતું. તેમાંના રાચરચીલા પરથી મિત્રીશ એકની કલાક્રિયાત્મક ખ્યાલ આજનો હતો. બનાવદી ફૂલોથી શોભી રહેલાં કેટલાંક ફક્ત વાક, સુંદર તસ્વીરો, ફાતસની બનાવદનું ટાઈમગ્લેસ થઈઆળ, પાંચ છ પ્રકારે એકી હાથીદાંતની કેટલીક સુંદર મુર્તિઓ, શુક ફક્તમાં શોભતાં પુસ્તકોનવિવેરેથી દિવાનખાનાની શોભામાં અમેરિકા વૃદ્ધિ મળી હતી. એક બાલુ સમઢીમાં આંસિ ધીમી રહ્યા હતા. બલીને પ્રકાશમાં ખારીપરની રંગીન પદ્માએની સુંદરતા ચમકી ઊઠી હતી.

એ જોરડામાં એક આરામ ખુરશીપર એક નવયુવક બેઠો હતો અને વારંવાર થડીઆળ તરફ જોતો પોતાના હાથમાંની સોનાની મુક્તવળી લાકડીથી ધીમે ધીમે જુટપર તાલ મારતો હતો. તે લેડ’ ફોરેમલ હતો. અમ્મોને તેને એમ્મો લાકડી ગુજરી બતાવી તેને પરંપરાથી જાણતો આવેલો લોકોએ કિમ્મતાલ અને અમ્મો કંપતિ મળી ગયાં હતાં. હજી તેનાં શોભાકાં મળ્યાં વસ્ત્રો. હિલ્લાં નહોતાં. પણ એ સ્થાન વસ્ત્રો પણ તેને ખુબ શોભી રહ્યાં હતાં. તેને કુદરતેજ એવી ખુબસૂરતી મળી હતી કે તે જાણવાતે તેને કુલિમ સાધતોનો ઉપયોગ કરતો જાણતો નહિ. તેનું વદન મહાદી રમણી જેવું મોઢક હતું. તેનું વય ૨૨ વર્ષનું હતું. મુખનો દોરો ખુબ હજી પુર્યો નહોતો. ઘડી પર

અરે તો ફરવવાની જરૂર હતી પેદા થઈ નહોતી. તેનાં ફાંત મોતી જેવા
 ફરેદ હતા. નાક માનું અને પાતળું હતું. હોઠ ખાતળા હતા અને તે પર
 ચુલાખી સુરખી હતી. કાન પણ સુલાખા જેવા હતા. તેનાં આંખાં મુઠ-
 રાયેલા વાળ તેના અંગ પર વીંચરાઈ લેતી સુંદરતામાં અપૂર્વ વધારો
 કરતા હતા. ઉત્તર અને અક્ષરત લલાટની ઉપર બરાબર મધ્ય ભાગમાંથી
 વાળની સેંથી પાડવાથી તેનું મોં આબાદ સ્ત્રી જેવું લાગતું હતું. તેની
 આંખો મોટી, કાતિલ અને મદમાતી હતી. તેનાં અંગ પ્રત્યંગમાં વિલાસ-
 પ્રિયતા ઝળકી રહી હતી. તેનું કદ પુરુષોથી જરા માનું અને સ્ત્રીઓથી
 મોટું હતું. સ્ત્રી સુઝાળ અને તંદુરસ્ત હતું. અંગ અત્યંત સુંદર હતું. તે
 મોઠો અને મોઢક હતો. તેની પાત કરવાની કલા પણ આકર્ષક હતી. તે
 વિલાસી હતો પણ લમ્બદ નહોતો. જળજાત હાસ્ય કે બીજાના ભાષા તેને
 ગમતાં નહિ. તે સુંદરીઓનો પૂણું ભક્ત હતો. છતાં ઘરાબનો શાખીન
 નહોતો. તેને પુરુષ મિત્રો ગમતા નહિ પણ સ્ત્રીઓનાં સહવાસમાં તે કલાકો
 ના કલાકો યુમાવી નાખતો. કેમ નવીન રમણીને જેતાંજ તે હૃદય યુમાવી
 બેસતો. તેનું હૃદય ઉદાર અને વિચારો ઉમદા હતા. યુગામતી મિત્રોને તે
 કદી પૈસા ધીરતો નહિ. પણ યોગ્ય જાત જેમ સેંકડો સ્ત્રીઓ દાનમાં
 આપી દેતો. હતું સુધી તેણે લગ્ન કર્યા નહોતાં. અને લગ્નની બેઠીમાં
 જકડાવાની તેની મરજી પણ નહોતી. એક સ્ત્રીને ગમે માંથી આખી છાંદગી
 ગાળવાનો વિચારજ તેને અસહ્ય લાગતો. તેની પાસે અઢળક લક્ષ્મી હતી,
 તેના શિર પર માતાપિતા યા જે બોલ બોલનાર વડિલ હતાજ નહિ. તેને
 પ્રેમનોજ નાદ લાગ્યો હતો, રાત દિન તે કોઈ રમણીના પ્રેમમાંજ મગ્ન
 રહેતો. અને તે માટે પાણી પેઠે દ્રવ્ય વાપરી નાખતો. મિત્રો સ્ત્રીઓ જેવી
 દયાવાન સ્ત્રી આવા વિલાસી યુવાનને લણી ઉપયોગી પણ પડે એ સ્વાભાવિક
 છે. તેની દુકાનમાંથી લગભગ ડઝનેક યુવતીઓમાંની લણી ખરી લેડ
 ફોરેમલની પ્રણયીની થઈ ચૂકી હતી.

મિત્રો સ્ત્રીઓ એ ઓરડામાં આવતાંજ લેડ ફોરેમલ જરા ઉભો
 થયો. અને બેઠો પછી તરતજ એ વિલાસી યુવાન બોલ્યો: “બાલી! આજ
 દશ દિવસથી હું આમથી તેમ ને તેમથી એમ લુખી રહ્યો છું છતાં મારું
 જન માને એની કોઈ પણ રમણી ભરી નજરે પડી નથી. તારા સિવાય
 મારી મનોકામના પૂર્ણ નહિ થાય, એવા ખ્યાલથી આજે તારી આસે
 આવ્યો છું.”

“ત્યારે તો તમે દયાને પાત્ર છો.” મિસીસ ગ્રેસ રિખીત કરતી બોલી.
 “ખરેખર હું દયા પાત્ર છું.” તે બોલ્યો અને તેની નજર
 મિસીસ ગ્રેસના અધખુલા ઉરજ પર પડી.

“બહાલી ! તું આજે બહુજ મોહક જણાય છે હો !”

“તમે મારા પર તો લટુ નથી થયા ને ?”

“ખરેખર આજે હું તારા પર આશ્ચર્ય થયો છું. બહાલી તું એટલી
 સુંદર છે કે મીઠા ગ્રેસની મને અદેખાઈ આવે છે—”

આ વાત સાંભળી મિસીસ ગ્રેસ ચોંકી અને જરા ગુસ્સે થઈ બોલી.
 “મારા લોડ ! તમે મારી મસ્કરી કરો છો ?”

“નહિં નહિં, તું જાણે છે કે હું તારી દીલ દુઃખવા માગતો નથી.”

“હા...”

“તારાં એ વાત જવા દે. તું નારાજ ન થા. જો, આજે પંદર દિવસ
 થયાં મેં એવી કાંઈ યુવતી નથી જોઈ કે જેને જોતાંજ બાન ભૂલી જવાય—”

“કંઈ શીકર નહિ. તમને ગમે એવી એક નવી નવેલીનું ઠેકાણું
 હું તમને બતાવું—” મિસીસ ગ્રેસ બોલી.

“જલદી બોલ-બહાલી ! જલદી બોલ !” લોડ ફ્લોરેમલ નવી
 રમણીની વાત આવતાંજ બેચેન બની બોલ્યો.

“જરા ધીરજ ધરો. બધું કહું છું : આટલા ઉતાવળા
 કેમ શું જાણો છો ? મિસીસ ગ્રેસ જરા ઉત્કેષાધને બોલી : “મારી
 પીછાનના એક નીપુણ પ્રેમીને અત્યંત શોધ કર્યા પછી એક કુલવાડીમાંથી
 બે અધખીલી કલિઓ મળી છે.”

“ત્યારે તો એ સગી બહેનોજ હશે—”

“હા. અને એ બે બહેનો એવી ખુબસુરત છે કે તેમને જોતાંજ
 અનેક રૂપગવિતાઓના ગર્વ ગળી જાય છે. એમાંની એકને મેં જોઈ છે.
 અત્યારે પણ તે આ ઘરમાં છે.”

લોડ ફ્લોરેમલનું વદન ખીલી ગયું તેની નસોમાં કામાગ્નિ વ્યાપી
 રહ્યો. “આજે તું મારી પાસેથી સો મીની ધનામ પડાવી જશે એમ
 લાગે છે.”

“નહિ. સાંભળો તો ખરાં.” મિસીસ એસ બોલી: “મોટી બહેન તો પ્રેમ પિંજરમાં પુરાઇ ગઇ છે ને પ્રેમની પાઠશાળામાં કકકો ધુંટી રડી છે. નાની કલિના તમે ભ્રમર થજો.”

“એ પણ એની મોટી બહેન જેવીજ મોહક છે?” તે વિલાસી અમીરે પૂછ્યું.

“મેં તેને જોઇ નથી પણ સાંભળવા પ્રમાણે તેની ખુબસુરતી પણ ગજબનાક છે. જો એ રમણી તમારી પ્રણયિની થઇ તો તમે સર્વને થોડાક સમય માટે ભૂલી જશો.”

“એમ! હું તો તારી વાત પરથીજ એના પર મોહી પડ્યો છું. હવે એ પરી મને ક્યારે મળશે તે કહે—”

“વાત એમ છે કે એ જે બહેનો કોઇ આખરદાર ગૃહસ્થની કન્યા છે. એ ગૃહસ્થ કુત્રીન છે પણ દાલમાં તેની સ્થિતિ સારી નથી. કેટલાક દિવસથી બહારગામ ગયો છે. મોટી કન્યાનું નામ ઓકટેવિયા છે. તે ઓક રંગીલા યુવાનના પ્રેમમાં પડી છે. નાની પોલીન તમારી થવાનો સંભવ છે. ઓકટેવિયાને વિશ્વાસ છે કે તેનો પ્રેમી તેની સાથે લગ્ન કરશે પણ એમાં તે જામરી ખતા ખાય છે એ કહેવાની જરૂર નથી. કાલે રાતે તેના પ્રેમીએ પોતાનો પ્રેમ પ્રગટ કર્યો હતો અને આજે તે તેને અહિં મળવા આવી છે આ પરથી એ કેટલી પ્રેમવશ થઇ ગઇ છે તે સમજી શકાશે. મારી ધારણા પ્રમાણે પોલીન પણ એવીજ નિર્દોષ અને ભોળી હશે. તેને પ્રેમ જાળમાં ફસાવતાં તમારા જેવા ઉસ્તાદને કેટલી વાર લાગશે?”

“હું એને ખુબ પ્યાર કરીશ.”

“નહિ નહિ મેં એક યુક્તિ શોધી રાખી છે જેથી તમે બહુ સહેલાઇથી ધડરીયા ગઢ છતી આવશો”

“શું?”

“તમને સ્ત્રીનો પોપાક કેવો લાગશે?” મિસીસ એસ એ અમીર તરફ મામિક નજર ફેંકી બોલી.

“ઓહ! સમજી ગયો. સ્ત્રીનો પોપાક મને આખાદ શોભી રહેશે. એક અમણી યુવતી ગીરદીમાં પોતાની માથી છૂટી પડી ગઇ છે, રાતનો વખત છે, બહુ ડરી ગઇ છે તેથી એક રાત આશ્રય માગે છે—અસ, એજ યુક્તિ છે ને?”

‘હા. તમે બરાબર સમજી ગયા હવે મારી માત સાંભળી લો મેં તમને કહી દીધું છે કે મોટી બહેન એક રંગીલા જવાનને દીક્ર દઇ ચૂકી

છે. એ ગૃહસ્થ મારા પર તમારા જેવીજ અમી ભરી નજર રાખે છે. ઓકટેવીયાનો પિતા ઘેર આવ્યા પછી ચોક્કસ કારણસર તે તેને ઘેર ન મળી શકે તે માટે બંને આ ઘરમાં મળી શકે એવી ગોઠવણ કરવાની જરૂર છે. પોલીનને છોડી ઓકટેવીયા લાંબો વખત સુધી ગેરહાજર રહી શકે અને તેના ગુપ્ત પ્રેમની વાત બહાર ન આવે તે માટે પોલીનને પણ પ્રેમ માગે. ચલાવવાની જરૂર છે. જ્યારે બંને એક બીજાની વાત બાણી જશે ત્યારે ઉભય એટલી ચાલાક થઇ જશે કે તેમના પિતાને કંઈ ખબર નહિ પડે.”

“આ તો સોના કરતાં પીઠું! બંનેને મન પસંદ પ્રેમીઓ મળી જશે ત્યારે એક બીજાથી ડરશે પણ નહિ. કિલકું ઉભય એક બીજાને મદદ કરશે મને લાગે છે કે ઓકટેવીયાના આશકે પોલીનને માટે પ્રેમી ગોધી કાઢવાનું કામ તને સોંપ્યું છે—”

“હા. ઓકટેવીયા આવી તે પહેલાં એમણે એ વાત છોડી હતી. તેમનો ગુપ્ત પ્રેમ પ્રકટ ન થઇ જાય તેની જવાબદારી મારે માથે છે.”

“આ પરથી લાગે છે કે તે કાંઈ મોટા માણસ હોવો જોઈએ, ને તેની પત્ની ઘણી શંકાશીલ હશે.”

“ખરે તે ઘણા મોટા માણસ છે. તેમની શાદી થોડા વખતમાં થઇ જશે. તમે બંણો છો કે હું કાંઈ પણ માણસના બેદ ખાલતી નથી.”

“હા, વ્હાલી! એ હું સારી પેઠે જાણું છું. બીજાની પ્રેમ લીલામાં માથું મારવાની મારી ધ્રુજા પણ નથી. ઓકટેવીયાનો પ્રેમી કાણ છે, કેવો છે, તે જાણવાની મને શી પડી છે? મારે તો પોલીનનું કામ છે. હવે એ કામ તું ક્યારે હાથ ધરશે?”

“કાલે રાત્રે કાલે સવારે ચીડી કાઢીને હું તમારી બેચેની દૂર કરી દઇશ.”

“થેંકસ!”

“હવે જરા શરાબ લેશો?” મિસીસ બ્રેસે મહેમાનગીરી કરવાની શરૂઆત કરી.

“હું કોશી અને ગોકસેટ મિવાય કાંઈ પણ કેશી વસ્તુ લેતો નથી.” તે ખુરશી પરથી ઉભો થયો અને આયનામાં પોતાનું સ્વરૂપ જોઈ બોલ્યો: ‘યુવતીનાં પોષાકમાં તો હું શોભી નીકળીશ પણ મને શણગાર કાણ સમજવશે?’

“હું છું ને વ્હાલા?” હસતી હસતી મિસીસ બ્રેસે બોલી.

“તારા જેવી શણગાર સમજવાની હોય તો પછી વાંધોજ શો? કહી પ્રેમરેમલે મિસીસ બ્રેસેના ગુલાબી ગાલો પર હાથ ફેરવ્યો. મિસીસ બ્રેસે તેથી જરા પણ નારાજ ન થઇ. ત્યાર પછી એ યુવાન અમીરે રમ્મ લીધા. પાછલા મકાનમાં જવાના રસ્તા સુધી મિસીસ બ્રેસે તેની સાથે ગઇ, અને પછી તેનો નોકર એ અમીરને દરવાજા સુધી મૂકી આવ્યો.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

પેલા બુઢાની પોકેટ બુક.

અદમાસ મેગ્સમેનના ભયંકર ભાંચરામાંથી બહાર નીકળી પેલા બુઢાના મોત સમયની તૂટીફૂટી વાત સાંભળી તેના ઉશ્કેરા નીચેથી પોકેટ બુક લઇ થાકેલો પોકેટલો પેજ જ્યોર્જ એન્ડ બુલ્વર હોટલમાં ગયા. ત્યાં પોતાના ઓરડામાં જઈ તરતજ તેણે પેલા મરનાર બુઢાની પોકેટ બુક તપાસવા માંડી. રાતનાં ત્રણ વાગ્યા હતા, તે થાકી ગયો હતો. આંખો મીચાઈ જતી તો પણ તે ધીરજ ધરી શક્યો નહિ. તેના સૂતાના ઓરડામાં સગડી સળગાવવાનો સામાન મૌજુદ હતો. તરત તેણે સગડી સળગાવી કંડી ઉઠાવી દીધી અને સગડી પાસે ખુરશી પર બેસી પોકેટ બુક જોવા માંડી. પોકેટ બુક જરી પુરાણી હતી. તે પર ચરખીના ડાંચ લાગ્યા હતા. તેના પાનાનો કેટલોક ભાગ ફાટી ગયો હતો. ટેબલ પર પોકેટ બુક મૂકી પેજ તેના પાના ઉથલાવવા લાગ્યા. તેમાંથી તેને બુના કાટેલાં કાગળો મળ્યા, પ્રથમ એક કાગળની ઘડી મળી. તેના સ્પર્શ કરતાં પેજને જણાયું કે તે ઘણી નરમ છે. એ ત્રણ કાગળો ઉપરથી કાઢી નાખતાં તેમાંથી કામના માથાના વાળની એક લાંબી ઝુલ્ફ નીકળી. વાળ પર ધુળ લાગી હતી તો પણ એક સમય એ વાળ રેશમ જેવા મુલાયમ અને કાળા ભરમર જેવા હશે એમ પેજને લાગ્યું. વાળની ઝુલ્ફ માંથી જોતાં તે એ રાંટથી પણ લાંબી જણાઈ. વાળમાં હલ્લુય કાળાશ અને કામળતા હતી પણ તેની ચમક કાઢી ગઈ હતી. એ વાળ કોઈ કામળ હૃદયની અતિત આશા પ્રિતીના ચિન્હ સમાન હતા. કેટલીક વાર એ વાળ જોઈ પેજે જે કાગળમાં એ વાળ આંધ્યા હતા તે કાગળો જોવા લાગ્યો. જોતાં જોતાં એક કાગળમાં કંઈક લખાયું માલમ પડ્યું. અદાગે જાંખા પડી ગયા હતા અને કેટલાક શબ્દો ઉડી ગયા હતા. કાગળ ઘણો જુનો હતો પેજે મહા મુશીબને નીચલા શબ્દો વાંચ્યા: “હજી લાઈટ ફુટના વાળ-તેના પ્રિયનમને માટે-સેંટ જેમ્સ સ્કેવર, ડીસેમ્બર, ૧૭૫૬.”

આ શબ્દો વાંચતાંજ પેજ ચોકચો. વાંચનારો આ પ્રસંગે પહેલા પ્રકરણમાંની હકીકત યાદ કરવાની અમે વિનંતી કરીએ છીએ. જ્યોર્જ એન્ડ બુલ્વર હોટલમાં સોદાગરોમાં થતી વાતચીત પ્રસંગે હજી લાઈટ ફુટ અને ઇગ્ગંડના રાજ ત્રીજા જ્યોર્જ વચ્ચેના મુખ્ય પ્રેમની વાત પેજે કહી હતી તે અત્રે સ્મૃતિપટ પર તાજ કરવાની જરૂર છે.

હતા લાઇટ પુટના વાળની લટ જોઇ પેજની અગ્નિયખી અને કુતુ-
હલ વધી ગયાં. અવશ્ય આ વાળ હાલના ઇંગ્લંડના મહારાજા ત્રીજા
જ્યોર્જની પ્રણયીનીનાજ છે એમ પેજને લાગ્યું. તેણે સંભાળથી વાળની
જુલક કાગળમાં બાંધી લીધી અને બીજા કાગળો તપાસવા માંડ્યા.

તેણે એક બીજા કાગળનો ટુકડો હાથમાં લીધો. બારીક નિરીક્ષણ
કરતાં તેને જણાયું કે આ કોઇ કાગળનો અર્થો લાગ છે-આખો નથી.
કાગળ ઘણો જુનો થઇ જવાથી તે ફાટી ગયો હતો. એક ભાગ પેજના
હાથમાં હતો. બીજા ભાગ તેણે ઘણો શોધ્યો પણ તે તેને મળી શક્યો
નહિ. પેજ નિરાશ થયો. અને તે એ અરથો કાગળ વાંચવા લાગ્યો.
કાગળમાંના અક્ષરો ભુરા અને પીળા થઇ ગયા હતા. જાણે આગમાં બળી
જવાથી એ કાગળનો રંગજ બદલાઇ ગયો હોયની એવો ભાસ થતો હતો.
પેજે જોયું કે અક્ષરો કોઇ પુરૂષના હાથના છે. મહા મુસીબને તેણે નીચેના
શબ્દો વાંચ્યા:

“ આથી હું આખી આલમને જણાવું છું.

વેલ્સ, આથી જાહેર

મિસ હન્ના લાઇટ પુટ

કારણથી પ્રાણથી પણ વધુ પ્રેમ

સર્વ શક્તિમાન પરમાત્માની સમક્ષ ભવિષ્યની પત્ની

આથી જાહેર થાય કે હું

પવિત્ર દીલથી પ્રતિજ્ઞા કરું છું અને

ધર્મની ઇચ્છાથી, મારી પરમ ભક્તિ

કારણથી હન્ના લાઇટ પુટની સાથે

સન્મતિ અને મંજૂરી આપે

અસ્વીકાર કરું તો ધર્મ

થી ન્યારે હું આ રાજની ગાદી

ત્યારે વગર વિલંબે મજકુર હજી

ગ્રહણ કરીશ અને અમે પરસ્પર

વિવેચના કરીએ છીએ તેનું નિદર્શન

હું આજે ત્રીજા એપ્રિલ

આ પ્રતિજ્ઞા પત્ર પર સહી કરું છું.

સાક્ષી:

વિલિયમ સ્ટેન્ડર્ડ બેરોનેટ.

ઉપડો અરધો પત્ર વાંચ્યા પછી ફરીથી પેજે બાકીના અરધા પત્રની શોધ કરી પણ તેને બાગે નિરાશાજ લખાઈ હતી. ઉપડા ચઢે વાંચતાં તેની ખાત્રી થઈ ગઈ કે આ પત્રને ઈંગ્લંડના રાજવંશ સાથે ખાસ સંબંધ છે. જો પૂરો પત્ર મળી જતો તો વિના તકલીફે સઘળો બેઠ પેજને માલુમ પડી જતો. સાક્ષી તરિકે મરહુમ બેરોનેટ સર વીલીઅમ રોમ્ફડની સહી હોવાથી તે એટલું સમજ્યો કે હાલના સર રીચર્ડ રોમ્ફડના જન્મ વિષે પ્રજામાં જે અફવા ચાલે છે તેમાં કંઈ પણ સત્યાશ હશે ! આ અરધો પત્ર અત્યારે નકામો જણાતો હતો છતાં તે હજા લાઇટપુટના જીવન વૃતાંતનું સ્મૃતિ ચિન્હ છે એવી પેજની ખાત્રી થઈ ગઈ.

આ પેજે પેજને એ ખ્યાલ આવ્યો કે જે ભુટ્ટાના ઉશીકા નીચેથી આ પોકેટ છુક મળી હતી તે કોણ હશે ? પણ અત્યારે એવા વિચાર કરવાની તેને નવરાશ નહોતી આ બેઠી કથા પર વધુ પ્રકાશ પાડનારા કાગળો મળી આવે એવી આશાથી તે પુનઃ પોકેટ છુકમાંના બીજા કાગળો જોવા લાગ્યો. આ વખતે તેના હાથમાં જે પત્ર આવ્યો તે પણ જુનો અને ફાટેલો હતો પણ તે પરના અક્ષરો સ્પષ્ટ હતા, એ પત્ર નીચે મુજબ હતો:-

તા ૦ ૯ મી ફેબ્રુઆરી ૧૭૫૭.

નામદાર પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ,

તમારો પત્ર મળ્યો. તે પરથી તમારી રાજકીય પદવીની મને ખબર પડી. એ હકીકત જાણતાં મારી અભ્યર્થના પાર રહ્યા નહિ. હું તો અવા-કજ થઈ ગઈ. મારી ભુદ્ધિ બહેર મારી ગઈ. આ પત્ર લખતી વખતે પણ મારું દીલ બહાવરું બની રહ્યું છે. મારું હૃદય મારે વશ નથી. યંત્રની પેઠે પત્ર લખી નાખું છું. પણ ચિત્ત એકદમ અસ્થિર છે. જાણે સઘળી ચિંતા દૂર થઈ ગઈ હોય એમ લાગે છે. પાછલી વાતોનું સ્મરણ પણ સ્વપ્ન સમું લાગે છે. મને ખાસ થાય છે કે ભવિષ્યમાં મારાપર કોઈ ભારી આફત આવી પડશે. એમ કેમ થાય છે તે સમજતું નથી તમારા પ્રેમ સિવાય મને કંઈજ યાદ રહેતું નથી.

લી. ફક્ત તમારી,

એચ. એલ.

આ પત્રના અક્ષર સુંદર અને બાધા પ્રેમાળ સ્ત્રીના પત્ર જેવી પ્રસિદ્ધ હતી. પેજની ખાત્રી થઈ કે આ પત્ર હજા લાઇટપુટનો છે.

પેન્ને ખીન્ને પત્ર કાઢ્યો તે નીચે મુજબ હતો:

તા. ૧૨ મી ફેબ્રુઆરી ૧૭૫૭.

મારા પરમ પ્રિય રાજકુમાર,

તમે કૃપા કરી જે પત્ર મોકલ્યો છે તેથી મને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ આવ્યો છે. હું તમારા પ્રેમ માટે શંકાશીલ છું એવો વિચાર પણ ભૂલ્યો છે. નહિ મેં તમારા પ્રેમ પર કદિ શંકાની નજર કરી નથી. તમે તમારી પ્રતિજ્ઞા પાળી શકશો કે નહિ તેનીજ મને ચિંતા હતી. હવે એ ચિંતા પણ દૂર થઈ ગઈ છે. સઘળી વાત પ્રગટ થવા છતાં મારા ભાષ્યને મને એક ભોલ પણું કહ્યું નથી તે જાણીને તમે આનંદ પામશો. તમે જે સમયે મળવાનું લખ્યું છે. તે સમયે હું જરૂર તમારા દર્શન કરવા આવીશ.

બહાલા રાજકુમાર! કાલ સાંજ સુધી પ્રણામ.

હુન્ના.

આ પત્ર વાંચી પેન્ને એક ત્રીજો પત્ર ઉપાડ્યો. તે નીચે મુજબ હતો.

તા. ૨૩ મી જુન ૧૭૫૭

મારા રાજકુમાર! મારા પ્રિયતમ! મારા પ્રાણથી પણ અધિક પ્યારા સ્વામી! આજે આ પત્રદ્વારા હું તમને જે શુભ સમાચાર જણાવવા માગું છું તે જાણીને આપને અત્યંત આનંદ થશે. હું ગર્ભવતી છું મને આનંદ થાય છે કે હું આપના અચલ અને અટલ પ્રેમનો ઉપહાર યથા સમયે આપવાને ભાગ્યશાળી થઈશ. લેડી સ્ટેમ્પડ આ સમયે મારી સાથે છે. તે મારા પર અત્યંત પ્રેમ રાખે છે. આજે ત્રીજો પહેરો હું તેને ઘેર જઈશ. મને પોતાની સાથે લઈ જવા માટે અત્યંત આગ્રહ કરી રહી છે. એટલે જરીની પાસે તેનો એક સુંદર બંગલો છે. હું એક સખી તરિકેજ તેની સાથે જતી નથી. લેડી સ્ટેમ્પડને ગઈ કાલેજ માલુમ પડ્યું કે તે પણ મારા જેવીજ છે. તોંધપોથી જોતાં જણાય છે કે અમે બન્ને એકજ દિવસે ગર્ભવતી થઈ હતી. બહાલા! એ સખીઓની આવી સમાન દશા કેટલી આનંદ દાયક અને છતાં કેટલી આશ્ચર્યજનક છે? તમે શહેરની બહાર જવાના છો તેથી હું મર વીલીયમ અને લેડી સ્ટેમ્પડની સાથે એટલેજ જરીની રમ માગું છું હું આપને પ્રતિજ્ઞા પૂરવું કે હું કે શનિવાર પહેલાં હું પાછી ફરી યથા સમયે આપને મળીશ.

તમારો મારા પર અટલ પ્રેમ છે તે માટે હું આપની અત્યંત ઝણી છું તમારા પત્રને મેં હજારો ચુમીઓથી વધાવી લીધો છે અને તમને મળવા પહેલાં એ પત્રને દશ હજાર વાર ચુમી લઈશ.

તમારી સ્નેહાળ પત્ની,

હુન્ના.

રાજા ત્રીજો જ્યોત્ જ્યારે પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ હતો ત્યારે તેણે હન્ના લાઇટફુટ સાથે છૂપા લગ્ન કર્યાં હતાં તેનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ આ પત્રમાં મળી ગયું. પેન્જે સર વીલીયમ સ્ટેમ્ફર્ડની સહીવાળો પત્ર ફરીથી જોયો પણ તેમાં તારીખ માલુમ પડી નહિ. તેણે અનુમાન કર્યું કે આ પત્ર ૧૭૫૭ ના જુન મહીનામાં લખાયો છે. પેલો અર્ધો કામળ લગ્નના સર્ટીફિકેટ જેવો હતો. એ વાત પેન્જ ક્યારની સમજી ગયો હતો, તેણે કલ્પના કરી કે આ છૂપું લગ્ન તા. ૧૧ મી ફેબ્રુઆરી અને ૨૩ મી જુન ૧૭૫૭ ની વચ્ચે થયેલું હોતું જોઇએ. તે બીજા પત્રો વાંચવાને એટલો બધો આતુર હતો કે આ બીના પર તેણે વધુ વિચાર ન કર્યો. તેણે એક બીજો પત્ર કાઢી વાંચવા માંડ્યો;

સ્ટેમ્ફર્ડ હાઉસ-

તા. ૬ દી જાન્યુઆરી ૧૭૫૮.

શોકાતુર, વિદવળ અને નિરાશ થઇ પાગલ જેવી કાલે રાતે અગ્ની આર વાગે : અહિં આવી, અરે પરમાત્મા! શું મારા પુટેલા કપાળમાં આવુંજ લખ્યું હતું ? તમે મને કંઈ ચાહી નહોતી-કંઈ નહિ. તમારા દીલમાં મારે માટે પ્રેમ પ્રકટયો નહોતો. હવે હું સર્વ સમજી ગઇ છું. મને હંમેશને માટે શા માટે તજી દો છો ? જે તમારા આળકની માતા થવાની છે તેના પર પણ તમને દયા નથી આવતી ? હાય ! હું શું લખી રહી છું તે પણ હું જાણતી નથી. આંખમાંથી ચોધાર આંસુ વહેતાં હોવાથી હું જે લખું છું તે વાંચી શકતી નથી. મગજ આગની પેઠે ધીખી રહ્યું છે. હું પાગલ જેવી થઇ રહી છું. આ કહણ શબ્દો માટે મને માફ કરજો. હું આ સહન કરી શકતી નથી. આ પત્ર સળગાવી દઇ બીજો લખી શકતી નથી. કેમકે આજ પત્ર પરથી મારા દીલમાં કેવો દાવાનગ સળગી ગયો છે તે તમને માલુમ પડશે. સ્વામી ! પત્ર લખજો. નહિ. નહિ હવે એ પ્રિય નામથી તમને નહિ બોલાવું. તો પણ પત્ર લખજો. જૂલશો નહી. પત્ર જરૂર લખજો."

આ પત્ર પર કોઇની સહી નહોતી પણ હન્ના લાઇટફુટના બીજા પત્રોના અક્ષરો સાથે આ પત્રના અક્ષરો આબાદ મળતા હતા. પત્રની તારીખ જોઇ પેન્જ મનમાં વિચારવા લાગ્યો. "આ સમયે હન્નાને પૂરા માસ થયા હશે. કદાચ તેથીજ તે સ્ટેમ્ફર્ડ હાઉસમાં રહી હશે. હાલના ખેરોનેટના જન્મ સંબંધી જે ગપ ચાલે છે તે આ પરથી સાચી લાગે છે કોઇ આ પત્રો ખરીદી લેશે તો મને મોટી રકમ મળશે ને હું મોટો માણસ થઇ

જમણ... પણ પેલો બુદ્ધો કોણ હતો ? અને જુલીયાનું નામ તે વારંવાર પોકારતો હતો. એ જુલીયા કોણ છે ?...હું પણ કેવો બેવકુફ છું. પહેલા પોકેટ બુક તો જોઈ લઉં. પછી બીજા વિચારો થઈ રહેશે.

આવા વિચાર કરી તેણે એક બીજો પત્ર કાઢ્યો. તેનાં અક્ષરો જોતાંજ તે ચમક્યો, તેમાં હજા લાઇટપ્રુટની કંઈ વાત નહોતી. સરનામા પર ‘જોસફ વોરન, બેગસ’ સ્ટાફ, હોસ’લી ડાઉન” લખ્યું હતું અને કવર પર એલ્સબરીની ટપાલની છાપ હતી. અક્ષરો સ્પષ્ટ હતા. કાગળ જરા મેલો થયો હતો તો પણ બીજા પત્રો કરતાં નવો જણાતો હતો. પેન્ આતુરતાથી એ પત્ર વાંચવા લાગ્યો.

તા. ૧૭ મી માર્ચ ૧૭૮૪.

તમારી સધળી શરતો કમ્બલ છે, આ પત્રની સાથે સો પાઉંડની નોટ બીડી છે, તેની પહોંચ લખજો, જવાબ પહેલાંની પેઠે મી. એમ. ના નામ પર લખજો અને કવર પર ‘ખાનગી’ શબ્દ જરૂર લખજો. પહેલી વખતે અમે ત્રણ હજાર લખ્યું અને આજથી છ મહીનામાં બીજા ત્રણ હજાર લખ્યું, માલ ચોરસ પેટીમાં બંધ કરજો, પેટી પોણા ઇંચથી પાતળી ન હોવી જોઈએ, તેના ઢાંકણ પર બરાબર લોખંડના પટા મારજો, કોઈ માણસ માફતે પેટી મોકલજો, અને ટેકાણાનાં કાડ પર ખુણામાં “સી, એન્ડ કંપની”ની છાપ મારજો, પેટી મળ્યે બીજી સો પૌંડની નોટ મોકલવામાં આવશે.”

આ પત્રનો અર્થ પેન્ પ્રથમ તો ન સમજ્યો તે પર કોઈની સહી નહોતી, પણ અચાનક તેને યાદ આવ્યું કે પેલા લયંકર બોંયરામાં સર રીચર્ડ સ્ટેમ્ફોર્ડ પોતાની કરુણ કથા કહેતાં પોતાના લાગીદારો અને બદમાશ મેગ્સમેને બનાવટી સીકા સંબંધી કરેલા કાવત્રાંની કંઈ વાત કરી હતી. ફરીથી પત્ર જોતાં પેન્ને સ્પષ્ટ માલુમ પડ્યું કે આ પત્ર બનાવટી સીકા સંબંધીજ છે. તે મનમાં વિચારમાલા ગોઠવવા લાગ્યો: “આ પર એલ્સબરીની પોસ્ટની છાપ છે, મી. એમ. એટલે મારટીન! મેંકનો કોઈ કારકુન પત્ર ન જોલે તે માટે પત્ર પર “ખાનગી” શબ્દ લખવાની સૂચના થઈ છે. માલ એટલે બનાવટી ગીનીઓ! આહ! બદમાસો બડા ચાત્રાક જણાય છે. લંડનની એકો જેવી પેટીમાં નાણાં મોકલે છે તેવીજ પેટીમાં નાણાં મોકલવા લખ્યું છે. સી. એન્ડ કંપની કુટસ કંપનીને માટે લખવામાં આવ્યું છે. કામ એવી હુશિ-

ધારીથી થયું છે કે એકમાં પેટી પહોંચતાં ખળનચી એમજ સમજે છે કે કુટસ કંપનીમાંથીજ ગીનીઓ આવી છે! આહ! માર્ટીન અને રામ્સે જેવા પાછ બદમાસો મેં આજ સુધી જોયા નથી. હવે સર રીચર્ડની નિર્દોષતા સાબીત કરવામાં વાંધો નહિ આવે. જેઉં તો ખરો-ખીજું શું મળે છે?”

પેજે એક નાનો પત્ર ઉપાડ્યો. તેના અક્ષર કાંઈ સ્ત્રીના જણાતા હતા પણ હન્નાના અક્ષરો જેવા નહોતા પત્ર જરા ભેદી જણાતો હતો.

તા. ૭ મી જુલાઈ ૧૭૬૪

ખીજ ડીલીવરીમાં તમને એક મોટો પત્ર મળશે. તેમાં સઘળી હકીકત સ્પષ્ટ લખી છે. તે પર રસાયનિક દવા લગાવજો. હું કાલે સાંજે ડી. એમ. ને મળીશ.

એલ. એલ.

હવે ફક્ત એજ કાગળો બાકી રહ્યા. એક ધડી વાજેલો સાદો કાગળ હતો. પણ તે પર કંઈ લખવામાં આવ્યું છે કે નહિ તે પેજ જાણી શકે નહિ. આખો કાગળ કારોજ જણાતો હતો.

છેલ્લો પત્ર અત્યંત ટુંકો હતો. તેમાં કાંઈએ કંપિત હાથે નીચેના વાક્યો લખ્યા હતા:—

“સામાન ભરવાના ઓરડાની ડાબી બાજુના ખુણામાં જે પથર છે તેની નીચે તપાસ કરજે અને જે કંઈ મળે તેનો બુદ્ધિપૂર્વક ઉપયોગ કરજો. જુલીયા! સાવધાનીથી કામ લેશે નો તારું કલ્યાણ થશે; નહિ તો આફતમાં આવી પડીશ.”

આ છેલ્લો પત્ર વાંચી પેજે સઘળા કાગળો એક પેટીમાં મૂકી તેને તાણું માયું અને પોતે ખીજાનાપર પડ્યો. સ્વપ્નામાં તે મેક્સમેન હન્ના લાઇટફુટ, સર રીચર્ડ સ્ટેમ્ફર્ડ અને પેલા બુદ્ધાને જેવા લાગ્યો. સ્વદ્વારે દશ વાગે તે ઉઠ્યો ત્યારે તેનું આખું શરીર શરદીથી ઝલાઇ ગયું હતું. બોંયરામાંની શરદીનું આ પરિણામ છે એમ ધારી તેણે ડોક્ટરને મોઝાવ્યા અને મેક્સ હડસન એન્ડ મોરલીપર એક પત્ર લખી ખપર આપી કે “હું બોંયરામાંથી નાસી છૂટી જ્યોજ” એન્ડ બુલ્વર હોટલમાં આવી ગયો છું માટે જો તમે હજુ સુધી એગર્સ સ્ટાફમાં પૈસા મોકલ્યા ન હોય તો હવે મોકલવાની જરૂર નથી. રૂબરૂમાં બધો ખુલાસો કરીશ”

પ્રકરણ ૧૬ મું.

ધંગડાનો પાટવી કુંવર.

અમે જે સમયની નવલ કથા લખીએ છીએ તે સમયે ધંગડાનો પાટવી કુમાર યાને પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ “કાર્લટન મેન્શન” માં રહેતો હતો. આજે તેના શયનગૃહમાં અમે વાંચનારને લઈ જવા માગીએ છીએ.

યુવરાજના શયનગૃહની બમકનો પાર નહોતો. જમીન પર એ મોટો કીમતી અને સુંદર ગાલીચો પડ્યો હતો. એ ગાલીચો એટલો મુલાયમ હતો કે તે પર ખુલ્લા પગ મૂકતાં પગમાં ગલગલીયાં થતાં. બારીઓ પર જરીના ભરતવાળાં સુંદર પડદાઓ લટકી રહ્યા હતા, અને એ પડદા એવી રીતે ટાંગવામાં આવ્યા હતા કે જેથી ધંગડાની ત્રીજી હાંડી ઓરડામાં પ્રવેશ કરી શકતી નહોતી.

એક બાળુ એક સુસજ્જિત પલંગ પડ્યો હતો. પલંગ પર રેશમની તળાઈ ને ઉશીકાઓ શોભી રહ્યા હતા. આસમાની રંગની જરીન ભરતથી ચકચક થતી મચ્છરદાની પલંગની શોભા ઓર વધારી મુકતી હતી. તેની બાજુમાં કાળા આરસપહાણનું એક ટેબલ પડ્યું હતું. શીલ્પીએ એ ટેબલ બનાવવામાં પોતાની કળા સંપૂર્ણ ખર્ચી નાખી હતી: તે પર સોડાની એ ત્રણ બાટલીઓ, શરાબની બોટલ, બ્રાંડીથી અરધું બરેલું એક પ્યાલું, અને કાચની કેટલીક પ્યાલીઓ પડ્યાં હતાં. પલંગની નજીકમાંજ એ બારીઓની વચ્ચે એક ફૂગિંગ ટેબલ હતું. તે પર સોડાની ફેમમાં મહેલો એક ચોતરફ ફરતો આવતો હતો. આ આવનામાં પ્રકાશનું પ્રતિબિમ્બ પડતાં તેની સુંદરતા અપૂર્વ થઈ જતી હતી. કપડા રાખવા માટે રત્ન જડિત ચાંદીની એ પેટીઓ ત્યાં પડી હતી તેમાંની નાની પેટી પર અસ્ત્રો, દાંત સાફ કરવાનું બ્રશ, વાળનું બ્રશ, નખ કાપવાની કાતર, નાકના બાલ કાઢવાનો ચીપીઓ, પોમેટમની ડબ્બી, સુગંધી સાબુની ગોટ્ટીઓ, તેલની શીશી, અતરોની શીશીઓ વિ. સુંગાર ચીજોનો એવો મોટો ઢગલો પડ્યો હતો કે બાર માણસો તેમાંથી સુંગાર કરી શકે ! પણ આ બધો ધુમાડો ફક્ત એકજ માણસ માટે કરવામાં આવ્યો હતો. ઓરડાના મધ્ય ભાગમાં રાખેલા એક ટેબલ પર નાની નાની સમશેરો, બોક્ષીંગનો સામાન, શીકારની ચાલુક, કીમતી લાકડીઓ, થ્રોડેસ્વારની ટોપીઓ, બંદુકો, પીસ્તોલો, રાઇફલો, પેરીસથી મંગાવેલી બેશરમ તસ્વીરો વિ. પડ્યાં હતાં. છબીઓ નિલંબજ હોવા છતાં કલાના નાદર

નમુના રૂપ હતી. તેમાંની રમણીઓ જાણે હમણાં બોલશે એવીજ લાગતી અને તેમને જોતાંજ જોનારના દીલમાં કામાગ્નિ પ્રદીપ્ત થતો હતો. જે તેના ચિત્રકારોએ પોતાની કળા સીધે માર્ગે વાપરી હોત તો તેઓ અમર થઈ જાત. ટેમ્પલ પર પડેલાં પુસ્તકો એવા બીજાત્મ હતા કે તે વાંચતાં બજાર સ્ત્રીઓ પણ શરમાઈ જાય ! ચીનાઈ રમકડાં, અનેક પ્રકારની ધડી-આળો, વીંટીઓ, હીરા જડીત ગાટ'ર અને સ્ટાર ઓફ ઓડ'સ' જાણે મામુલી ચીજ હોય તેમ ત્યાં પડ્યાં હતાં. તે સમયની નટીઓની હાથીદાંનની મુર્તિઓ, પુરાણી સીકા, જુના ખ્રીટીશ હથીઆરો, રોમના જુના વાસણો, ફેથોલીક યુગના કીમની રમણી ચિન્હો, અનેક રમણીઓની અમંખ્ય પ્રેમ પત્રિકાઓ પણ આ ટેમ્પલ પર નજરે પડતાં હતાં એ પત્રોમાંના કેટલાક તો વંચાયા પણ નહોતાં. કેટલાક પત્રોના કવરમાં કોઈ પ્રેમવશ રમણીના રેશમ જેવા ચળકતા વાળો જણાતા હતા. લક્ષ્મીથી ખરીદી શકાય એવી સર્વ વિલાસ અને રંગરાગની વસ્તુઓ અહીં સીંચી સીંચીને ભરવામાં આવી હતી. ગરીબ પ્રજાના કલ્યાણ માટે રાજ્યની તીજેરી ખાલી હતી. પણ મોજમજાહ પાછળ શયદા થયલા યુવરાજની બે ધડીની મોજ માટે લાખો પૌંડનો ધુમાડો થયો હતો.

એક બાજુ એક ટેમ્પલ પર અનુસની ડેસ્ક હતી. તેનું તાળું ખાસ ચાવી સિવાય ઉઘડતું નહિ. યુવરાજના ખાનગી પત્રો એ ડેસ્કમાં રહેતા અને તેની ચાવી પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સ હંમેશાં પોતાના વેસ્ટ કોટમાં રાખતો.

દિવાલો પર સુપ્રસિદ્ધ ચિત્રકારોની પીઝીની સુંદર કૃતિઓ ટાંગી હતી પણ એ સર્વ ચિત્રો મોહ અને કામની વાસનાનો અગ્નિ ધીખાવી દે એવાં હતા, ટારકનીન લુકેશીયાને બન્ને હાથોએ પકડી આલિંગન દઈ રહ્યા હોતો અને લુકેશીયા તેના પંઝામાંથી છૂટવાને તરફડી રહી હતી. બીજા ચિત્રમાં કલીઓપેટ્રાના ખુલ્લા વક્ષરથલ પર માક' એન્ટની પડ્યો હતો. લીલીછંમ વન વાડીમાં માસ' અને વિનસની નગ્ન હાથી ચીતરવામાં આવી હતી. એવા અનેક વિલાસી ચિત્રો ઇંગ્લેંડના ભાગિ ગાદી પતિની વિલાસી રૂત્તિનો ખ્યાલ આપતા તેના શયન ગૃહને દીપાવી રહ્યા હતાં.

શયન ગૃહનાં મુખ્ય બારણા સિવાય બીજા બે દ્વાર હતાં. એક છૂપું દ્વાર હતું અને બીજું હમામખાનામાં જવાનું ! મુસ્લિમ બાદશાહોનાં સ્નાનાગાર જેવુંજ હમામખાનું પ્રિન્સે બનાવરાવ્યું હતું. હમામખાનાની ચારે દીવાલો આઘનાથી મઠી લેવામાં આવી હતી. સ્ત્રીંગવાળી આરામ

પુરશીઓ સદાપ્તથી ત્યાં જોડવામાં આવી હતી. તેમાં પણ શરામની બાટલીઓ ને સુગંધી પદાર્થોની શીશીઓ મોબુદ હતી. એ સ્નાનાગાર ભેતાંજ બચ્ચલા માણસને એક વાર વિહારી થઇ જવાનું મન થઇ જતું.

રહવારે લગભગ દશ વાગે રાજ કુમારની નિંદ્રા તૂટી. આજસથી બગાસા ખાઇ, ધીમે ધીમે આંખો ખોલી તેણે જોસથી કપાળ દાખ્યું. રાતે ઉગ્ગરો કરવાથી તથા સુરા-બવાનીની અપૂર્વ ભક્તિ કરવાથી રાજેશ્રીનું માથું સખ્ત દુખતું હતું. તે પલંગ પર બેઠો થયો ને તરતજ આગુના ટેબલ પર પડેલા બ્લાસમાં શરામ નાખી તેમાં સોડા મીલાવી ગટગટાવી ગયો. નિત્ય નિયમ પ્રમાણે સુરાપાનનું મંગલાચરણ કર્યા પછી તેની નજર રત્નજડિત ધડિયાળ પર પડી. દશ વાગવા આવ્યા હતા. તરતજ તેણે રેશમની દોરી ખેંચી નોકરને બોલાવવાની ઘંટી વગાડી. બીજીજ પળે તેનો ક્રેંચ હજુરીયો તેની ખીદમતમાં હાજર થયો. તેણે સુંદર કાળા વસ્ત્રો પહેર્યા હતાં અને ઉમ્મરમાં લગભગ ત્રીસેક વર્ષનો જણ્યો હતો.

“આજ ઠંડી થણી છે, જરમીન !-” પ્રિન્સ બોલ્યો.

“જી હાં, હજુર !”

ક્રાંસનો વતની હોવા છતાં પ્રિન્સનો નોકર જરમીન શુદ્ધ અંગ્રેજી બાષા બોલી શકતો હતો.

“સગડી સળગાવ—”

તરત હુકમનો અમલ થયો, જરાવાર તાપી પ્રિન્સ બોલ્યો: “જરમીન ! સાચું બોલજે. કાલે રાતે મેં ખુબ લાલ પાણી પીધું હતું ?”

“જી. હજુર બેહોશ થઇ ગયા હતા.” નોકર બોલ્યો.

“હું જાનમાં હતો કે બેજાન તે પૂછતો નથી. મને ઉંચકીને પલંગ પર નાખવો પડ્યો હતો ?”

“જી હા. સરકાર !—”

‘ત્યારે તો મેં જરા વધુ ઢીંચ્યો હશે. વાર જા. એક પેગ બ્રાંડી લાવ—”

જમીન તરત બ્રાંડી લાવ્યો ને પ્રિન્સ ધીમે ધીમે તે પી ગયો.

“થુપ્ત દ્વાર ઉઘાડ. મી. મીગલ્સ આવવાના છે તે નાસ્તો પણ અહિં લેશે.

“આપ નામદાર પલંગ પરજ નાસ્તો લેશે ?”

“નહિ, નહિ. હું હમણાં ઉડીને સ્નાન કરીશ. અગીઆર વાગે નાસ્તો લાવજો હવે જ—”

જરમીન ગ્રામ દ્વાર ખોલી ચાલતો થયો.

એ ત્રણ મિનિટમાં ગુપ્ત દ્વારનાં દાદર પરથી એ વ્યક્તિઓના ધીમા સ્વર અને હાસ્યનો અવાજ સંભળાયો. તે સાંભળતાંજ રાજ કુમાર ઉભો થયો, અને મનમાં તે મનમાં ખીજવાઇને બેસ્યો. “બદમાસ મીગલ્સ આજે કંઈ શેતરંજ રમવા માગે છે મેં એને એકલાજ આવવાની તાકીદ કરી હતી પણ—”

તે આમ બેસ્યો હતો એવામાં ગુપ્ત દ્વાર પરનો મખમલનો પરદો હઠવી એક પુરૂષ આવી પહોંચ્યો, એક એ કદમ આગળ આવી તેણે યુવરાજને સલામ કરી ને તે ત્યાંજ ઉભો રહ્યો. ખીજ પળે તેનો સાથી પણ આવી પહોંચ્યો.

પહેલા આવનારનું નામ ડીમેથી મીગલ્સ હતું, પણ તેના મિત્રો તેને ડીમ મીગલ્સને નામેજ ખોલાવતા. તેનું વય ત્રીસેક વર્ષનું હતું. કદ નાનું પણ શરીર સશક્ત હતું. તેના ચહેરા પર શીતળાના ડાઘ હતા. આંખો ભુરી, બાલ ઘુંઘરાલા અને ઘાંઘાં સુંદર હતા. તે એકદમ એડાળ હતો એમ કહેવાય એમ નથી તેના વાળ લાલ હતા. મ્હોનો ઘાટ સારો નહોતો તોપણ રમણીઓમાં તે છેક અગ્રણ્યો થાય એવો નહોતો. જ્યારે તે ઘોડેસ્વાર થઈ બહાર નીકળતો ત્યારે અનેક અમીરગદીઓ તેને શીર ઝુકાવી નમન કરતી. શહેરના અનેક અમીર ઉમરાવો તેને ચાહતા હતા. રાજકુમારના મિત્ર હોવા માટે નહિ પણ ડીમ મીગલ્સના કેટલાક ગુણો માટે લોકો તેનો સત્કાર કરતા હતા. ટૂંક સુધમાં એક માણસની જરૂર પડતાં ડીમ મીગલ્સ તૈયાર થતો. સુકદબાજ અને કબુતરોની લડાઈમાં તટસ્થ ન્યાયાધીશ એજ થઈ શકતો. ઘોડોડ અને શિકારમાં મીગલ્સ એકેકો ગણાતો. સંગીત અને વક્તાબાજનો પણ એ ઉસ્તાદ હતો. એ ત્રણ બાટલી શરાબ પી જરા પણ લથડ્યા વિના ઘેર જઈ શકતો. શરાબ અને અશ્વોની જાત પારખવામાં એના જેવો પરિક્ષક મળવો મુશ્કેલ હતો. પીસ્તોલ અને બંદુકની નીશાનબાજીમાં એ સિધ્ધસ્ત ગણાતો. મુઠ્ઠાબાજ, તરવાની, દોડવાની, કૂદવાની રમતો, વિ. માં એ પાવરધો હતો, કોઈ સલાહ માગવા આવે તો પોતાના મનમાં આવે એવી

સલાહ આપી દેતો. આટલું વણું કરવા છતાં અમે તેના અર્ધા ગુણો પણ વણુંવી શક્યા નથી. તે કેવો હતો તે આ વાર્તાની રંગભૂમિપર તેનું ચિત્ર વિચિત્ર કામ જોવાથી વાંચનારને માલુમ પડી જશે. રાજકુમારનો તે જમણો હાથ હતો. તેના વિના યુવરાજ કંઈ કરી શકતો નહિ. તે કોઈ રમણીનું સતીત્વ નષ્ટ કરી આવતો ને તેમાંથી રાજવંશની કીર્તિ પર કલંક લાગવા જેવો પ્રસંગ આવતો ત્યારે મીગલ્સ તે સ્ત્રીના આત્મ-જનોને સમજાવી સમાધાની કરાવી દેતો. પ્રિન્સનું ગળતું ખાલી થઈ જતું ત્યારે તે તેને કોઈ શ્રીમંત પાસે નાણાં અપાવતો કોઈવાર પ્રિન્સને ખુબ કડાકા પડતા ત્યારે તેની કિમતી વસ્તુઓ તથા તેની પ્રણયીની મિસીસ શીટ્ઝ હરબટનાં અસંકારો દીમ મીગલ્સ રૅન્ડ રોડના કોઈ સાહુકારને ત્યાં ગીરો મૂકી પ્રિન્સનું કામ કરી આપતો. પ્રિન્સ તજ દીધેલ કોઈ રમણીને સમજાવી પટાવી આશ્વાસન આપતું, કોટનાં માણસોને મારી મુકવા, ગુપ્ત પ્રેમના ઘોટાળા પર પરદા નાખવા અને પ્રિન્સના માગનારાઓને ચૂપ રાખવા વિ. કામ મીગલ્સજ અજાવી શકતો. પ્રિન્સ તેને મિત્ર જેવો ગણતો તેથી બીજા અમીર ઉમરાવો પણ તેની સાથે પ્રેમથી વર્તતા. આથી દીમ મીગલ્સ મોટા મોટા શ્રીમંતોની મસ્કરી ઉઠાવી શકતો પણ તેથી ગુસ્સે થવાને બદલે અમીરો ઉલટા રાજ થતા. ઘોડાની સરતમાં આ પૂતળા સાથે યુવરાજને પહેલી પીછાન થઈ હતી. તે પહેલાં તે શું કરતો હતો તે કોઈ જાણતું નહોતું. તે ગમે તે હોય પણ તેનામાં કોઈ જાતનું અભિમાન નહોતું. રાજકુમાર પાસેથી કોઈવાર કંઈ ઇનામ મળતું તે તથા જુગારમાં કોઈવાર દાવ લાગી જાય તો તે-એ સિવાય રાજશ્રી પાસે કમાઈનું કંઈ સાધન નહોતું. તેના ચારિત્ર્ય માટે કોઈ કંઈ આદી વાત કરી શકતું નહોતું છતાં યુવાન રમણીઓ સાથે દીમ મીગલ્સનો પરિચય થતો જોઈ તેમના મા આપ રાજ થતાં નહોતાં.

પ્રિન્સના મિત્ર સાથે અમે વાંચકની પૂરી પીછાન કરાવી દીધી પણ તેનો સાથી કોણ છે ?

આ અદ્ભુત વાર્તાનો બીજો ભાગ તરત વાંચશો.

પ્રથમ ભાગ સમ્પૂર્ણ.

તેયાર છે !

તેયાર છે !!

કોની ઝેરી (સચીત્ર.)

અજાયબી ભરેલાં અનેક પ્રસંગોથી ભરપુર મહાન
ડીટેકટીવ નોવેલ.

ડીટેકટીવ ખરટનની ચાલાકી-વરડનની નાસભાગ, જોન
હેરીકની અજાયબ શક્તી—અનેક બનાવોથી ભરપુર.

કી. રૂ. ૨, પોસ્ટેજ છ આના.

ગોરાં વિલાયતનાં કાળાં ભોપાળાં-ભુત કાળના ભયંકર
દુષ્ટો-ખસો વખત પાહેલાંનો શાહી ઇતિહાસ

લંડન રાજ-રહસ્ય

અથવા

મિસ્ટ્રીઝ ઓફ ધી ક્રાઈ ઓફ લંડન.

વાંચતાં અજાયબીમાં ગરકાવ થશે. એકમેકથી ભયંકર બનાવો-કદાપી
કદપનામાં પણ ન આવી શકે તેવાં ભયંકર કારસ્થાનો-રાજમહેલના
ખંડોમાં કેવા કેવા કાવત્રાં રચાતાં હશે-જોનો ખ્યાલ વાંચ્યા
વગર સમજી ન શકાય. અનેક ભયંકર ઘટનાઓ-લંડન
શહેરના અનેક ભયંકર દુષ્ટો-અને મવાલીઓનાં ગજબ-
નાક રહેઠાણો-હૃદયને હચમચાવી મૂકે તેવા હજારો
બનાવો નજર સામે ખડા થાય છે,

એક વખત વાંચો,

અનેક વખત વાંચ્યાજ કરો !

આ પુસ્તક પુરું વાંચવું તે જીંદગીનો એક લહાવો છે.

આર ભાગમાં આ વાર્તા કંપીટ થઈ છે.

દરેક ભાગના ૧૪ આના, પોસ્ટેજ ૪ આના.

૧૨ ભાગના પુરા સેટના રૂ. ૧૦, પોસ્ટેજ રૂ. ૧.

વિલાસ ઓશીસ,

૧૮૧, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

તૈયાર છે ! તૈયાર છે !

સારા દેશમાં અત્યારે કુલ્લિતનાં વાદ્યો ધેરાઈ રહ્યાં છે. તેણે પ્રત્યેક નાજવાનાં હૃદયમાં રંધાન મેળવેલા માંડ્યું છે. કુલ્લિતનાં મૂળ અંગાંગમાંજ રોપાયેલાં, તેથી ત્યાંનાજ કુલ્લિતવારોની ગુપ્ત હીલચાલ, તેમના નિયમો, તેમની પ્રતિજ્ઞાઓ, તેમનો આત્મભોગ, આઝાદી માટે જીવ સંઘર્ષના પ્રયત્નો વગેરે ઉપર અજબ પ્રકાશ ફેંકતું

કુલ્લિતની ચીનગારીઓ

આ કંઈ કલ્પિત નવલકથા નથી, પણ હિન્દને માટે જનકેશાની કરનાર કુલ્લિતવારોની અદ્ભુત રોમાંચક સત્ય કથા છે. આજ પુસ્તક ગુજગતી ભાષામાં ૯૭ પાનાર પડ્યુંજ નથી. આટલીની ધગશ ધમ્મનાર પ્રત્યેક જીવાને તે જરૂર વસાવતું બેઠકે.

કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૦-૦. પી. પી. થી રૂ. ૧-૪-૦.

રેનેલ્ડસની બીજી રસીલી વાર્તા.

રોઝા લામ્બર્ટ યાને પાદરીની પુત્રી.

આ રસીલી વાર્તા વાંચવી તે જાંદગીની એક ભોજ છે. બંને ભાગના રૂ. ૨, પાસ્ટેજ છ આના. ત્રીજો ભાગ છપાય છે.

હુનીયાના મહાન પ્રોફેસરોના સત્તાવાર પુસ્તકો પરથી રચેલું

વિલાયતી કોકશાસ્ત્ર (સચ્ચીત્ર.)

મોટા મોટા નામોવાળા ગ્રંથોએ તથા પત્રોએ જેનાં વખાણ કરેલાં છે. દેશને વાંચવા લાયક દરેક ભાગનો રૂ. ૫.૦૦ અને ભાગના રૂ. ૩, પાસ્ટેજ છ આના.

મુંગાર તથા હાસ્યરસથી ભરપૂર

પ્રેમનાં જાદુ યાને કામળગારી કાન્તા.

સુંદર ૧૩ પાનાઓના વાર્તા અનુવાદોમાં ગવડાવ થશે.

પી. રૂ. ૧, પાસ્ટેજ ૪ આના.

વિલાસ આશીસ,

૧૮૧, અબ્દરહેમ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

